

HoGent

Faculteit Mens en Welzijn

Jouw voorziening. Een t(e)huis?

Een participatief onderzoek naar hoe de jeugdhulp het thuisgevoel van jongeren die verblijven in een jeugdhulpvoorziening kan stimuleren.

Coppieters Annelien

Bachelorproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van

Bachelor in de Orthopedagogie

Promotor:
De Nil Goedele

Academiejaar 2017-2018

1ste examenkans – 2de examenperiode

VOORWOORD

“Toen ik vroeger tijdens de examenperiodes bij mijn tante en nonkel studeerde, leek het alsof zij superhelden waren. Ik stond ervan versteld met hoeveel liefde en openheid zij in hoge mate zorg droegen voor mijn neef en nicht. Mijn tante en nonkel hebben de wereld over voor hun kinderen. Dit leek me extreem buitengewoon te zijn. Alsof dit voor mij niet al heel wat was om te aanschouwen, bleek hun vat vol liefde en zorg bovendien onuitputtelijk, want ook voor mij bleek er een plaatsje in hun hart. Ik kreeg er een eigen plekje, de nodige rust, heerlijke maaltijden en tussendoortjes, vrijheid, een deugddoende babbel, een wandeling met de hond, gezelschap aan tafel en in de zetel, bezoek in het ziekenhuis, een autorit naar het station; kortom heel veel oprechte steun en warmte.

Ik was ervan overtuigd dat mijn neef en nicht absoluut het grootste lot hadden gewonnen. Hoe het er bij hen aan toeging, was compleet het tegenovergestelde uiterste van de thuis die ik kende bij mijn ouders, broers en zus. Niets viel hiermee te vergelijken. Mijn tante en nonkel moesten dus wel de beste ouders ter wereld zijn.

Wanneer ik later met mijn vriend mee naar zijn thuis ging, bleek al snel dat hij ook dergelijke superhelden als ouders heeft. Ook de moeder en de vader van het gezin waarbij ik wekelijks meerdere keren op de kinderen ging passen, leken zo te zijn. Net als de ouders van vriendinnen uit de jeugdbeweging die er ook in slaagden om zo'n warm nest te creëren. Een oude Frank begon te vallen. En die Frank was een dubbeltje op twee kanten. Enerzijds was het een enorm aangename ontdekking over hoe het gezinsleven en een bijhorend thuisgevoel er uit kan zien. Het was nieuw en leuk om dit te mogen ervaren, want hun thuis werd ook een beetje die van mij. Anderzijds weekte het allemaal andere gevoelens los; frustratie, jaloezie, ... De korte periodes dat ik bij het gezin van mijn neef en nicht alsook bij mijn vriend zijn ouders mocht doorbrengen, maakten me echt veel sterker. Ik overwon tal van hevige emoties en tegenslagen. Ze waren niet minder erg omdat ik bij hen verbleef, maar wel doordat ik bij hen een thuis kreeg.

De eerste keer dat ik met mijn vriend mee naar zijn thuis ging, was best wel gek. In het midden van de avond liet hij mij zijn kamer en enkele foto's zien. Ik schaamde me omdat ik hem enkel de studio kon tonen waar ik sinds de jeugdhulp in woon. Van alle jaren hiervoor kan ik hem niets tonen: de kamers zijn al van andere jongeren, vele begeleiders hebben al een andere job, één van de voorzieningen is gesloopt, de andere zijn niet zomaar toegankelijk voor externen. Er zijn dus geen speelgoed of foto's om te tonen. Ik had geen thuis en nu lijkt het alsof alles voor mijn achttien jaar een zwart gat is, alsof ik toen niet bestaan heb. Ik ben ontworteld. Ik was een jong boompje dat om de zoveel tijd verplant was en de tijd en ruimte niet kreeg om zijn wortels stevig te verankeren in de aarde. Ik had geen thuis.

In de studio waar ik het net over had, heb ik vier jaar alleen gewoond. Nooit had ik er aan gedacht om van die plaats iets gezelligs te maken. Na enkele maanden stond er wel een tafel met stoelen, een bed en een zetel. Dat was het. Geen foto's, geen decoratie en mijn badkamerspullen bleven in mijn toiletzak steken. Nu anderhalf jaar geleden besepte ik dat ik me niet goed voelde in mijn vel, in mijn studio, in mijn gebouw en in mijn straat. Ik ging co-housen. Het is vanaf dan dat ik heel bewust aan mijn eigen thuis ben beginnen bouwen. Het is sindsdien dat ik mezelf gelukkig durfde te noemen. Ik had na al die jaren eindelijk een plaats gevonden waar ik me thuis voelde. Na al die jaren had ik het gevoel dat ik mijn leven kon gaan uitbouwen. Ik voelde me sterker, minder alleen. En de tegenslagen, die bleven helaas komen, maar ze kregen mij niet meer omver. Want mijn wortels die hebben de tijd gekregen om zich iets dieper in de aarde te begraven. Ik kreeg de kans om een plekje uit te zoeken om te groeien. Mijn kruin kreeg nog genoeg regen en enkele stormen te verwerken, maar er was telkens het zonlicht van vele mensen dat me deed stralen. Nu leer ik dat wanneer je groeit, dit ook enig onderhoud vraagt. Ik moet bemesten en snoeien om uiteindelijk de vruchten van het leven te kunnen plukken.

Voor mij is een thuis en het bijhorende gevoel een plek waar je jou goed voelt en van waaruit je kan groeien en jouw leven kan uitbouwen. Je kan er jezelf zijn omdat er geen stempels en vooroordelen op jou rusten, er is geen afstand of gedoseerde liefde, alleen maar openheid, warmte, vrijheid, oprechtheid en veiligheid.”

Hier zit ik dan; aan de eerste woorden van mijn bachelorproef. Wat ooit zo groots leek dat ik mezelf dit in geen enkel geval zag verwezenlijken, wordt nu stilaan een realiteit.

Eerlijk is eerlijk: ik zou het nooit gekund hebben zonder de hulp van velen. Laat ik dan ook beginnen bij het begin en alle instanties, hulpverleners en leerkrachten bedanken die het mogelijk maakten om na een aantal jaren in de jeugdhulp verder te studeren. Het was geen eenvoudig traject, maar zonder de kansen die ik kreeg was er zelfs van een moeilijk traject geen sprake. Dankjewel om mij op weg te zetten.

Er zijn ook enkele mensen die een speciale rol hebben gespeeld en hier hun eigen spotlights verdienen.

Een bijzonder persoon die ik hier wil vermelden, is Tine. Haar engagement ging haar jobomschrijving voorbij en daar ben ik haar enorm dankbaar voor. De onvoorwaardelijkheid en haar geduld waarmee zij met mij een lange weg aflegde is eigenlijk de basis waarop ik mijn leven uiteindelijk durfde uit te bouwen. Ik hoop dat ik met het afronden van mijn opleiding nu meer tijd heb om met jou af te spreken.

Goedele, dankjewel voor jouw betrokkenheid. Dat ik jou als promotor van deze bachelorproef mocht hebben, was absoluut een zegen voor mij. Je gaf me de ruimte en tijd wanneer ik die nodig had. Jouw geloof in mij was en bleef er en dat gaf mij de kracht en energie om alles wat ik kon uit deze bachelorproef te halen.

Zonder mijn stageplaats, Cachet vzw, en hun partner SOS Kinderdorpen zou dit eindwerk wellicht een ander onderwerp behandelen. Ik ben dan ook heel blij dat er organisaties als deze zijn die ongelooflijk veel oprechte aandacht hebben voor jongeren in de jeugdhulp. Het was een heel fijne stage en een fantastische ervaring om op deze manier deel uit te maken van jullie project. Keep up the good work!

Een bijzondere vermelding maak ik graag voor mijn stagebegeleider, Kris, en mijn collega, Lien. Met deze personen werkte ik nauwer samen in mijn gedeelde strijd naar een jeugdhulp die groeit en evolueert en hierbij de stem van jongeren meeneemt.

Deze bachelorproef zou er misschien wel zijn, maar was niet half zo veel waard zonder de tonnen input die ik kreeg van alle Cachetters en andere jongeren met een jeugdhulpervaring. Wekenlang was het een en al thuisgevoel dat de klok bij me sloeg. Jullie verdroegen mijn 'gestalk' en werkten met veel enthousiasme mee aan de verschillende activiteiten die ik hiervoor opzette. Alleen daarvoor al een dikke merci! Dankjewel voor jullie hulp; van het invullen van mijn enquête, over het delen van jullie ongezoeten mening tot het maken van de illustraties die deze bachelorproef opleuken – wat meer 'cachet' geven. Jullie zijn stuk voor stuk heel bijzondere mensen. Het siert hoe jullie zich samen blijven inzetten voor een betere jeugdhulp!

Enkele jongeren gaven mij met het photovoiceproject de mogelijkheid om letterlijk inzage te hebben in hun thuisgevoel. Ze trokken enkele weken op pad met een wegwerpcamera om zo in beeld te brengen wat het thuisgevoel voor hen wel of juist niet is en gingen er daarna over in dialoog met mij en elkaar.

Naast het inhoudelijke, ging het schrijven, en ondertussen ook mijn persoonlijk leven, verder met de nodige ups and downs. Aan de zijlijn had ik enkele trouwe supporters die er steeds voor mij waren. Eveline en Pieter, ik zou jullie bij deze heel graag nog eens in de bloemetjes willen zetten. Jullie aanwezigheid in mijn leven maakt het grote verschil voor mij.

Ook mijn beide meme's en pepe (die ik steeds in mijn hart zal meedragen) wil ik hier uitdrukkelijk bedanken voor de onvoorwaardelijk steun die ze me al een leven lang blijven geven. Het is een beetje gek voor hen dat hun kleinkind in de jeugdhulp terecht is gekomen,

maar uiteindelijk is dit wat ons na vele jaren terug samenbracht. Ze kunnen niet altijd bevatten waar ik allemaal mee bezig ben, maar dat staat hun eindeloze liefde nooit in de weg.

Voor een onbezorgde studeer- en schrijfplek kon ik gedurende mijn opleiding steeds terecht bij mijn tante en nonkel, alsook bij de ouders van Pieter. Dankjewel dat ik in jullie gezinnen mocht proeven van het heel warme thuisgevoel dat jullie weten te creëren.

Deze bachelorproef betekent meer voor mij dan het proefstuk van mijn opleiding. Vanuit mijn eigen ervaringen in de jeugdhulpverlening draag ik dit onderwerp een heel warm hart toe. Ik hoop van harte dat het mensen mag inspireren in de groei naar een jeugdhulp waar jongeren zich maximaal thuis kunnen voelen.

Annelien Coppieters

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	1
Inleiding.....	4
1 Situering.....	5
1.1 Thuisgevoel: een hot topic.....	5
1.2 Onderzoeksvragen en -methoden.....	6
1.2.1 Centrale onderzoeksvraag.....	7
1.2.1.1 Voorzieningen en begeleiders.....	7
1.2.1.2 Thuisgevoel.....	7
1.2.1.3 Jongeren.....	7
1.2.1.4 Verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening.....	8
1.2.2 Doelstellingen bachelorproef.....	8
1.2.3 Het belang van een thuisgevoel.....	8
1.2.3.1 Literatuurstudie.....	9
1.2.4 Het definiëren van het thuisgevoel.....	9
1.2.4.1 Enquête.....	9
1.2.4.2 Photovoice.....	10
1.2.4.3 Aanpak.....	11
1.2.5 De voorziening waar jongeren zich maximaal thuis voelen.....	12
1.2.5.1 Focusgroepen.....	12
1.2.6 Belemmerende factoren.....	14
1.2.6.1 Onderzoeksmethoden.....	14
2 Contouren van het onderzoek.....	15
2.1 Cachet vzw.....	15
2.1.1 Partnerschap met SOS Kinderdorpen.....	15
2.1.1.1 SOS Kinderdorpen.....	16
2.1.1.2 Leaving Care campagne.....	16
2.1.2 Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek binnen de stage.....	17
3 Het belang van een thuisgevoel: een theoretisch kader.....	18
3.1 Psychologie.....	18
3.2 “Het gewone is voorwaarde voor het bijzondere!” (ter Horst, 2006).....	18
3.3 ‘Back to Basics’: een positief leefklimaat.....	19
3.4 Quality of Life.....	20
3.5 Zorg op maat.....	20
3.6 Ontwikkeling.....	21
4 Definiëring thuisgevoel.....	22
4.1.1 Literatuur en onderzoek.....	22
4.1.1.1 Kunst en filosofie.....	22

4.1.1.2	Sociologie.....	22
4.1.1.3	Omgevingspsychologie.....	23
4.1.2	Jongeren aan het woord	23
4.1.2.1	Thuis in een tehuis.....	24
4.1.2.2	Plaatsen en personen waar(bij) jongeren zich thuis voelen	25
4.1.2.3	Wat jongeren nodig hebben om zich thuis te voelen	26
5	Belemmerende factoren door jongeren in kaart gebracht.....	28
5.1	Niet thuis in een huis	28
5.1.1	De locatie en buurt	28
5.1.2	Het gebouw en de indeling.....	28
5.1.3	Het interieur	29
5.2	Niet thuis in je hart.....	30
5.2.1	Huiselijkheid	30
5.2.2	Regels.....	30
5.3	Niet thuis bij anderen.....	31
5.3.1	Jongeren.....	31
5.3.2	Begeleiders.....	32
5.3.3	Vrienden	32
5.4	Effect van belemmerende factoren op het thuisgevoel van jongeren	32
6	De voorziening waar jongeren zich maximaal thuis voelen	34
6.1	Thuis in een huis.....	34
6.1.1	Locatie en omgeving	34
6.1.1.1	Stad	34
6.1.1.2	Gemeente	36
6.1.1.3	Buurt.....	36
6.1.2	Gebouw	36
6.1.2.1	Exterieur	36
6.1.2.2	Indeling.....	37
6.1.2.3	Interieur	40
6.2	'Verhuizen'	40
6.2.1	Thuis als stevige basis	41
6.3	Thuis in je hart	42
6.3.1	Huiselijkheid	42
6.3.2	Regels en afspraken	44
6.3.2.1	Duidelijkheid.....	45
6.3.2.2	Rigiditeit.....	46
6.3.3	Enkele huisregels die het thuisgevoel van jongeren stimuleren	46
6.4	Thuis bij anderen	47

6.4.1	Een plek voor jezelf	47
6.4.1.1	Jezelf kunnen zijn	47
6.4.1.2	Privacy.....	47
6.4.1.3	Rust.....	48
6.4.2	De jongeren.....	48
6.4.3	De begeleiders	49
6.4.4	Het huishoudpersoneel	50
6.4.5	Ander personeel	51
6.4.6	Ouders, familie en vrienden	51
6.4.7	Dieren	51
6.5	Kort samengevat.....	52
7	Besluit.....	53
7.1	Reflectie op het proces.....	53
7.1.1	Aanbevelingen.....	53
7.2	Reflectie op de onderzoeksresultaten.....	54
7.3	Een laatste woord.....	55
	Bibliografie.....	56
	Bijlagen.....	1
	Bijlage 1: Mindmap thuisgevoel.....	2
	Bijlage 2: Flowchart project thuisgevoel.....	3
	Bijlage 3: Voorbereidingen ontmoetingsavonden	44
	Bijlage 4: Tekening thuisgevoel.....	8
	Bijlage 5: Voorbereiding photovoice.....	10
	Bijlage 6: Informed consent.....	13
	Bijlage 7: Foto's photovoice	15
	Bijlage 8: Enquête.....	16
	Bijlage 9: Resultaten enquête	19
	Bijlage 10: Brainstorm illustratiereeks	32
	Bijlage 11: Videoboodschap Stefaan Van Mulders.....	34

INLEIDING

Deze bachelorproef start in het eerste hoofdstuk met het situeren van het centrale onderwerp 'thuisgevoel'. Er wordt duidelijk gemaakt door wie en waarom het thuisgevoel in deze tijd een actueel thema is. Hierna wordt de methodologie beschreven waarin de centrale onderzoeksvraag wordt ontleed en de deelvragen toegelicht worden. De verschillende onderzoeksmethoden zoals de enquête, photovoice en de focusgroepen worden besproken en gelinkt aan de doelstellingen van deze bachelorproef.

Omdat deze bachelorproef zonder het werk van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen wellicht over een ander onderwerp zou handelen, is het niet meer dan op zijn plaats om de contouren van dit onderzoek te bespreken en aan te halen op welke manier de auteur hieraan zijn bijdrage kon leveren.

Vervolgens gaat het over waar deze bachelorproef echt toe doet. Als het de bedoeling is om met deze bachelorproef verandering teweeg te brengen, dan kan dat enkel door de lezer ervan te overtuigen wat de noodzaak is van het ervaren van een thuisgevoel. In hoofdstuk drie wordt daarom ook het belang van het thuisgevoel gestaafd aan de hand van de inzichten van onder meer Maslow, ter Horst, de sociologie, psychologie en de concepten van 'positieve leefklimaten', 'quality of life' en 'zorg op maat'.

Hoofdstuk vier over de definiëring van het begrip 'thuisgevoel'. Eerst wordt het woord gegeven aan enkele theoretici waarna het met een citaat uit een boodschap van Stefaan Van Mulders wordt doorgegeven aan de jongeren zelf. Wat verstaan zij onder een thuisgevoel? Welke kritische bemerkingen hebben jongeren met een jeugdhulpervaring hier zelf over aan te brengen? Een laatste vraag waar het in dit hoofdstuk over gaat is: Wat hebben jongeren nodig om zich ergens thuis te voelen? Het antwoord hierop is gebaseerd op de rijke input die de enquête aanleverde.

In het vijfde hoofdstuk wordt er getracht de factoren in kaart te brengen die jongeren tegenhielden om zich thuis te voelen in de voorzieningen waar zij verbleven. Het is niet de bedoeling om met modder te gaan gooien. Jongeren weten dat begeleiders handelen vanuit de beste bedoelingen, maar geven ook aan dat deze bedoelingen niet altijd het gewenste effect hebben op de jongeren en hun thuisgevoel. De voorbeelden worden hier dus enkel aangehaald als eye-opener. Waarover de jongeren getuigen klinkt niet altijd zo groots, maar vaak slaan ze wel nagels met koppen.

Met het zesde en laatste hoofdstuk tonen de jongeren dat zij helemaal niet rancuneus zijn en doen zij heel constructieve voorstellen over hoe de voorziening waar zij zich maximaal zouden thuis voelen er uit zou zien. De jongeren vertrokken vanuit een blanco blad en schetsten hun ideale thuisgevoel in de voorziening. Het gaat hierbij om het thuisgevoel in een buurt, in een gebouw, over het 'verthuizen'¹, het thuisgevoel in je hart, de huiselijkheid en het thuis-zijn bij anderen.

In hoofdstuk zeven volgt een reflectie op zowel het proces van onderzoeken en schrijven, alsook op de resultaten. Na het besluit wordt op eigenzinnige manier afgesloten met een laatste woord.

De jongeren die deelnamen aan dit onderzoek gaven aan dat het geheel voor hen geslaagd zou zijn als er niet te veel "geleerden" in aan bod zouden komen, maar vooral hun eigen stem. Het zijn immers niet de "geleerden" die zich moeten thuis voelen in een voorziening, maar wel de jongeren zelf. Met deze aspiraties van jongeren is rekening gehouden bij de uitwerking van de bachelorproef. Er is getracht een goed evenwicht te vinden tussen 'theorie' en 'praktijk', waarin de stem van jongeren de academische kaders versterkt en vice versa.

¹ 'Verthuizen' is een onbestaand woord dat doorheen deze bachelorproef een aantal keren aan bod zal komen. 'Verthuizen' wordt in de plaats van verhuizen gebruikt omdat hierin het accent ligt op het nieuwe thuisgevoel dat jongeren moeten gaan opbouwen wanneer ze naar een andere voorziening verhuizen

thuis²

thuis (geen afbreking)

/toeys/

zelfstandig naamwoord • het & de • g.mv.

~

1 woning waarin iem. woont (soms met de bijgedachte dat men er zich op zijn gemak, niet als een vreemde voelt)

- *geen thuis hebben*
vergelijk **tehuis**

tehuis

te-huis

zelfstandig naamwoord • het • tehuizen

~

1 plaats waar men thuis is

- *een goed tehuis gezocht voor een jonge hond*
- *geen tehuis hebben*

2 instelling om zekere personen een onderkomen te bezorgen

Figuur 1: De betekenis van de woorden 'tehuis' en 'thuis' volgens Van Dale (2018)

1 SITUERING

In dit eerste hoofdstuk worden de aanleiding en het opzet van deze bachelorproef gekaderd. Verschillende maatschappelijke tendensen en eerder onderzoek wezen reeds op de noodzaak voor meer aandacht voor het thuisgevoel van jongeren die in een voorziening verblijven en de stem van jongeren hierover.

Er wordt ingegaan op de centrale onderzoeksvraag “Hoe kunnen voorzieningen/begeleiders het thuisgevoel van jongeren die verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening stimuleren?”. Teneinde hierop een antwoord te formuleren, is deze bachelorproef opgebouwd aan de hand van volgende deelvragen:

- Wat begrijpen jongeren onder een thuisgevoel?
- Welke factoren remmen het thuisgevoel bij jongeren die verblijven in een residentiële jeugdzorgvoorziening af?
- Hoe ziet de voorziening eruit waar jongeren zich maximaal thuis kunnen voelen?

1.1 THUISGEOVOEL: EEN HOT TOPIC

Kinderen en jongeren willen zich thuis voelen in onze samenleving en daar hebben ze ook recht op. Voor heel wat jongeren lijkt het een evidentie; het hebben van een thuis en het daarbij horende thuisgevoel. Maar voor vele anderen, waaronder de meer dan 3500 Vlaamse kinderen en jongeren die voor korte of lange duur in een residentiële jeugdhulpvoorziening verblijven (Agentschap Jongerenwelzijn, 2016), is dit niet altijd even vanzelfsprekend. Ze brengen een aanzienlijk deel van hun jeugdige leven door in een voorziening. Dit houdt ook in dat ze in die voorzieningen de belangrijkste fases van hechten, opgroeien en ontwikkelen doorbrengen. Een plaatsing in een jeugdhulpvoorziening heeft een grote invloed op het welzijn en de ontwikkelingskansen van jongeren. (Kinderrechtencommissariaat [KRC], 2017)

Door verschillende maatschappelijke tendensen zoals de vermaatschappelijking en ambulantisering van de zorg na het invoeren van het decreet Integrale Jeugdhulp, daalde de aandacht en appreciatie voor residentiële jeugdhulpverlening (De Temmerman, 2017; Jongepier & Struijk, 2008).

Met de vermaatschappelijking streeft men binnen de Integrale Jeugdhulpverlening naar een zorg die zoveel mogelijk de sterktes van de jongere, zijn ouders en bredere context inzet om een antwoord te bieden op hun problemen en moeilijkheden. De participatie en ondersteuning van deze verschillende actoren wordt verhoogd waardoor minder ingrijpende hulpverleningsvormen nodig zouden zijn. Deze vermaatschappelijking werkt enigszins ambulantisering in de hand: waar men voorheen kinderen en jongeren gemakkelijker uit huis plaatste, is dit nu volgens het subsidiariteitsprincipe slechts de laatst mogelijke optie. Residentiële jeugdhulpvoorzieningen nemen af in capaciteit en nieuwe ontwikkelingen hebben vooral betrekking op de ambulante hulpverleningsvormen. (De Temmerman, 2017)

Volgens het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna IVRK) uit 1989 is het zo dat minderjarigen recht hebben om met hun ouders samen te leven, tenzij dit onverenigbaar is met hun belangen. Kinderen die niet in hun gezinsmilieu kunnen opgroeien hebben het recht op bijzondere bescherming in de vorm van gepaste alternatieve gezinsopvang of uithuisplaatsing in een voorziening. (KRC, z.j.). Ze hebben met andere woorden recht op een thuis.

Ook het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige in de Integrale Jeugdhulp (hierna DRM) omschrijft het recht op jeugdhulp en het recht op een gezinsleven (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur; 2005). Deze rechten stellen dat jongeren, indien nodig, geholpen en eventueel uit huis geplaatst moeten worden wanneer zij door omstandigheden niet bij hun ouders kunnen opgroeien. Hoewel ze, al dan niet tijdelijk,

niet bij hun ouders verblijven, behouden zij het recht om in een huiselijke sfeer op te groeien en contacten te onderhouden met hun gezinsleden.

Uit een ruime bevraging van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen (2016) bij 179 jongeren in en na de jeugdhulp kwamen vijf verzuchtingen voort. Eén van deze was 'Geef mij een thuis'. 51% van de bevroagde jongeren verbleef in twee tot vier voorzieningen en 27% van hen gaf aan in vijf of meer voorzieningen te hebben verbleven. Dat zij verlangen naar een thuis, hoeft alleen al om deze cijfergegevens niet te verbazen.

Dat jongeren en hun verlangen naar een thuis(gevoel) een actueel thema is dat de nodige blijvende aandacht verdient, bewees ook het laatste jaarverslag van het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat (2017). Zo klonk de vraag 'Waar is mijn thuis?' als titel en rode draad doorheen hun rapportage. Kristel Verbeke omschreef in haar bijdrage het thuisgevoel als "... leven in een maatschappij waarin je jou veilig voelt, waarin je jou comfortabel en tevreden voelt, waar er naar je geluisterd wordt. Waar volwassenen je voor vol aanzien en samen naar oplossingen zoeken."

Parlementslid Lorin Parys pleitte in het najaar van 2017 voor de invoering van gezinshuizen. Deze vorm van hulpverlening kan gezien worden als professionele pleegzorg. Jonge kinderen hebben volgens Parys nood aan "een duidelijke en warme gezinssituatie, aan vertrouwde personen aan wie ze zich kunnen hechten". De professionele pleegouders krijgen een loon voor het opvangen en ondersteunen van kinderen en jongeren in een gewoon huis met een beperkte gezinssetting. Deze hulpverleningsvorm is ook bij onze noorderburen gangbaar. Wanneer de gezinshuizen ook in België zouden worden ingevoerd, zou dit volgens Parys voor de 900 jonge kinderen die in 2016 in een jeugdhulpvoorziening terecht kwamen een groot verschil maken (Parys, 2017).

1.2 ONDERZOEKSVRAGEN EN -METHODEN

De centrale onderzoeksvraag van deze bachelorproef luidt "Hoe kunnen voorzieningen/begeleiders het thuisgevoel van jongeren die verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening stimuleren?". Belangrijk hierbij is dat het accent ligt op wat jongeren hierover te zeggen hebben. In dit hoofdstuk wordt besproken hoe er via verschillende onderzoeksmethoden naar een antwoord wordt gezocht op de hieraan gekoppelde deelvragen.

Na een literatuurstudie naar eerder onderzoek, het belang van het thuisgevoel en de wetenschappelijke begripsomschrijving ervan, wordt dit onderzoek verder gezet in drie luiken.

Het eerste luik houdt het project van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen in. Zij werken samen met een Antwerpse jeugdhulpvoorziening die heel concreet aan de slag wil gaan met het thuisgevoel van de jongeren die bij hen opgroeien. Binnen de doorgroei-stage van de opleiding, kon de auteur deelnemen aan de voorbereidingen van het project en de kennismaking en werksessies met de jongeren inhoudelijk vormgeven en uitvoeren.

Het tweede luik bestaat uit een breder kwalitatief onderzoek, op initiatief van de auteur, bij jongeren met een jeugdhulpervaring. Er werden drie focusgroepen georganiseerd waarbij jongeren stapsgewijs vanuit een blanco blad de ideale voorziening uitdenken waar zij zich maximaal thuis kunnen voelen. Ze kregen tijdens deze momenten telkens ook de kans om aan te geven wat hen in hun ervaringen tegenhield om zich thuis te voelen in de jeugdzorg. Hiernaast werd met een beperkte groep jongeren een photovoice georganiseerd die een helderder licht moet werpen op de beleving en inhoud van het abstracte 'thuisgevoel' waarover deze bachelorproef handelt.

Ook het derde en laatste luik tracht hiertoe bij te dragen. Via een bevraging aan zowel jongeren in, na, rond of buiten de jeugdhulp alsook jongeren die nooit met jeugdhulp in aanraking kwamen, wordt gepeild naar wat jongeren nodig hebben om zich ergens thuis te voelen. Hieruit moet duidelijk worden of er een verschil bestaat tussen de jongeren die hun

jeugd bij hun ouders doorbrengen en zij die in de hulpverlening opgroeien en zo ja, wat deze verschillen dan juist mogen zijn.

Een schematisch overzicht van het plan van aanpak is terug te vinden in bijlage 1, aan het einde van deze bachelorproef.

1.2.1 Centrale onderzoeksvraag

Om het onderzoeksonderwerp af te bakenen en/of te verduidelijken worden in wat volgt enkele belangrijke woordgroepen uit de onderzoeksvraag besproken.

1.2.1.1 Voorzieningen en begeleiders

Met voorzieningen en begeleiders wordt bedoeld op de dagelijkse praktijk van het opvoeden in leefgroepen. Het zou minder correct zijn om het thuisgevoel enkel op de begeleiders zelf te verhalen. Deze mensen handelen steeds in een omgeving en structuur van een voorziening. Om deze reden is het belangrijk om de voorziening en haar begeleiders als een geheel te zien, die beiden instaan voor het installeren van een thuisgevoel voor de jongeren die in de voorziening achterblijven wanneer hun shift er op zit.

De woordkeuze van deze begrippen is niet neutraal, maar doelbewust. In plaats van 'voorzieningen', had hier ook 'instellingen' kunnen staan en het is zelfs zo dat er in dit werk lange tijd het woord 'opvoeders' is gehanteerd in plaats van 'begeleiders'. Voor sommigen kan dit gaan over muggenziften, voor vele jongeren is de woordkeuze wel van belang. Zij verblijven veel liever in een voorziening met begeleiders dan in een instelling met opvoeders. Het woord instelling is veelal negatief geconnoteerd. Het is gelinkt aan vooroordelen en brengt alleen al door de benaming geen warm thuisgevoel met zich mee. Opvoeders kunnen tevens niet als synoniem voor begeleiders gebruikt worden. Zij zijn opgeleid om vanuit hun specialisatie jongeren in uitdagende situaties op te voeden. Begeleiders zijn in eerste instantie mensen die jongeren mee op weg nemen in hun groei naar volwassenheid. Twee andere woordparen met telkens een wereld van verschil.

1.2.1.2 Thuisgevoel

Het thuisgevoel is een moeilijk te omvatten begrip waarbij het reeds verrichtte onderzoek bijna uitsluitend gaat over de visie van theoretici en hulpverleners. Het is dan ook een eerste uitdaging om het thuisgevoel door de ogen van jongeren te bekijken.

Een thuisgevoel is daarnaast ook geen gemakkelijk onderwerp binnen de context van het opgroeien in een voorziening. Mag men van jongeren verwachten dat zij zich thuis voelen op een plaats waar zij in se niet 'thuis' zijn? Mag men overigens wel van een thuisgevoel spreken in de setting van een tehuis?

1.2.1.3 Jongeren

Wat in deze bachelorproef van ontelbaar belang is, is de stem van jongeren. Het zijn zij die via hun verzuchtingen (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2016) de aanzet gaven om dit thema aan te pakken. Het zijn de jongeren die het thuisgevoel in de voorzieningen missen en ernaar verlangen om dit te ervaren. Zij worden in dit werk dan ook gezien als de experts van dit gevoel. Hun ervaringen en meningen hebben doorheen het hele traject kleur gegeven aan de invulling van het begrip en de uitkomsten van het onderzoek.

Wanneer er gespreken wordt over jongeren in de jeugdhulp, gaat het vanuit praktische overwegingen over 12- tot 18-jarigen. Dit is de leeftijdsafbakening die vele leefgroepen hanteren. De jongeren die over hun ervaringen werden bevraagd zijn 12 tot 25 jaar oud.

1.2.1.4 Verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening

Het verblijf in een residentiële voorziening is geen eenduidig gegeven. Er zijn jongeren die zo jong waren toen ze in de jeugdhulp terecht kwamen, dat ze zich dit moment niet eens kunnen herinneren. Anderen woonden tijdens hun eerste levensjaren bij hun ouders en kwamen dan al dan niet via een kleine omweg in de jeugdhulp terecht. Velen onder hen verbleven in veel meer voorzieningen dan ze liefhadden en stroomden op hun achttiende door naar de hulpverlening voor volwassenen. Evengoed zijn er jongeren die tussendoor of na de jeugdhulp terug naar huis konden keren.

Vanuit het idee dat iedereen recht heeft op een thuis, wordt er in dit onderzoek vanuit gegaan dat iedere jongere die voor korte of lange tijd elders dan bij zijn of haar ouders verblijft, zich ergens thuis moet kunnen voelen. Deze nood geven jongeren zelf ook aan en hiermee bieden ze meteen al weerwoord aan enkele maatschappelijk dominante ideeën.

Deze bachelorproef focust zich enkel op de voorzieningen waar jongeren effectief residentieel verblijven en waar zij een eigen kamer hebben. Hieronder vallen verschillende hulpverleningsvormen, gaande van observatiecentra tot begeleidingstehuizen. De gemeenschapsinstellingen worden hier buiten beschouwing gelaten omwille van de specifieke werking van deze voorzieningen.

1.2.2 *Doelstellingen bachelorproef*

Met onderstaande onderzoeksvragen streeft deze bachelorproef enkele algemene, maar ook concrete doelstellingen na aan de hand van de deelvragen.

Er wordt allereerst getracht om door middel van staving van theoretische kaders het belang van een thuisgevoel aan te halen. Hierna wordt er naar gestreefd om in bevattelijke taal zicht krijgen op wat jongeren zelf juist begrijpen onder deze term. Vervolgens wordt in kaart gebracht welke factoren hun thuisgevoel in de residentiële voorzieningen afremmen. Tot slot wordt er nagegaan hoe jongeren de ideale jeugdhulpvoorziening, waar jongeren zich maximaal thuis kunnen voelen, specifiek zouden vormgeven.

Als algemeen doel wordt gesteld om de dialoog over het thuisgevoel verder te openen en de stem van jongeren hierin hoorbaar te maken. Een mooi gevolg van dit eindwerk zou zijn dat jeugdhulpverleners- en voorzieningen met de geformuleerde aanbevelingen en conclusie aan de slag gaan en dat er op deze manier veranderingen teweeggebracht kunnen worden in de praktijk van de leefgroepen en andere vormen van residentiële jeugdhulpverlening.

Deze bachelorproef kwam tot stand door de grote inspanningen en ruime bijdrage van onder meer verschillende jongeren met een jeugdhulpervaring. Gaandeweg ontstond bij hen de ambitie om een illustratiereeks uit te werken. In deze reeks tekeningen willen ze de verschillen tussen het opgroeien in een jeugdhulpvoorziening en het opgroeien in een huiselijke context aan bod laten komen. Het zou dit eindwerk opleuken en de jongeren zelf de kans geven om op een creatieve manier hun leefwereld te tonen.

1.2.3 *Het belang van een thuisgevoel*

Een bachelorproef/onderzoek over het thuisgevoel dat de ambitie koestert om veranderingen teweeg te brengen, vraagt om theoretische omkadering. Via deze academische inzichten wordt gehoopt om zij die twifelen alsnog over de streep te trekken en zij die nog teveel bezwaren hebben te overtuigen van het feit dat jongeren in de jeugdhulp echt wel baat hebben bij het ervaren van een thuisgevoel. Niet alleen omdat zij dat vragen, maar vooral omdat zij hier recht op hebben. Hieronder wordt kort het plan van aanpak geschetst.

1.2.3.1 Literatuurstudie

In de zoektocht naar relevante literatuur over thuisgevoel werden verschillende databanken geraadpleegd, waaronder: Google Scholar (met VPN-verbinding vanuit Hogeschool Gent), Catalogus Hogeschool Gent, Elsevier ScienceDirect, EBSCO Academic Search Premier en APA PsycNet.

Als zoekterm werden volgende trefwoorden gebruikt: 'thuisgevoel', 'thuis', 'leefklimaat', 'feel(ing) at home', 'sense of home' en 'belonging'.

Artikels werden eerst diagonaal overlopen, boeken en andere meer omvangrijke werken werden gefilterd op hun korte inhoud of abstract. Via sommige bronnen werd verder gezocht op de literatuur die de auteur aanbeval of waarnaar hij verwees in zijn bibliografie.

Enkel omwille van ontoegankelijkheid qua rechten of bijvoorbeeld de Duitse taal, werd beroep gedaan op secundaire bronnen. Verder werd er zo veel als mogelijk vanuit de secundaire bronnen gezocht naar het oorspronkelijk werk van bepaalde auteurs.

Er is aandacht aan besteed om een zo ruim mogelijk bronnenonderzoek uit te voeren. Met ruim wordt bedoeld op zowel internationale literatuur als literatuur vanuit verschillende specialismen.

1.2.4 *Het definiëren van het thuisgevoel*

Vooraleer men over een thuisgevoel kan praten, is het belangrijk om dit gevoel te omschrijven en af te bakenen. Binnen het kader van deze bachelorproef wordt het begrip omkaderd vanuit het perspectief van degenen waarover het gaat; de kinderen en jongeren zelf.

Via een enquête en photovoice wordt dit onderwerp uitgediept door jongeren die in de jeugdhulp verblijven of deze reeds achter zich lieten. De aanpak voor de enquête wordt hieronder besproken. De methode van photovoice wordt verder in dit hoofdstuk nader toegelicht.

1.2.4.1 Enquête

Zoals ook in de Lange, Schuman en Montesano Montessori (2014) wordt aangehaald, is het gebruikmaken van een enquête als onderzoeksmethode interessant om verschillende redenen. Men kan op een relatief korte tijd van een groter aantal personen informatie verkrijgen. Hierbij kiezen de respondenten via de online bevraging zelf waar en wanneer zij hieraan deelnemen. En als laatste kan de anonimiteit van de respondenten ten volle gewaarborgd worden, gezien er doorgaans geen rechtstreeks contact is tussen hen en de opsteller van de vragenlijst.

De enquête start met een korte voorstelling, situering en toelichting van dit eindwerk. Er wordt duidelijk gemaakt aan wie deze enquête gericht is en waar deze juist naar peilt. Jongeren worden geïnformeerd over de anonimiteit van hun antwoorden en bedankt voor hun deelname. Tot slot worden contactgegevens van de auteur vermeld waarbij men met zijn vragen of opmerkingen terecht kan.

De enquête is onder andere gericht op jongeren met een jeugdhulpervaring, maar werd ook verspreid onder jongeren die elders opgroei(d)en. De jongeren die bij hun ouders opgroeien vormen als het ware de controlegroep voor het aftoetsen van een eventueel verschil in de interpretatie van het thuisgevoel. Er wordt getracht een zicht te krijgen op wat jongeren, los van de plaatsen waar ze opgroeien, denken over het thuisgevoel en wat zij nodig hebben om dit te kunnen ervaren.

Voor de praktische haalbaarheid van dit onderzoek werd een leeftijdsafbakening gehanteerd van 12 tot 25-jarigen. Uit onderzoek (Eurostat, 2017) blijkt dat vrouwen die bij hun ouders

opgroeiden gemiddeld op hun 25ste levensjaar het ouderlijke nest verlaten. Mannen wachten dan weer twee jaar langer om hun vleugels uit te slaan.

Het eerste luik van de enquête tracht zoveel mogelijk relevante kwantitatieve gegevens van de deelnemers te verzamelen met het oog op het trekken van conclusies bij de verwerking van de input. Aan de hand van verplicht in te vullen gesloten vragen, al dan niet met een keuzelijst, wordt onder andere gevraagd naar de leeftijd en het geslacht van de respondenten.

In het tweede luik van de enquête wordt aan de hand van verplichte gesloten vragen gepeild naar het aantal en de aard van de verschillende plaatsen waar de respondenten zijn opgegroeid en de beleving van hun thuisgevoel op deze plaatsen. Bij de optie 'andere', krijgen de jongeren vrijblijvend de mogelijkheid om de plaatsen waar zij verbleven – anders dan degene die opgesomd worden – te verduidelijken.

Het laatste luik van de enquête is gericht op het vergaren van input over de plaatsen en personen waar jongeren zich thuis voelen. Teneinde de respondenten de ruimte te bieden om hun eigen antwoorden te formuleren, werd telkens gekozen voor het gebruik van een open vraag. Het verwerken van open vragen vereist een grotere tijdsinvestering en om dit zoveel mogelijk af te bakenen werd voor een kort invulveld geopteerd (de Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2014).

Vooraleer de vragenlijst verspreid werd, is deze aan een aantal personen ter feedback voorgelegd. Een beleidsmedewerker, een vriendin en tevens masterstudente sociale agogiek, een vriend zonder jeugdhulpervaring alsook twee jongeren met een jeugdhulpervaring formuleerden graag hun opmerkingen en verbeterpunten die achteraf werden doorgevoerd. De feedback ging vooral over onduidelijkheden en verbeterpunten qua taalgebruik en gebruiksgemak.

De enquête werd opgesteld in Google Forms en stond een maand lang online. Voor de verspreiding werd vooral gebruik gemaakt van Facebook. De link naar de enquête werd gedeeld op verschillende eigen en bevriende profielen en in een aantal groepen waarin jongeren met een jeugdhulpervaring actief zijn. Ook via mail werden voorzieningen vriendelijke opgeroepen om de enquête te verspreiden onder hun jongeren. Als laatste werden jongeren met een jeugdhulpervaring op verschillende activiteiten van Cachet vzw rechtstreeks aangesproken om de enquête in te vullen. Zij konden gebruikmaken van een computer of smartphone met internetverbinding en kregen een extra woordje uitleg indien nodig.

Als streefdoel werd een respons van honderd jongeren vooropgesteld, waarvan ongeveer de helft met een jeugdhulpervaring. Bij het afsluiten van de enquête hadden 137 jongeren de enquête ingevuld, 67 van hen heeft een jeugdhulpervaring. De verwerking van alle gegevens gebeurde in de Microsoft Office-toepassing Excel. Wat de kwantitatieve gegevens betreft, verliep de verwerking vlot door het gebruik van filters. De uiteenlopende antwoorden op de vragen in het laatste luik werden telkens gekoppeld aan een code die verwees naar een uit de antwoorden afgeleide categorie. De clustering van de antwoorden en het gebruik van de categorieën werd eveneens afgetoetst bij enkele personen met en zonder een jeugdhulpervaring. Eens deze werden goedgekeurd, kon ook de verwerking van deze antwoorden door middel van de filters vlot uitgevoerd worden.

Voor een voorbeeld van de enquête wordt graag verwezen naar bijlage 8. De resultaten in de vorm van tabellen en grafieken kunnen geraadpleegd worden in bijlage 9.

1.2.4.2 Photovoice

Met het verspreiden van de enquête werd beoogd een grote groep jongeren te bevragen. Een enquête is een vrij laagdrempelige en veilige onderzoeksmethode, maar blijft heel talig en voorgestructureerd met het oog op datgene wat men wil achterhalen. (de Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2014)

Niet alleen omdat de methodiek ontzettend hard aanspreekt, maar vooral omdat deze participatief is en in mindere mate beroep doet op de talige input van de jongere, werd ook gekozen voor een photovoice. Zes jongeren trokken drie weken lang op pad met een wegwerpcamera om hiermee verschillende aspecten van hun thuisgevoel op de gevoelige plaat vast te leggen. De deelnemersgroep bestond uit drie jonge vrouwen van begin de twintig jaar die na hun jeugdhulpervaring alleen wonen, twee jonge mannelijke twintigers die momenteel geen duidelijke woonplaats hebben en ook een negentienjarige jongeman die is opgegroeid bij zijn ouders

1.2.4.3 Aanpak

Via de photovoice methode wordt het onderzoek, in plaats van dat het over hen gaat, in samenwerking met jongeren gevoerd. Dit is een belangrijk verschil voor zij die hieraan deelnamen. De jongeren werden allen mede-eigenaar van het onderzoek. Dit mede-eigenaarschap vertaalde zich in de mogelijkheid om te onderhandelen over de inhoud van de informed consent – die binnen het kader van dit onderzoek meer de vorm van een engagementsverklaring aannam – en hierin slechts aan te vinken welke zaken zij zagen zitten. Maar meer nog hadden de jongeren vooral zeggenschap over het centrale onderzoeksonderwerp. Er werden vragen opgesteld die konden helpen bij het nemen van de foto's, maar deze waren eerder een leidraad dan een verplichting. De jongeren gaven zelf het onderzoek vorm door de foto's die ze trokken, de accenten die zij hier zelf in legden en de betekenis die zij aan hun foto's en hun thuisgevoel gaven. Binnen de methodiek van photovoice bestaan er geen juiste of foute antwoorden en dus ook geen goede of slechte foto's. Het achterhalen van de informatieve waarde achter de beelden wordt als uitdaging van de onderzoeker gesteld. Daarnaast kunnen de deelnemers met hun foto's kritiek uiten op het voorwerp van onderzoek of het thema hiermee in vraag stellen (Steel, De Visscher, Vandevelde, Van Hove, & Poppe, 2009).

Qua intensiteit kan deze onderzoeksmethode wel tellen. Eerst gingen de jongeren drie weken zelfstandig aan de slag met hun wegwerpcamera. Voor enkelen onder hen was het niet verliezen van deze camera al een uitdaging op zich. Tijdens de tussentijdse aanmoedigingen van op afstand was het enthousiasme bij iedereen opmerkelijk. Allen waren ze bijzonder vereerd en gemotiveerd om dit onderzoek uit te voeren. Iedereen wou het ook echt goed doen en nadenken over de foto's die ze namen. Het filmrolletje was ruim, maar beperkt in aantal. Eens de jongeren een foto namen, konden ze deze niet wissen. Iedere jongere heeft het onderzoek en de leidende vragen op zijn of haar eigen manier geïnterpreteerd en dat resulteert in een mooie, maar ook heel uiteenlopende fotoreeks.

Zes van de zeven wegwerpcamera's werden terug ingeleverd en de foto's die hierop stonden konden ontwikkeld worden. Helaas gebeurde een fout bij het ontwikkelen en sloegen vele foto's donker of volledig zwart uit. Enkele jongeren namen zelf het initiatief om hun foto's opnieuw te trekken met hun smartphone en deze zo nog aan het onderzoek toe te voegen.

De foto's werden met de jongeren individueel bekeken en besproken. Er werd doorgevraagd op bepaalde zaken die zij aanhaalden of opvallende details die zij in beeld brachten, maar niet besproken. Van elk gesprek werd een uitgebreid verslag gemaakt dat ter goedkeuring aan de jongeren werd voorgelegd. Belangrijk is dat jongeren hun mede-eigenaarschap ook in deze fase van het onderzoek bleven behouden. Ze hadden op elk moment de mogelijkheid om foto's terug te trekken uit het onderzoek of wijzigingen aan te brengen in hun betekenisverlening.

Een uitgebreide beschrijving van het plan van aanpak is terug te vinden in bijlage 5. De foto's van de jongeren en hun bijhorende betekenisverlening zijn terug te vinden op de bijgevoegde cd-rom.

1.2.5 *De voorziening waar jongeren zich maximaal thuis voelen*

Uit de stemmen van de 179 jongeren met een jeugdhulpervaring die deelnamen aan een grootschalige bevraging, klinkt duidelijk hun vraag naar een meer huiselijk aanvoelende voorziening (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2016). Jongeren willen inspraak in de betekenis en invulling van hun thuisgevoel. De manier waarop zij hier tegenaan zien en hoe zij dit beleven, valt alleen te begrijpen vanuit hun perspectief. De tonnen ervaring die mee in hun spreekwoordelijke rugzakje zit, willen zij graag delen met alle begeleiders en voorzieningen die het horen willen.

Tijdens zowat iedere onderzoeksactie koppelden de jongeren geregeld enkele concrete aanbevelingen aan hun eerder negatieve ervaringen. Ze zijn veelal ontzettend dankbaar voor de hulp die zij kregen. De jongeren zijn er zich van bewust dat hulpverleners handelen vanuit de beste bedoelingen, maar zijn ook van mening dat het effect van hun handelen soms een andere uitkomst heeft dan gehoopt wordt. De jongeren zijn niet rancuneus, integendeel. Ze waren met velen; zij die allen samen, – elk op zijn eigen manier – met veel enthousiasme, hun schouders onder deze bachelorproef staken. Ze hopen één voor één op een mentaliteitsverschuiving over verschillende hulpverleningsaspecten, waaronder bijvoorbeeld de nabijheid in de zorg.

1.2.5.1 Focusgroepen

Met de enquête en de photovoice werd heel wat informatie vergaard over de jongeren hun thuisgevoel. Dit volstaat echter niet om een antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag. Om de jongeren te bevragen naar de manieren waarop voorzieningen en haar begeleiders hun thuisgevoel kunnen stimuleren, is het nodig om hierover met hen in dialoog te gaan.

De focusgroepen vonden plaats binnen de praktijk van Cachet vzw. De organisatie houdt maandelijks in Antwerpen, Brussel en Hasselt een ontmoetingsavond voor jongeren met een jeugdhulpervaring. De jongeren praten dan onder begeleiding van twee jongerenwerkers en aan de hand van een speelse of creatieve methodiek over een centraal onderwerp of een vraagstelling. Binnen de stage bij Cachet ontstond de mogelijkheid om zowel in Hasselt als in Antwerpen telkens een Cachetavond te organiseren over het thuisgevoel en meer bepaald over hoe de jongeren dit in een ideale wereld binnen de context van een voorziening zouden vormgeven. Bijkomend werden verschillende factoren in kaart gebracht die hen in het verleden tegenhielden om zich ergens thuis te voelen. Wegens tijdsgebrek tijdens de twee ontmoetingsavonden kwam het onderdeel dat focuste op de mensen die in de voorziening rondlopen onvoldoende aan bod. Daarom werd een extra gesprek georganiseerd via een oproep op Facebook.

In de literatuur vinden we terug dat “het gebruik van focusgroepen geschikt is voor een onderzoeksbenadering die ervan uit gaat dat betrokkenen gezamenlijk hun werkelijkheid creëren en waarbij kennisontwikkeling het gevolg is van een sociaal en constructief proces”. (de Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2014) Laat dit net het uitgangspunt zijn van de methodiek waarop de ontmoetingsavonden zijn uitgebouwd. Jongeren kregen de opdracht om van nul af aan te beginnen en stapsgewijs een voorziening uit te denken waarin zij zich maximaal zouden thuis voelen. Er werd hierbij gewerkt van ‘breed’ naar ‘eng’. De jongeren vertrokken vanuit een spreekwoordelijk blanco blad en stemden via een ICT-toepassing op de locatie waar zij zich het meest thuis voelen: een grootstad, een centrumstad of een gemeente/dorp. De jongeren met dezelfde voorkeuren vormden telkens een kleiner groepje en beargumenteerden onder begeleiding van een jongerenwerker hun keuze. Ze hadden het hierbij over de voordelen van de locatie waar zij voor kozen en meer precies over welke zaken aanwezig dienden te zijn in de omgeving van hun voorziening opdat zij zich daar thuis konden voelen. De jongerenwerker trad hierbij op als moderator en verslaggever. Het was ook zijn taak om de focus van de jongeren op het onderwerp te

houden en hen te stimuleren om dieper in te gaan op bepaalde aspecten en zo af te leiden waar het bij sommige extravagante dromen in essentie werkelijk over gaat.

In de tweede stap hadden de jongeren het over het gebouw van hun voorziening, de indeling en het interieur. In andere groepen dan tijdens de eerste stap gingen de jongeren met grote flappen, stiften en Ikea-catalogi aan de slag.

Stap drie handelde over alle mensen die men in een voorziening tegen het lijf kan lopen: de jongeren, de begeleiders, huishoudpersoneel, ander personeel, ouders en vrienden van de jongeren en – ‘last but not least’ – dieren. Bij het spreken over de jongeren werd nagegaan welke groeps grootte, verdeling van geslacht en leeftijd ideaal zou zijn om zich maximaal thuis te kunnen voelen in een voorziening. Over de begeleiders verliepen de gesprekken aan de hand van een soortgelijk stramien. Hierbij werd wel verder ingegaan op de verschillende persoonlijkheden, vaardigheden en competenties van de begeleiders die het thuisgevoel bij jongeren stimuleren. Een bijzonder onderwerp was het huishoudpersoneel. De bijzonderheid ligt hem in de waarde die jongeren aan deze figuren hechten. Er werd getracht hen te laten verwoorden waarover dit juist gaat. Ook verwachtingen over administratief personeel en beleidsmedewerkers kwamen in dit luik aan bod.

Praten over een thuisgevoel kon voor enkele jongeren onmogelijk zonder het over hun ouders en vrienden te hebben. Dit onderwerp even aangeraakt door jongeren de vraag te stellen hoe deze mensen een plek kunnen hebben in de voorziening.

Het zijn dan wel geen mensen, maar dieren zijn net als het huishoudpersoneel van bijzondere waarde. Er werd besproken op welke manier dieren bijdragen aan het thuisgevoel van jongeren en wat voor dieren dit gevoel al dan niet stimuleren.

De vierde stap ging over de regels en structuur binnen de voorziening. Jongeren kregen de gelegenheid om hun ervaringen hierover te ventileren, waarna ze via een ICT-toepassing elk hun bijdrage konden leveren die inspirerend kan zijn voor het opstellen van een nieuw huishoudelijk reglement.

Als laatste stap werd de huiselijkheid verkend. Er werd een grote blokkentoren op tafel gebouwd waar de jongeren om beurt een blok uit mochten trekken en deze er bovenaan de toren terug opleggen. Op sommige van deze blokken stond een woord of vraag waar de jongeren op konden ingaan. Achteraf kon opnieuw via de ICT-toepassing input geleverd worden over wat zij verstaan onder huiselijkheid in een voorziening.

De ontmoetingsavond in Antwerpen werd aangepast aan de verbeterpunten die uit die in Hasselt voort kwamen. Zo werden in Antwerpen bevindingen uit zowel de ontmoetingsavond in Hasselt alsook de eerste resultaten uit de enquête afgetoetst via een stellingenspel.

Bij elke stap van de methodiek kregen jongeren de gelegenheid om hun minder positieve of negatieve ervaringen, gekoppeld aan het deelonderwerp, toe te lichten.

Het ligt binnen de eigenheid van de werking van Cachet om de ontmoetingsmomenten met de jongeren in een heel open sfeer te laten plaatsvinden. Het is niet alleen hoe zij heel specifiek werken, maar valt ook te verantwoorden aan de hand van de achterliggende ideeën bij focusgroepen als onderzoeksmethode. In een aangename en gastvrije sfeer wordt vrij uitgewisseld over ideeën en opvattingen. De jongeren kregen een drankje en maaltijd aangeboden. De avond werd grondig voorbereid, maar de uitvoering kon worden bijgestuurd door de jongeren zelf zonder hierbij het opzet uit het oog te verliezen. De jongerenwerkers hadden geen verborgen agenda en erkenden de jongeren via een leergierige en positief stimulerende houding in hun expertise. (de Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2014)

Om praktische redenen werden de focusgesprekken niet vastgelegd met een voicerecorder. De dialogen vonden meermaals in grote groep plaats waarbij de jongeren geregeld door elkaar heen spraken of niet iedereen even verstaanbaar was. Daarnaast vonden bepaalde besprekingen in kleinere groepen plaats waardoor er een veelvoud aan opnames en opnamemateriaal nodig zou zijn. (de Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2014) Eén van de jongeren gaf ook aan dat er in zijn leven al zodanig veel werd vastgelegd dat hij zich

hierdoor geremd voelt om nog vrijuit te praten. Een opname zou voor hem heel bedreigend overkomen. Dat er notities werden genomen, kon hij plaatsen binnen het opzet van de bachelorproef.

De ontmoetingsavonden werden hoofdzakelijk geleid door de auteur van deze bachelorproef. De andere twee jongerenwerkers ondersteunden deze en maakten aantekeningen van de gesprekken. Ook het gebruik van de verschillende methodieken doelde op een vorm van verslaggeving door de jongeren zelf: de uitkomsten van het stemmen, de flappen, ...

Een voorbeeld van een uitgebreide voorbereiding van dergelijk ontmoetingsavonden kan u terugvinden in bijlage 3.

1.2.6 *Belemmerende factoren*

Het is steeds beter wanneer een kind in gezinsverband kan opgroeien, maar zo nodig is de jeugdhulp daar om het op te vangen. (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, 2005; KRC, z.j.) Een uithuisplaatsing gebeurt normaliter als laatste optie. Voor sommige jongeren is dit echter de meest geschikte hulp die ze kunnen krijgen.

Het hoeft niet te verbazen dat er significante verschillen zijn tussen het opgroeien in een doorsnee gezin tegenover opgroeien in een jeugdhulpvoorziening. Dat de residentiële jeugdzorg een meerwaarde is, getuigen de vele jongeren die hierna slagen om een leven uit te bouwen en zichzelf gelukkig te noemen. Het zou ons te ver leiden om hier dieper op in te gaan. Voor relevante literatuur wordt graag verwezen naar het werk van Boendermaker, Knorth en collega's. Ook de positieve verhalen van de jongeren zelf kunnen nagelezen worden in het boek 'Mijn instelling? Positief!' van Cachet vzw.

Een overzichtsstudie van Sutton en Mannes (2011) leert ons dat residentiële zorg ook negatieve effecten kan hebben op kinderen. Naast een hoge prevalentie wat betreft internaliserende en externaliserende stoornissen en een langdurig negatief effect op het functioneren van de hersenen, blijkt dat kinderen en jongeren ook bijzonder veerkrachtig zijn. "Zelfs een korte periode in een pleeggezin kan de negatieve effecten van een verblijf in de residentiële zorg verminderen." (Boendermaker, van Rooijen, Berg, & Bartelink, 2013)

Er blijken verschillende kleine en minder kleine eigenheden aan de jeugdzorg te zijn die het thuisgevoel van jongeren verhinderen. Met deze deelvraag gaan we op zoek naar om welke factoren het precies gaat. De antwoorden op deze vraag helpen bij het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag. Met het concretiseren van deze belemmerende factoren wordt verder in deze bachelorproef namelijk geprobeerd om deze uitkomsten om te zetten naar praktische aanbevelingen voor veranderingen in de praktijk van jeugdhulpvoorzieningen.

1.2.6.1 Onderzoeksmethoden

Er werd geen aparte onderzoeksactie geïnstalleerd om jongeren te bevragen naar de zaken die hen tegenhielden om zich thuis te voelen in de voorzieningen waar zij verbleven. Deze aspecten kwamen zowel in de enquête, als in de focusgroepen en de photovoice aan bod, maar werden ook spontaan aangebracht in de contactmomenten tussendoor.

2 CONTOUREN VAN HET ONDERZOEK

Deze bachelorproef was er wellicht nooit gekomen zonder het project dat SOS Kinderdorpen met Cachet vzw opstartte. (2016) Hun onderzoek en de daaruit volgende resultaten vormden de aanleiding tot dit schrijven.

Cachet vzw leverde niet alleen het onderwerp aan, maar was ook de facilitator van deze bachelorproef. De auteur hiervan kreeg er de kans om stage te lopen en gebruik te maken van de middelen en het netwerk dat de organisatie reeds uitbouwde.

Het zou dus onterecht zijn om hen geen plaats te geven in deze bachelorproef. In wat volgt worden beide organisaties kort voorgesteld en gesitueerd om daarna het onderwerp van deze bachelorproef toe te lichten in het kader van hun gezamenlijk project.

2.1 CACHET VZW

Cachet vzw is een organisatie door en voor jongeren met een ervaring in de jeugdhulpverlening. De organisatie werd in 2011 opgericht door vier jonge dames die terugblikten op hun traject in de jeugdhulp en zich heel tevreden stelden met wat ze tot dan toe reeds bereikt hadden. Dit hadden ze zich zoveel jaren terug niet durven indenken.

Cachet is het Franse woord voor stempel. De betekenis van de organisatie staat dan ook voor de figuurlijke stempel en de hieraan gekoppelde vooroordelen die nog steeds leven over jongeren in de jeugdzorg. Het vooroordeel over jongeren in de jeugdzorg klinkt vaak als dat deze mensen wellicht criminele feiten op hun palmares hebben, amper in staat zijn om een opleiding af te ronden, hun dromen na te jagen of een goede ouder te worden. Hier wou het viertal mee aan de slag en dus richtten ze Cachet op. Eén van de doelstellingen is om zowel naar de jongeren zelf, als naar de bredere samenleving toe een meer realistisch beeld te schetsen van jongeren uit de jeugdhulpverlening.

Tevens staat Cachet ook voor het karakter van iets bijzonders: iemand heeft cachet, iemand heeft kracht. Men wil alle jongeren met een jeugdhulpervaring als het ware een hart onder de riem steken, want deze jongeren hebben ondanks hun soms loodzware rugzakken heel wat in hun mars. Het is de wens van Cachet dat geen enkele jongere nog langer gebukt gaat onder de verschillende stigma's die zij opgekleefd krijgen. (Cachet vzw, 2018)

“Cachet wil in dialoog gaan met:

- Jongeren in, uit en rond de jeugdzorg, om hen te inspireren en hen ook ons te laten inspireren
- De wereld rondom ons, om hen een meer realistisch beeld van jongeren uit jeugdzorg te tonen
- (Toekomstige) hulpverleners, om hun perspectief te verbreden en vernieuwen
- Beleidsmakers uit overheid en sector, om al het voorgaande ook structureel een plek te geven” (Cachet vzw, 2018)

Om zijn doelstellingen te bereiken zet Cachet in op beeldvorming, ontmoeting, vorming en advies.

2.1.1 *Partnerschap met SOS Kinderdorpen*

Gaandeweg heeft Cachet heel wat aan belang gewonnen. Ze is een veelgevraagde spreker, maar ook een bron van advies. Geregeld wordt vanuit de ervaringen van de jongeren uit eigen initiatief advies gedeeld met de beleidsmakers en belanghebbenden, maar meer en meer zijn het ook zij die Cachet inschakelen wanneer ze een onderwerp willen aanraken. Zo werd Cachet vzw in 2016 gevraagd als partner van SOS Kinderdorpen voor het uitvoeren van het vervolg op hun ‘Leaving care’ campagne. Het is binnen de doorgroei stage van de opleiding orthopedagogie aan de Hogeschool Gent dat er aan dit project kon worden deelgenomen.

2.1.1.1 SOS Kinderdorpen

SOS Kinderdorpen zet sterk in op advocacy, ofwel het internationaal verdedigen van de rechten en belangen van kinderen en jongeren.

SOS Kinderdorpen is een internationale NGO, wereldwijd actief in 134 landen. In Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk is SOS Kinderdorpen een grote speler binnen de jeugdhulpverlening. Sinds 1970 vangen zij in hun Kinderdorpen kinderen en jongeren op die niet bij hun familie kunnen opgroeien. Ook in België is SOS actief met een kinderdorp in Wallonië en twee projecten in Vlaanderen. (persoonlijke communicatie met SOS Kinderdorpen)

2.1.1.2 Leaving Care campagne

De Leaving Care campagne werd van 2009 tot 2013 in veertien Aziatische en Oost-Europese landen gevoerd om een betere uitstroom van de hulpverlening te promoten.

Uit deze campagne stroomden meerdere mogelijke onderwerpen voort waar men op kon gaan inzetten, maar uiteindelijk bleek dat de oorsprong van veel moeilijkheden die jongeren ervaren bij het verlaten van de jeugdhulp veel eerder in hun traject plaatsvinden. Dit inzicht vormde een kantelmoment. SOS Kinderdorpen besloot deze weg in te slaan en vond hier met Cachet vzw een geschikte partner.

Uit een grootschalige kwantitatieve bevraging gaven jongeren uit de jeugdhulp aan benaderd te willen worden zoals andere jongeren. Hun verzuchtingen, zoals deze in het onderzoek worden benoemd, klinken als volgt: “geef mij een thuis, laat me voelen dat ik er mag zijn, geloof in mij om wie ik ben, veroordeel mij niet en blijf er voor mij zijn”. (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2016)

SOS Kinderdorpen en Cachet vzw namen deze verzuchtingen mee in hun werk en vertaalden deze naar volgende actiepunten:

- Beide organisaties willen inzetten op de beeldvorming over jongeren in de jeugdhulp. De Pano-reportage ‘Kind van de instelling’ over het verlaten van de jeugdhulp en hun BZW-ervaringen (nu CBAW), is reeds de wereld in gestuurd. In de toekomst volgen nog andere mediacampagnes om de buitenwereld een meer realistische blik te laten werpen op de leefwereld van jongeren in de jeugdhulp.
- Een tweede actiepunt dat SOS Kinderdorpen en Cachet vzw nastreven, is om via samenwerking met een hogere onderwijsinstelling te bekijken in welke mate het achterhaalde idee van professionele afstand ingeruimd kan worden voor een herziening naar een meer nabije variant van hulpverlening.
- Men legde contact met een drietal voorzieningen die zich bereid toonden om zich in het kader van een proefproject over te geven aan Cachet vzw. Zo startten er in 2018 drie projecten, naargelang de keuze van de voorzieningen, over het thuisgevoel en de talenten van de jongeren. Directie en begeleiders tonen zich bereid om na dialoog de aanbevelingen die jongeren formuleren toe te passen in hun praktijk en dit met het oog op een maximaal thuisgevoel of het ontdekken en ondersteunen van de talenten van jongeren. Het is op dit actiepunt dat deze bachelorproef verder werkt.

Naar het einde van deze campagne toe is het de bedoeling om met tal van good practices de boer op te gaan. Door middel van lezingen en vormingen hoopt men andere voorzieningen en hogescholen in beweging te krijgen naar een zorg die meer op maat van de kinderen en jongeren is, een zorg die jongeren onder andere een hoger thuisgevoel geeft.

2.1.2 *Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek binnen de stage*

Cachet vzw is geen hulpverleningsorganisatie. De initiatiefnemers willen samen met andere jongeren en volwassenen op een positieve manier aan de slag met hun ervaringen in de jeugdhulp en hierdoor verandering of beweging in de sector bekomen.

Cachet zou Cachet niet zijn zonder alle jongeren die op vrijwillige basis hun mening en ervaringen delen met al wie het horen wil. Het uitgangspunt is dat jongeren een stem hebben en Cachet treedt hierin op als de luidspreker die deze stemmen hoorbaar maakt. (Cachet vzw, 2017)

Het was werkelijk een ware eer en genoegen om binnen een stage van zeven plus dertien weken als jongerenwerker aan de slag te gaan met de vele getuigenissen van jongeren over hun thuisgevoel in de jeugdhulpverlening.

Wat Cachet doet en waar de organisatie voor staat, kon volledig tot uiting komen in het concrete traject dat in partnerschap met SOS Kinderdorpen werd uitgezet, alsook in het parallelle project dat in het kader van deze bachelorproef werd opgezet.

Wat het project van SOS Kinderdorpen betreft, verleende men de auteur van deze bachelorproef het volle vertrouwen in de concrete uitwerking en inhoud van de introductiemomenten en werksessies met de jongeren van een Antwerpse voorziening. Deze momenten werden geheel zelfstandig voorbereid en na aftoetsing met een collega samen uitgevoerd.

Binnen dergelijke grotere projecten moet men er rekening mee houden dat verschillende actoren essentieel zijn voor het welslagen van het opzet. Het is een eerste project in een reeks van drie waaruit men reeds heel wat aandachts- en verbeterpunten zal kunnen meenemen naar een volgende. Ten allen tijden werden de belangen van de jongeren die zich bereid toonden mee te werken aan dit project vooropgesteld. Om deze reden (het bewaken van hun veiligheid, de jongeren niet willen forceren door tijdsdruk en minimale randvoorwaarden) werd er meer tijd genomen dan aanvankelijk voorzien was. Hierdoor werd er niet in geslaagd om de volledige input uit dit project te integreren in deze bachelorproef. Voor de geïnteresseerden verwijzen we graag naar de toekomstige bekendmakingen van de resultaten en 'good practices' die eind 2019 zullen worden gecommuniceerd door Cachet vzw en SOS Kinderdorpen zelf.

Binnen het parallelle project konden twee van de reguliere ontmoetingsavonden van Cachet vzw worden ingezet in functie van de focusgroepen. Niet alleen voor de focusgroepen, maar ook voor het extra gesprek, de verspreiding van de enquête en de oproep tot deelname aan de photovoice werd beroep gedaan op het bestaande netwerk van jongeren met een jeugdhulpervaring dat Cachet vzw reeds opbouwde. Voor enkele jongeren was dit hun eerste activiteit bij de organisatie en meteen één die niemand onberoerd liet en waar wel iedereen iets over te vertellen had.

Een opvallend aspect dat zeker als compliment kan gezien worden voor de organisaties is dat verschillende jongeren spontaan aangaven zich erg thuis te voelen bij de werking en jongerenwerkers van Cachet.

Deze bachelorproef is breed gedragen: vele jongeren waren enthousiast over de keuze voor dit onderwerp. Er was een grote medewerking en zelfs partnerschap mogelijk in de uitvoering van het onderzoek. Jongeren grepen hun kans om bepaalde zaken aangaande het onderzoek bij te sturen of hier hún stempel op te drukken.

Ook voorzieningen en begeleiders die werden gecontacteerd om mee te werken aan deze bachelorproef gaven geregeld aan benieuwd te zijn naar de uitkomsten.

3 HET BELANG VAN EEN THUISGEVOEL: EEN THEORETISCH KADER

In het eerste hoofdstuk werd reeds aangegeven dat het thuisgevoel een 'hot topic' is. Dit louter signaleren zal niet volstaan om de beoogde doelstellingen te bereiken. Mogelijke veranderingen zullen er pas komen wanneer men voldoende inzicht verwerft in het belang van het stimuleren van een thuisgevoel bij jongeren die verblijven in een jeugdhulpvoorziening. En dat is wat met dit hoofdstuk bereikt wil worden.

Hieronder worden kort enkele theoretici en/of hun werk aangehaald die elk vanuit hun eigen specialisme gelinkt kunnen worden aan het belang van het stimuleren van een thuisgevoel bij jongeren in het algemeen, en zij die verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening in het bijzonder. Het is hierbij niet het doel om volledig te zijn, wel om een kader te schetsen en kapstokken aan te reiken voor het stimuleren van thuisgevoel bij jongeren.

3.1 PSYCHOLOGIE

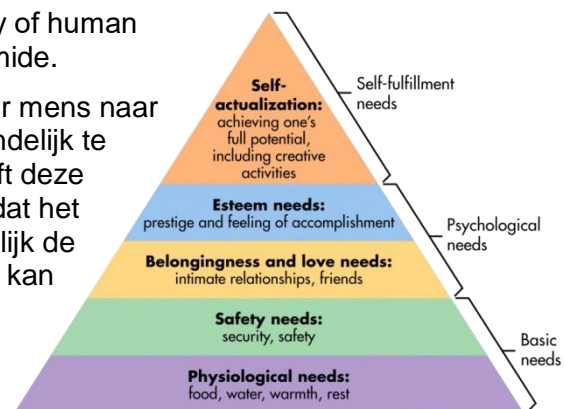
Abraham H. Maslow staat gekend om zijn 'Theory of human motivation' of beter gekend als de behoeftenpiramide.

De motivatietheorie van Maslow houdt in dat ieder mens naar dezelfde universele behoeften streeft om zo uiteindelijk te komen tot het niveau van zelfactualisatie. Hij geeft deze behoeften weer in de vorm van een piramide omdat het zo is dat de onderste behoeften letterlijk en figuurlijk de basis vormen. Enkel wanneer hieraan is voldaan, kan een mens zich op de behoeften van een bovenliggende laag gaan focussen.

Onderaan begint hij met de primaire biologische of fysiologische behoeften. Deze

basisbehoeften heeft een mens nodig om te overleven en worden gevolgd door de behoefte

aan bestaanszekerheid die zich uit in veiligheid en zekerheid. Op het derde niveau in de piramide heeft Maslow het over de sociale behoeften of de nood aan het gezelschap, de relaties met en de liefde van anderen. Het voorlaatste niveau is dat van de behoefte aan waardering, erkenning en respect. De piramide sluit af met de behoefte aan zelfverwezenlijking waarin men ernaar streeft om de eigen mogelijkheden te ontplooiën. (Maslow, 1954)

Figuur 2: Behoeftenpiramide van A. Maslow (via www.simplypsychology.org)

In zijn theorie stelt Maslow dus dat eerst aan bepaalde behoeften moet worden voldaan eer een mens een thuisgevoel kan ervaren. Men moet eerst en vooral een zeker, veilig en warm onderdak hebben waar men kan eten en slapen vooraleer men het thuisgevoel kan verwerven. Dat thuisgevoel valt onder te brengen bij de sociale behoefte of zoals in het Engels: 'belonging and love'. Met de 'sense of belonging' hechten mensen zich aan elkaar en aan een plaats. Het realiseren van deze behoefte vormt op zijn beurt de basis om van hieruit te leren, groeien en zijn doelen te bereiken. (Grömping, 2013; van de Weerd, 2012)

3.2 “HET GEWONE IS VOORWAARDE VOOR HET BIJZONDERE!” (ter Horst, 2006)

In de opleiding orthopedagogie aan Hogeschool Gent was 'Herstel van het gewone leven' (ter Horst, 2006) de eerste verplichte literatuur. Het werk van ter Horst was gedurende de hele opleiding een toegankelijk handvat voor de praktijk van het orthopedagogisch handelen en ook nu kan deze bachelorproef niet zonder hem geschreven worden.

De orthopedagogiek stelt als doel dat kinderen en begeleiders weer verder kunnen, dat ze weer zin krijgen, dat er nieuwe hoop komt en zicht op de toekomst. Ze blijft zich bezighouden met het vastlopen van dagelijks opvoeden om dit perspectief te heropenen. De theorie ziet ter Horst hierbij als een handvat voor de dagelijkse praktijk, maar heeft ook als nadeel dat men gaandeweg dreigt te vervreemden van elkaar en van het gewone leven.

Ter horst legt het accent op de 'gewone' opvoeding en stelt deze als voorwaarde voor de bijzondere. Begeleiders hebben veelal een pedagogische opleiding genoten. Ze zijn er op getraind niet te blokkeren, maar juist verder op te voeden in de meest complexe opvoedingssituaties en maken hierbij gebruik van allerlei specialistische of ingewikkelde therapieën, technieken of programma's. Ze bekijken de jongere door hun opvoedersbril en gaan op die manier met hen aan de slag. Na het werk komen ze dan thuis en zijn ze weer mama of papa.

"Gespecialiseerde therapieën halen niets uit als het voor de hand liggende wordt verwaarloosd." (ter Horst, 2006) Wat ter Horst vaststelt, is dat men op deze manier het opvoeden van alledag uit het oog dreigt te verliezen. Men is zodanig gefocust op de problematieken van de jongere en zijn context en wil hier als een sneltrein mee aan de slag. Een valkuil is dan dat men zich vergeet af te vragen of de meest voor de hand liggende randvoorwaarden van het opvoeden wel in orde zijn.

Deze randvoorwaarden zijn heel divers en hebben betrekking op zowel de begeleider, het kind als zijn omgeving. Het gaat over kunnen bijtanken en open en gericht zijn op de kinderen. Het gaat over vieren en eten. Het gaat over de aanwezigheid van belangrijke anderen en nog zoveel meer. In de vierde druk van zijn boek voegde ter Horst het onderdeel over liefde toe aan zijn boek: "een kernwoord dat met naam en toenaam niet mag ontbreken in de orthopedagogiek." (ter Horst, 2006)

Kok valt ter Horst hierin bij wanneer hij stelt dat vele jeugdhulpvoorzieningen wel een behandelvisie hebben, maar geen zuiver pedagogische visie over opvoeden. "De jeugdzorg hanteert wel een tweedegraadsstrategie – inzet van methodieken, therapieën en trainingen – maar heeft problemen met het realiseren van een eerstegraadsstrategie, het pedagogisch klimaat." (Jongepier, Struijk & van der Helm, 2010) Jongeren in een residentiële jeugdhulpvoorziening worden niet alleen behandeld, maar ook opgevoed en verzorgd. Het algemeen pedagogisch handelen is gericht op het welzijn en de ontwikkeling en moet een primaire plaats krijgen naast de specifieke aanpak van het orthopedagogisch handelen.

Het thuisgevoel van jongeren in de jeugdhulpverlening kan als zo'n randvoorwaarde of eerstegraadsstrategie gezien worden. Begeleiders zouden er in eerste instantie voor moeten zorgen dat zij zichzelf op verschillende vlakken goed voelen in hun job en op die manier dat goede gevoel overdragen op hun jongeren. Dit zal een basis vormen van waaruit beiden samen op weg kunnen om vooropgestelde doelstellingen te bereiken.

Ook tijdens de eerste werksessie in het project van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen werd al snel duidelijk dat dergelijke activiteiten kunnen staan of vallen met de aanwezigheid van een hapje en een drankje, toegang tot het internet en een vrijblijvende deelname.

3.3 'BACK TO BASICS': EEN POSITIEF LEEFKLIJMAAT

Het belang van een thuisgevoel leunt aan bij het onderzoeksonderwerp van het project 'Back to basics' van D. Levrouw (2017). In het ruim tweejarig project onderzocht men de effecten van een positief open leefklimaat in residentiële voorzieningen van de bijzondere jeugdzorg.

Naar aanleiding van de veranderingen in het jeugdhulplandschap en de gevolgen van maatschappelijke tendensen besefte men in een West-Vlaamse voorziening dat het voor de begeleiding en jongeren een zoeken zou zijn naar nieuwe evenwichten.

Begeleiders zochten naar meer controle en beheersing en ontnamen hiermee onbedoeld de jongeren van hun experimentele ruimte. Er was minder sprake van flexibiliteit en differentiatie waardoor men sneller overging tot straffen en begrenzen. De voeling en de band die

jongeren en hun begeleiders voorheen hadden opgebouwd, was verdwenen. Doordat de begeleiders met allerlei kwaliteitscriteria en methodieken bezig waren, vergat men het basisgebeuren in de leefgroep en was er stilaan sprake van een negatief leefklimaat. (Levrouw, 2017)

'Back to basics' heeft als doel om het leefklimaat in de residentiële jeugdzorg te herwaarderen. In hun onderzoek en aanpak ging men uit van zes theoretisch onderbouwde werkzame factoren van het leefklimaat, namelijk: 'alliantie', 'sfeer en verbondenheid', 'regels en afspraken', 'dagelijkse routine', 'groepsdynamiek' en 'werkklimaat'. Men besluit dat hulpverleners kunnen bijdragen aan een positief leefklimaat door hier simpelweg bij te gaanilstaan, bewust te gaan handelen, jongeren inspraak te geven en 'good practices' uit te wisselen. (De Temmerman, 2017) Aan de uitwisseling van 'good practices' hopen Cachet vzw en SOS Kinderdorpen op basis van hun project binnenkort te kunnen deelnemen.

Het installeren van een positief leefklimaat sluit nauw aan bij het stimuleren van een thuisgevoel, maar vallen niet samen. Beiden zijn gericht op het welzijn van de jongeren die wonen en opgroeien in de hulpverlening, want een goede hulpverlening kan niet zonder een goed of positief pedagogisch klimaat. Men stelt zelfs dat de jeugdhulp hierbij achterloopt op de kinderopvang (Grömping, 2013). Het grootste verschil met een positief leefklimaat is dat thuisgevoel net iets meer gaat over de stevige basis, ergens een plek hebben, thuishoren en je wortels verankeren.

Uit de aanbevelingen van een masterproef, gekoppeld aan het 'Back to basics'-project, kwam verder onderzoek naar de mening en visie van de jongeren zelf naar voor en dit is dan ook waar deze bachelorproef op probeert op in te spelen. (De Temmerman, 2017)

3.4 QUALITY OF LIFE

Ook binnen het kader van Kwaliteit van Bestaan (QoL) (Schalock, 1999) vindt het thuisgevoel gemakkelijk zijn plaats. De verzuchting van de jongeren valt onder meer samen met het domein emotioneel welbevinden dat gaat over allerhande zaken zoals zich thuis voelen, zichzelf kunnen zijn, zich emotioneel veilig voelen en voluit kunnen genieten. Via het instrument kan niet alleen het welzijn en de kwaliteit van iemands leven gemeten worden, maar kan ook de zorgpraktijk meer richting geven aan het eigen handelen.

3.5 ZORG OP MAAT

In de Staten-Generaal Jeugdhulp (Jongerenwelzijn, 2012) staat volgende doelstelling omschreven: "Elk kind en elke jongere krijgt in 2020 zorg op maat van één jeugdhulp die transparant en kwaliteitsvol is, empowerend, kracht- en toekomstgericht, die gericht is op zijn vraag en die van zijn context en die ingebed is in de samenleving."

Met het recht op gepaste jeugdhulp in het achterhoofd, streeft de Integrale Jeugdhulpverlening naar een zorg die op maat is van kinderen, jongeren, hun ouders en het gezin. Zorg op maat houdt in dat men vraaggericht en contextueel gaat werken. Men gaat de zorg tijdig aanbieden en bewaakt de continuïteit en stabiliteit ervan in het verdere verloop. (Jongerenwelzijn, 2012)

Binnen de tendens van zorg op maat is het zo dat hulpverleners buiten hun traditioneel kader en aanbod moeten gaan denken en handelen. Er zijn geen pasklare antwoorden meer op de hulpvragen van de verschillende jongeren en hun gezinnen die beroep doen op de jeugdhulpverlening. Wat voor de één werkt, kan de ander eerder schaden. Hulpverlening is maatwerk geworden. Dit wil zeggen dat diegenen waarrond de hulpverlening zich organiseert centraal worden gesteld. Zij worden bevraagd en gehoord door de hulpverleners die hen zullen ondersteunen en begeleiden richting de doelen die zij vooropstellen.

Het stimuleren van een thuisgevoel past binnen het idee van zorg op maat. Via de verzuchting “Geef mij een thuis”, zijn het de verschillende jongeren met een jeugdhulpervaring die luidop de vraag stellen aan de jeugdhulp. Er moet per jongere bekeken worden wat zij hierin al dan niet verlangen. Men verleent zorg op maat als jongeren bevraagd worden en men met hun stem aan de slag gaat.

3.6 ONTWIKKELING

Zich thuis voelen heeft niet alleen een positieve invloed op de geestelijke en lichamelijke gezondheid van kinderen en jongeren, het heeft ook effect op verschillende ontwikkelingsaspecten. (Grömping, 2013)

Ontwikkelingspsychologen zijn het er over eens dat jongeren een vruchtbare voedingsbodem nodig hebben van waaruit zij kunnen leren en ontwikkelen. Vruchtbaar staat hier gelijk aan een duurzame relatie met de opvoedingsfiguren waarin jongeren zich veilig voelen en zich gezien weten. Jongeren moeten de ruimte krijgen om met vallen en opstaan te groeien met een juiste mate van begrenzing. (Jongepier, Struijk & van der Helm, 2010)

Dit is voor jongeren in de jeugdhulpverlening niet anders. De gewone ontwikkeling en de dagelijkse zorg mag niet in het gedrang komen door het accent te leggen op de aanpak van problemen (Jongepier & Struijk, 2008), want sommige jongeren brengen hun leven reeds van jongs af aan door in leefgroepen. Dit is de context waarin kinderen en jongeren daadwerkelijk opgroeien: met een tiental begeleiders die in een shiftensysteem werken en waarvan één iemand iets dichterbij jou staat, moeten jongeren zich leren hechten. Met een tiental andere jongeren in huis die elk hun eigen rugzak dragen, moeten deze jongeren opgevoed, individueel begeleid en uitgedaagd worden om hun leven in handen te nemen en er wat van te maken. Met de stempels die op hun schouders drukken en de loyaliteitsconflicten die ze aangaan, moeten jongeren een netwerk uitbouwen. Met een veelbepalend levensverhaal dat steeds wel ergens door hun hoofd spookt, moeten zij hun hoofd bij de les houden. Met professionele afstand aan den lijve te hebben ondervonden en nooit een volwassene in pyjama te hebben gezien, moeten zij later een thuis voor hun eigen gezin uitbouwen.

4 DEFINIËRING THUISGEVOEL

Bij het bladeren door de Dikke Van Dale (2015) werd vastgesteld dat het begrip ‘thuisgevoel’ zelfs niet in het ‘Groot woordenboek van de Nederlandse taal’ omschreven wordt. Ook op de webpagina die, zoals men aankondigt, steeds up-to-date is en de nieuwste woorden bevat, vinden we niets terug over dit begrip. (van Dale, 2018)

Een van de doelstellingen van deze bachelorproef is het definiëren van het begrip ‘thuisgevoel’. We raadplegen hiervoor natuurlijk niet enkel en alleen de Dikke Van Dale, maar de afwezigheid van het woord in dit werk geeft wel al iets mee. Thuisgevoel is een vrij abstract begrip. Er werd gepoogd om een theoretisch onderbouwde definitie te vinden, maar deze zoektocht leidde niet tot de verhoopte inzichten. Wel werden er verschillende personen en theorieën gevonden die de voorwaarden of het belang van een thuisgevoel kunnen staven. Deze worden hieronder kort aangehaald.

Voor de definiëring van het thuisgevoel werd beroep gedaan op de echte experts; de jongeren zelf. Het zijn zij die de verzuchting formuleerden en die dit thuisgevoel willen ervaren. Een theoreticus laten bepalen wat dit thuisgevoel voor hen inhoudt, zou behoorlijk top-down zijn. Er werd gekozen voor de bottom-up manier. Verder in dit hoofdstuk wordt een kritische blik geworpen over het ethische aspect van het stimuleren van een thuisgevoel bij jongeren die niet in een thuissituatie opgroeien. Hierna wordt aan de hand van de resultaten uit de enquête een poging gedaan om het thuisgevoel af te bakenen in enkele clusters, vormgegeven en gevalideerd door de jongeren zelf.

4.1.1 *Literatuur en onderzoek*

Enkele theoretici hebben elk vanuit hun eigen specialisme onderzoek gevoerd naar de betekenis van een thuisgevoel. Zowel kunstcritici en filosofen als sociologen, omgevingspsychologen als klinisch psychologen toonden met hun onderzoek interesse in dit moeilijk bevatbare unieke gevoel dat doorheen de tijd een andere dimensie kreeg.

4.1.1.1 Kunst en filosofie

Daniël Schreiber is een Duitse kunstcriticus en ontpoppend filosoof. In 2017 wijdde hij een boek aan de belangrijkste zoektocht in het leven: die naar een thuis. Schreiber stelde hierin vast dat de betekenis van een thuis niet langer dezelfde is als die van weleer. “Vroeger was ‘thuis’ de plek waar je vandaan kwam: de plaats waar je geboren was, het gezin waartoe je behoorde, de buurt waar je wortels lagen.” (Dekeyser, 2018) Vandaag de dag verhuizen mensen veel meer en veel gemakkelijker. Schreiber spreekt van een collectief gevoel van thuisloos en ontworteld zijn. Tegenwoordig is een thuis hebben en thuis zijn niet langer een zekerheid des levens. Je krijgt het niet langer standaard met je mee. Thuisgevoel is een verlangen geworden. In deze tijd is een thuisgevoel iets waar je aan moet werken.

4.1.1.2 Sociologie

Jan Willem Duyvendak is socioloog en stilaan een autoriteit geworden wanneer het over thuisgevoel gaat. Hij ontdekte dat het niet eenvoudig is om over een thuisgevoel te praten daar dit zo uniek en ontastbaar is en iedereen dit bovendien op zijn eigen manier beleeft. Wanneer hij mensen vroeg naar wat ze voelen wanneer ze zich niet thuis voelen en waardoor dit dan wel komt, komen de gesprekken op gang en slagen mensen erin om datgene te benoemen dat er toe doet. “Het existentiële belang van thuis voelen wordt pas duidelijk als je het mist.” (Dekeyser, 2018)

Na ruim tien jaar onderzoek te voeren over de betekenis en inhoud van het begrip, komt Duyvendak tot het thuisgevoel als een samenvallen van de persoon met zijn omgeving. Dit thuisgevoel is tweeledig: zowel ‘haven’ als ‘heaven’ zijn hierin onmisbaar. ‘Haven’ staat

hierbij voor een veilige, comfortabele en voorspelbare plek. 'Heaven' gaat over een plaats waar je jezelf kan zijn en je jou verbonden weet met gelijkgestemden. Onmisbaar in een thuisgevoel zijn herkenbaarheid, veiligheid, vertrouwelijkheid, voorspelbaarheid, vanzelfsprekendheid en het vermogen om zelf te bepalen wat er gebeurt. (Dekeyser, 2018)

4.1.1.3 Omgevingspsychologie

Volgens omgevingspsycholoog Robert Gifford is thuis de meest belangrijke plaats in ons leven en bevordert het onze fysieke en mentale gezondheid. Je thuis voelen bestaat volgens hem uit vier eigenschappen: terugtrekken, controle, verbondenheid en identiteit. De vertaling van deze eigenschappen naar concrete en fysieke handelingen resulteren in het warme gevoel dat men het thuisgevoel noemt. (van Dijk, 2018)

Samen met psychologe Leila Scannel verrichte Gifford onderzoek naar de affectieve band tussen personen en plaatsen. Ze ontwikkelden hiervoor het 'PPP-model', waarbij de drie P's staan voor 'Person', 'Place' en 'Process'. Via deze drie pijlers raakt een persoon verbonden met bepaalde plaatsen en zo dus ook met hun thuis. Wat er volgens het duo toe doet zijn de individuen en culturele groepen waarmee men zich als persoon verbindt op plaatsen die geografisch, sociaal en fysiek goed aanvoelen. De manier waarop een persoon zich met anderen en een specifieke plaats verbindt, ontstaat door het geheel van emotionele connectie, herinneringen, opvattingen en betekenisverlening, maar ook door de uiting van deze verbondenheid in zijn gedrag. (J., 2014)

4.1.2 Jongeren aan het woord

Vooraleer de jongeren echt aan het woord gelaten worden, wordt er eerst teruggekomen op een informeel gesprek met Stefaan Van Mulders, administrateur-generaal van het Agentschap Jongerenwelzijn. Hij sprak de jongeren toe in een bemoedigende boodschap waarin hij een antwoord formuleerde op de vraag naar wat hij juist verstaat onder een thuisgevoel. Hij gaf aan dat dit geen gemakkelijke vraag was, maar antwoordde als volgt.

"Je thuis voelen is van alles. Thuis voelen is je op een plek bevinden waar je met je vragen en zorgen, noden, wensen en verlangens terecht kan. Een plek hebben waar er echt en oprecht interesse in jou is. En waar je met je goede en slechte gevoelens, goede en slechte dagen, met je zorgen en verdriet en met je vrolijkheid terecht kan. Dat, denk ik, is zich thuis voelen." (Van Mulders, 2018)

Ook jongeren vinden het geen eenvoudige opgave om concreet te benoemen waarnaar ze verlangen bij een thuisgevoel. Deze tekening ontstond door een blanco blad dat door jongeren werd doorgegeven en waarop iedereen iets tekende over wat voor hem of haar een thuisgevoel is. Hiermee werd geen volledigheid nagestreefd, maar de tekening was een aanzet tot een meer gedetailleerd gesprek over thuisgevoel. Meer gedetailleerde informatie over de tekening is terug te vinden in bijlage 4.

Figuur 3: Tekening thuisgevoel - Ontmoetingsavond Antwerpen

Hoewel de vraag naar een thuis vanuit jongeren met een jeugdhulpverlening kwam, leek het ons niet oninteressant om ook jongeren die bij hun ouders of elders opgroeien te betrekken in de begripsomschrijving. Het thuisgevoel zou een algemeen begrip moeten zijn. Binnen de context van de jeugdhulpverlening kunnen er andere accenten worden gelegd, maar in zijn essentie zou een thuisgevoel bij iedereen over dezelfde aspecten moeten gaan. Onder andere om deze reden werd de enquête opengesteld naar alle jongeren die hierover hun mening kwijt wilden. Ook aan de photovoice werkte een jongere mee die nog steeds bij zijn ouders woont. Door deze informatie konden enkele interessante vergelijkingen worden gemaakt.

4.1.2.1 Thuis in een tehuis

“Ik voel me enkel thuis bij mijn mama. Zij ziet me heel graag en ik haar ook.”

“Het mag niet te ‘chill’ en te thuis worden, anders wil ik niet meer naar mijn echte thuis.”

Het is in zekere zin niet gemakkelijk om over een thuisgevoel te spreken bij jongeren die in een voorziening verblijven. De verzuchting kwam dan wel uit hun hoek, toch bleek deze niet voor iedereen van kracht te zijn. Kan van jongeren in de jeugdhulp verwacht worden dat zij zich gaan thuis gaan voelen in hun voorziening, bij hun begeleiders? Is het oké om dit gevoel te stimuleren? Willen alle jongeren dit gevoel in hun voorziening ervaren?

Op deze laatste vraag kan alvast gereageerd worden met een ‘neen’. Wanneer daarnet het concept van zorg op maat besproken werd, valt het al dan niet stimuleren van een thuisgevoel hier ook onder. Probeer aan te voelen welke jongere dit wenst, welke jongere hiermee gebaat zou zijn en welke jongere liever heeft dat je hem of haar eerder op zijn gemak dan wel thuis probeert te doen voelen.

Vele jongeren blijven ondanks vele gebeurtenissen heel loyaal naar hun ouders en familie toe. Ze geven aan dat de enige plaats waar zij zich thuis voelen bij hun ouders, familie en vrienden is; plaatsen waar zij thuishoren en zichzelf kunnen zijn zonder de gekke regels die de jeugdhulpverlening soms zo uniek maakt. Wanneer je deze jongeren forceert tot het ervaren van een thuisgevoel in de voorziening, zal dit – terecht – weerstand oproepen.

Evengoed zijn er jongeren die hier ontzettend hard naar verlangen. Er zijn jongeren die eigenlijk niet goed kunnen zeggen waarnaar ze verlangen omdat ze dit gevoel nooit eerder mochten ervaren en er is een andere groep die dit gevoel wel reeds ervaren heeft, maar het door allerhande gebeurtenissen is kwijtgespeeld. Alle jongeren, maar in het bijzonder deze jongeren moeten de mogelijkheid hebben om een thuisgevoel op te kunnen bouwen in de context van een voorziening. Zij zijn veelal blij met en dankbaar om de hulp en ondersteuning die ze hier krijgen. Ze ervaren heel bewust de voordelen van een voorziening die veiligheid biedt, structuur aanbrengt in hun leven en kansen geeft, “een tweede, een derde en zelfs een vierde als dat nodig is”, aldus een Antwerpse jongere. Voor sommige jongeren brengt een verblijf in een jeugdhulpvoorziening hen rust; ze weten dat de kans kleiner is dat ze zich binnen deze muren in verdere problemen zullen werken. Ondanks dit alles slagen ze er niet altijd in om zich thuis te voelen in de voorziening; omdat het niet kan of omdat het niet mag. En dat laatste doet evenveel zeer als de pijn die jongeren die dit thuisgevoel niet willen voelen, ervaren.

In enkele voorzieningen leeft het idee dat jongeren zich niet thuis mogen voelen omwille van verschillende goedbedoelde redenen. Een eerste reden is omdat jongeren slechts voor een relatief korte periode in de voorziening verblijven, men hen wil behoeden voor de pijn die ze zullen ervaren wanneer ze zich thuis voelen in de voorziening en hier op een bepaalde leeftijd weg moeten. Ook uit schrik voor een te groot thuisgevoel en daarmee gepaard gaand een distantie met hun thuissituatie, gebeurt het dat voorzieningen al dan niet bewust het thuisgevoel van jongeren niet in het bijzonder willen gaan stimuleren. Het accent van het handelen van de begeleiders ligt op het behandelen van de jongeren waardoor huiselijkheid, sfeer en warmte, routine en ontwikkelingsstimulering minder aandacht krijgen (Jongepier & Struijk, 2008). De reactie van jongeren op deze goede bedoelingen is heel begripvol. Ze weten dat de begeleiders het beste met hen voor hebben, maar soms komen handelingen anders over dan ze bedoeld worden en missen ze volledig hun effect. Dat vinden ze niet erg, zo lang men zich hier bewust van wil worden en men de jongeren blijft bevragen over waar zij naar verlangen en waar zij nood aan hebben. Als men dat doet, zal men al snel te weten komen dat er jongeren zijn die zich ondanks een kortdurend of onzeker verblijf meer dan bij een langdurige verblijf wel welkom en op hun gemak willen voelen. Een thuisgevoel bouw je volgens hen niet in één-twee-drie op. Dat vraagt sowieso meer tijd.

Ook de goede bedoelingen die hen willen behoeden voor pijn en verdriet bij de overplaatsing naar een andere voorziening, weten de jongeren te weerleggen. Als je kijkt naar het aantal overplaatsingen dat de gemiddelde jongere mee in zijn rugzak steekt, kan je hen wellicht

geloven als ze vertellen dat verhuizen en definitief afscheid nemen aan dergelijk tempo gewenning met zich meebrengt. Daarnaast halen ze aan dat een plaats waar je jou thuis voelt nooit verdwijnt. Zo'n plaatsen blijven eeuwig bestaan, omdat dit juist de plaatsen zijn waarnaar je kan terugkeren. Dit zijn de plaatsen van waaruit je jouw leven kan uitbouwen, maar waar je altijd even kan komen uitrusten om daarna weer verder te gaan. Het zijn de plaatsen en personen waar je trots gaat vertellen dat je een studio vond, een diploma of je rijbewijs behaalde of waar je fier jouw pasgeboren kind gaat tonen.

Wanneer je als jongere in een voorziening geplaatst wordt, is dat in de beste gevallen om daarna weer naar huis te kunnen keren. In de meeste gevallen gaat het om een langdurig verblijf. Sommigen kunnen hierdoor hun contacten met ouders, broers en zussen in stand houden en gaan bijvoorbeeld op weekend bij hun gezin, ze gaan naar huis. Bij anderen is er geen thuis meer of geen thuis meer waar ze terecht kunnen of welkom zijn. Van de jongeren die wel nog een thuis hebben tot deze laatste groep jongeren die je per definitie thuisloos zou kunnen noemen, blijft het van belang om hen als begeleider van een voorziening van maandag tot vrijdag dat warm gevoel mee te geven. Jongeren hebben dit nodig om uit te groeien tot een volwassene die later zelf van een huis een thuis zal moeten maken.

4.1.2.2 Plaatsen en personen waar(bij) jongeren zich thuis voelen

“Je ergens thuis voelen gaat niet over de verf aan de muren, maar wel over personen en sfeer”

“Als je jou goed thuis voelt, ga je sneller open bloeien.”

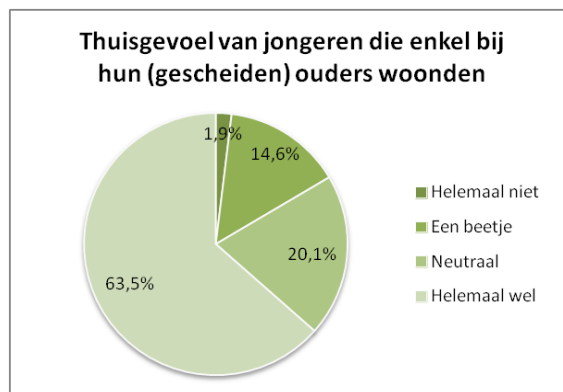
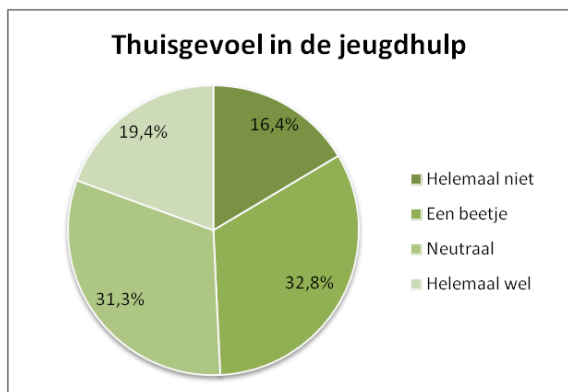
Door middel van de enquête werd getracht om in kaart te brengen bij welke personen en op welke plaatsen jongeren zich thuis voelen.

Wat betreft de personen bij wie jongeren zich thuis voelen, staan de ouders zowel bij jongeren met als zonder een jeugdhulpervaring op de eerste plaats, gevolgd door hun vrienden, lieven en familie. Bijna 4% van de jongeren met een jeugdhulpervaring geeft spontaan aan zich thuis te voelen bij een hulpverlener.

Wanneer het gaat over de plaatsen waar jongeren zich thuis voelen, worden verschillen merkbaar. De top drie van jongeren met een jeugdhulpervaring beslaat hun eigen thuis, de voorziening en hun kamer. Die van de jongeren die enkel bij hun ouders opgroeien, ziet er ietwat anders uit: de ouderlijke thuis, het kot en de hobby.

De 'eigen' thuis staat dus op kop bij jongeren met een jeugdhulpervaring. Meer dan 6% van hen geeft aan zich thuis te voelen op een plek die zij zelf vormgegeven hebben, zoals hun eerste studio of het appartement dat ze delen met huisgenoten of hun lief. Dit percentage ligt zowat de helft lager bij de jongeren die bij hun ouders opgroeiden. Het verschil kan vermoedelijk verklaard worden door het feit dat jongeren met een jeugdhulpervaring sneller alleen moeten gaan wonen en hierdoor genoodzaakt zijn om een eigen thuis te creëren. Bevestiging voor dit vermoeden wordt teruggevonden in de 10% van de jongeren zonder, tegenover 0% van de jongeren met een jeugdhulpervaring die aangeven dat ze zich thuis voelen op hun kot.

Nog een verschil is zichtbaar in het thuisgevoel van jongeren in hun kamer. Ongeveer 3% van de jongeren met een jeugdhulpervaring voelt zich thuis op zijn of haar kamer. Van de jongeren die bij hun ouders opgroeien geeft ongeveer 1,5% aan zich hier thuis te voelen. Wanneer we deze vaststelling aftoetsen bij jongeren met een jeugdhulpervaring, verklaren zij dit door het feit dat zij meer dan hun leeftijdsgenoten die een kamer bij hun ouders hebben, belang hechten aan hun slaapkamer omdat dit aanvoelt als de enige plaats die zij voor zichzelf hebben. In de voorziening is dit vaak de enige plaats waar je tot rust kan komen en jouw eigen spullen bij je kan hebben. Een slaapkamer is de enige plaats die jongeren kunnen personaliseren.

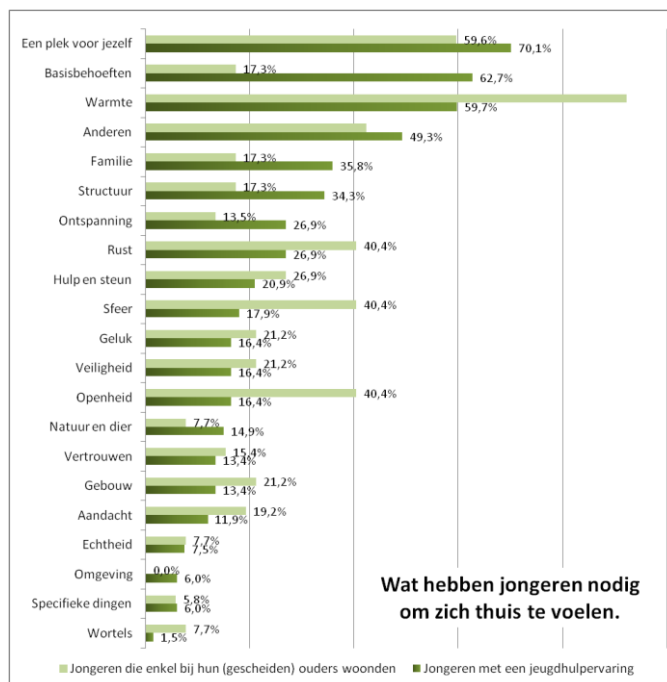
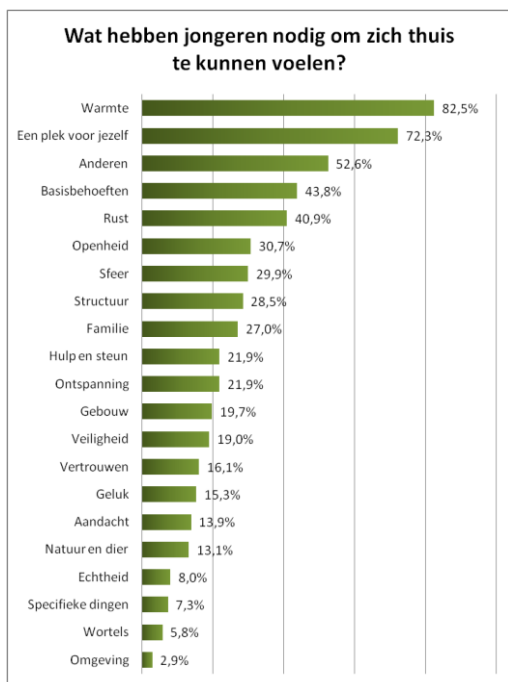
Figuur 4: Resultaten enquête - 'Hoe thuis voelde jij jou in de voorziening/bij jouw (gescheiden) ouders?'

Een van de meer belangrijke bevindingen omtrent het thuisgevoel kan worden afgeleid uit bovenstaande diagrammen. Bijna 50% van de jongeren met een jeugdhulpervaring geeft aan zich slechts een beetje tot helemaal niet thuis te voelen in de voorziening. Bij de jongeren die bij hun ouders opgroeien gaat dit over ongeveer 16%.

4.1.2.3 Wat jongeren nodig hebben om zich thuis te voelen

De overgrote meerderheid van de jongeren die hun jeugd enkel bij hun al dan niet gescheiden ouders doorbrachten, voelen zich daar thuis. De beleving van het thuisgevoel in een voorziening, schetst een geheel ander beeld. Belangrijk binnen deze bachelorproef is om het niet bij deze bevinding, die tegelijkertijd een bevestiging is van eerder onderzoek, te laten, maar te bekijken hoe het beter of anders kan.

137 jongeren met en zonder een jeugdhulpervaring werden bevraagd over wat zij nodig hebben om zich ergens thuis te kunnen voelen. Hiervoor kregen zij vijf korte antwoordopties. Deze vraag resulteerde in een behoorlijke lange lijst waarin al snel enkele antwoorden opvielen. Om uit de longlist betekenisvolle conclusies te kunnen trekken, werden alle antwoorden gecodeerd en vervolgens in verschillende clusters samengenomen.

Figuur 5: Resultaten enquête – Categorieën 'Wat hebben jongeren nodig om zich thuis te voelen?'

De grafieken met de geclusterde antwoorden op deze vraag, kan men hierboven raadplegen. Een top tien van de antwoorden, met verduidelijking van de clusters, wordt onderaan deze pagina weergegeven. Voor een meer gedetailleerd overzicht van de gecodeerde antwoorden zonder de clustering, wordt verwezen naar de resultaten van de enquête in bijlage 9.

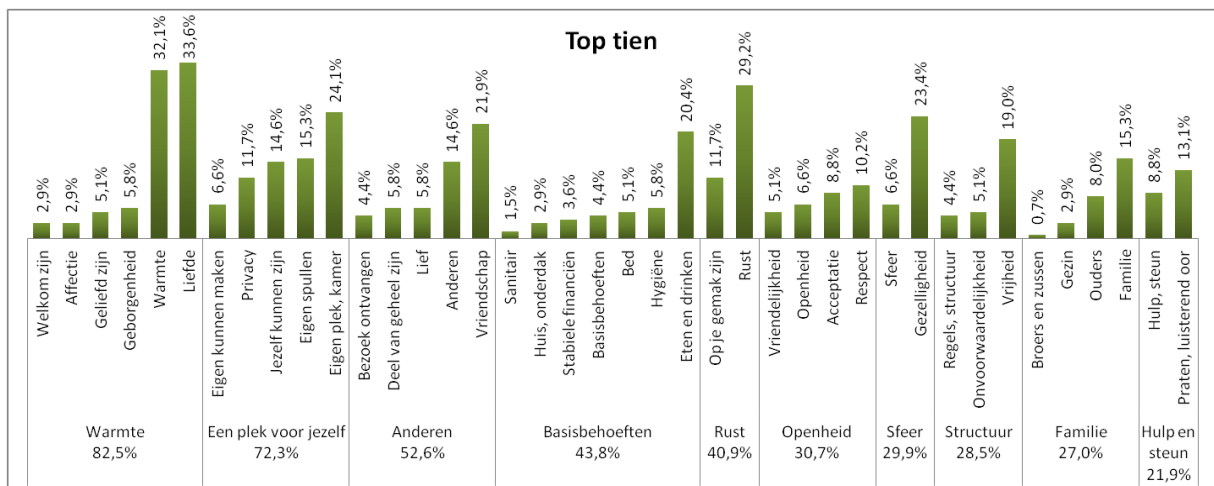
Wanneer het gaat over wat jongeren in het algemeen, los van waar ze zijn opgegroeid, nodig hebben om zich ergens thuis te kunnen voelen, steken 'warmte' en 'een plek voor jezelf hebben' er met kop en schouders bovenuit. Ook 'rust', 'anderen' en 'vervulde basisbehoeften' vervolledigen de top vijf.

Onder warmte verstaan jongeren het gevoel dat ze ervaren wanneer ze welkom zijn. Warmte is affectie krijgen, zich geliefd voelen, geborgenheid ervaren. Ruim 80% van de jongeren gaven aan warmte en liefde nodig te hebben om zich ergens thuis te kunnen voelen. Rust houdt letterlijk rust in en de mogelijkheid om ergens op je gemak te zijn. Anderen is een clustering die een ruimere lading dekt. Het gaat over vrienden, lieven en betekenisvolle anderen, maar ook over een deel van een geheel zijn en bezoek kunnen of mogen ontvangen.

Bij het vergelijken van de antwoorden van jongeren met tegenover die van de jongeren zonder een jeugdhulpervaring, valt het op dat het de jongeren zijn die bij hun (gescheiden) ouders opgroeien die 'warmte' op één zetten. Jongeren met een jeugdhulpervaring vinden dit aspect ook belangrijk, maar zetten het met 60% op de derde plaats. Voor hen is het eerst en vooral een eigen plek die ze nodig hebben, gevolgd door vervulde basisbehoeften.

Een eigen plek staat voor jongeren gelijk aan een eigen kamer hebben waar ze hun eigen spullen kunnen bijhouden en zich deze plaats eigen kunnen maken. Een eigen plek hebben, houdt in dat ze hun kamer of de woning kunnen personaliseren. Een eigen plek hebben is ook privacy hebben en jezelf kunnen zijn.

Het valt op dat de cluster 'specifieke dingen' onderaan de lijst bengelt, maar heel mooi en concreet weergeeft welke kleine dingen jongeren nodig hebben om zich thuis te kunnen voelen: pantoffels dragen, naar het groot toilet kunnen gaan, geen druk voelen om alleen te gaan wonen, op je gemak in een pyjama kunnen rondlopen, een plek hebben waar je niet moet presteren, ...

Figuur 6: Resultaten enquête – Top tien categorieën 'Wat hebben jongeren nodig om zich thuis te voelen?'

5 BELEMMERENDE FACTOREN DOOR JONGEREN IN KAART GEBRACHT

Zoals in de inleiding reeds werd aangehaald, gaf een jongere mee dat deze bachelorproef voor hem pas in zijn opzet geslaagd was als de jongeren zelf een stem krijgen in dit werk. In een vorig hoofdstuk werd het thuisgevoel aan de hand van de input van een groot aantal jongeren gedefinieerd. Zij die een jeugdhulpervaring hebben, lichten hieronder toe wat zoal zaken zijn die hen tegenhouden om zich thuis te voelen in een voorziening. Deze zaken gaan zowel over het gebouw en de inrichting ervan, als over wat zich binnen die muren afspeelt en de personen die zich daar bevinden.

Er werd bewust voor gekozen om hun getuigenissen te laten zoals de jongeren deze brachten. Dit is hun verhaal. Door hun getuigenissen samen te vatten of te veralgemenen zouden ze hun kracht verliezen, want de belemmeringen zitten soms in kleine dingen. Met deze opsommingen wordt geen volledigheid nagestreefd. De kleine en minder kleine zaken die de jongeren in dit hoofdstuk opgesomd worden, geven alleen een indicatie van wat mogelijke belemmerende factoren zijn en hoe zij dit ervaren.

5.1 NIET THUIS IN EEN HUIS

Bij het woord thuisgevoel denken de meeste mensen meteen aan een huis. Jezelf thuis voelen in een huis gaat over de locatie en de voorzieningen in de buurt. Het gaat ook over de indeling en inrichting van het gebouw. Al deze factoren dragen bij tot een thuisgevoel, of net niet.

5.1.1 *De locatie en buurt*

“We zijn soms zo afgesloten van de wereld.”

- Wij willen geen voorziening op een groot domein. Zo'n campussen vallen te hard op in het straatbeeld. Het voelt aan als een ziekenhuis en brengt automatisch vele stempels met zich mee. De buurt zal dan minder snel voor ons open staan.
- Wij voelen ons niet thuis als er een apart park is voor ons. Mensen vragen zich dan af waarom hun kinderen daar niet mogen spelen. Ze denken dan dat we een 'zottenhuis' zijn.
- We moeten soms echt veel moeite doen als we ergens willen geraken omdat de voorzieningen vaak afgelegen en moeilijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. We voelen ons niet thuis daar waar we ons opgesloten voelen.
- De bushalte is ver van de voorziening en er is geen winkeltje in de buurt.
- Een voorziening die ver van de school ligt, is niet leuk. Je moet dan extra vroeg opstaan en bent veel later thuis. Dat is ook niet leuk voor de begeleiders die dan achter onze 'vodden' moeten zitten.
- Rare en louche burens geven ons een onveilig gevoel. We houden niet van teveel drukte rond onze voorziening. Een achtergestelde buurt trekt ook aan om dingen uit te steken, zo'n omgeving is weinig stimulerend.
- Een wijk met te veel oudjes is niet zo aangenaam. Zij denken meteen het ergste als de politie eens langskomt.

5.1.2 *Het gebouw en de indeling*

“We willen geen oud gebouw dat vroeger iets anders was. Dan moet je die indeling en het interieur overnemen, maar zo'n gebouwen zijn niet gemaakt voor de jeugdhulp. Ik vind dat de minister best wel een architect mag betalen die speciaal voor ons een voorziening tekent.”

- Het is belangrijk dat het gebouw van de voorziening niet te hard opvalt. Het mag dus niet te groot of te oud zijn. Een voormalig klooster met tralies voor de deur geeft ons niet meteen een warm gevoel.
- Het is niet leuk als er een groot plakkaat aan de gevel hangt met daarop ‘instelling voor bijzondere jeugdzorg’ en dan zo’n rare naam. Wij vinden niet dat het zichtbaar moet zijn wat ons gebouw is. Gewoon de naam van de voorziening op de bel is goed genoeg.
- Grote poorten of ijzeren hekwerk voor de voorziening geven ons geen thuisgevoel. En dan hebben we het niet over zo’n gewoon toegangshek, maar echt één dat van boven tot onderaan dicht is. Het ziet er echt uit als een instelling waaruit niemand mag ontsnappen. Het zou beter zijn als er gewoon een deur is aan de instelling die wij ook gewoon zelf kunnen opendoen; om zelf na school naar binnen te gaan of om bezoek te verwelkomen.
- Door de betonnen structuur van het gebouw werkt onze wifi niet altijd.
- Wij willen geen magneetdeuren die op een bepaald uur automatisch op slot gaan.
- Een time-outruimte hebben de meeste gezinnen waarschijnlijk ook niet. Waarom moeten wij juist daar tot rust komen? Het is daar eng en doordat het een time-out is, ga je er niet graag heen. Het is belangrijk dat je naar een aangename plek kan gaan om tot rust te komen.
- Veel mensen hebben thuis een vis in een aquarium. In de instelling heb je ook zo’n aquariums, maar in plaats van vissen zitten daar onze opvoeders in. Je mag er niet in en moet wachten aan de rode lijn op de grond. Ze houden jou van daaruit voortdurend in de gaten.
- Een tiental slaapkamers op een lange rechte gang zijn maar eng. Niet doen.
- Geblokkeerde en geblindeerde ramen of een ketting die belemmert dat je de ruit volledig kan openen. Er bestaan ook originele alternatieven zoals houten latjes enzo. Al was het maar een vliegenraam. Dat is ook een tralie voor het raam, maar dat ziet er alleen minder zo uit.
- De kamers zijn vaak te klein. Er zou een minimumgrootte op moeten staan. Er is vaak te weinig opbergruimte waardoor wij niet al onze spullen kunnen bijhouden. Het erge is dat dit vaak het enige is wat wij hebben: twee goed gevulde valiezen. In een normaal huis kan je ook spullen in de living laten enzo, maar in een voorziening kan dat niet. Daar heb je enkel jouw kamer. Doordat die kamer zo klein is, is ze ook vaak donker en ongezellig.
- De meubels op de slaapkamer staan vastgelijmd op de grond zodat je ze niet kan verplaatsen.
- Ook een te kleine tuin is niet fijn. Als je dan in de voorziening bent, moet je steeds binnen blijven. Enkel tijdens jouw vrije tijd kan je dan een luchtje scheppen. In de zomer moet je ook steeds binnen zitten, terwijl anderen buiten in het zonnetje zitten. Het is leuk als je dat ook gewoon bij jou thuis kan. Ook voor te voetballen is een kleine tuin niet praktisch.
- Muizen, bah!

5.1.3 *Het interieur*

“Een groene muur met wit toegestopte gaten vinden wij niet bepaald gezellig.”

- Wanneer we in stoelen of in zo van die stijve eenpersoonszeteltjes naar de televisie moeten kijken, dan voelen we ons niet thuis.. Dat ziet er niet gezellig uit en zit ook echt niet goed.
- Bedden met van die plastieken matrassen en kussens; hatelijk.

- Badkamers en toiletten die lijken op die van een sporthal. Via één deur binnengaan naar een ruimte met drie douches (al dan niet met deur of gordijn), dat kan toch onmogelijk een thuisgevoel geven? Wij moeten douchen met ons zwemgerief aan om ons een beetje op ons gemak te voelen.
- De muren hebben een lelijke donkere of gelige kleur. Het ziet er niet meer fris uit.
- Slecht onderhouden sanitair, houdt ons tegen om ons thuis te voelen. Als je bij jou thuis al niet naar een proper toilet kan gaan... Als je bij jou thuis al niet kan douchen zonder dat 'het putteke' zo ongelooflijk stinkt... Dat is niet oké.
- Ook de andere dingen moeten onderhouden worden. Een supergrote scheur in het vinyl is niet fijn. Ik snap dat de voorziening een nieuw gebouw aan het zetten is, maar ondertussen wonen wij hier wel. Een tapijtje voor erover zou wel leuk zijn.
- We kunnen onze kamer niet volledig verduisteren.
- Camera's zijn geen decoratie. Die horen niet thuis in een voorziening. Niet aan de gevel en niet in de leefruimtes of gangen.

“Er zit veel tocht op de ramen. En wij zouden dan een sanctie krijgen als we de verwarming eens vergeten lager te zetten?”

“Als je bij jou thuis al niet naar een proper toilet kan gaan ... Dat is niet oké.”

5.2 NIET THUIS IN JE HART

Het thuisgevoel is in eerste instantie een gevoel; iets wat je met heel je lichaam, maar vooral in je hart ervaart. Het gaat niet altijd over tastbare dingen, zoals hierboven. Aan de hand van de thema's huiselijkheid en regels geven jongeren hieronder weer hoe deze hun thuisgevoel kunnen belemmeren.

5.2.1 Huiselijkheid

- We hebben geen foto's en dus minder herinneringen aan ons verblijf in de instelling. Hoe langer je er weg bent, hoe meer je erover vergeet. Maar dat is dus wel onze jeugd hé.
- Een computer in de woonruimte is niet zo leuk. We doen geen stiekeme dingen, maar het is niet fijn als er tien man de hele tijd kan meekijken naar wat je aan het doen bent. Soms willen we ook informatie over iets opzoeken, maar durven we dat niet in de leefgroep.
- Ik heb nog nooit een volwassene in pyjama gezien.
- Ik voel me niet thuis wanneer er eigenlijk niet zoveel te doen is in de voorziening. De begeleiding moet niet speciaal altijd iets gaan voorbereiden voor ons. We moeten ons gewoon kunnen bezighouden met een kickertafel en zo van die dingen.
- In het OOC sliepen we met zes op een kamer. Oké, dat was zagezegd wel tijdelijk, maar ik was daar uiteindelijk bijna twee maanden. Ik kon me daar nergens eens terugtrekken om te huilen, net op het moment dat ik daar het meest nood aan had.
- Alle verplichte kamermomenten en de nadruk op het leren om alleen te zijn, doen ons geen deugd.
- Waardevolle spullen geven we beter af aan de begeleiding. Het is niet slim om die dingen op onze kamer bij te houden.

5.2.2 Regels

“Het vervelendste aan al die regels is nog dat begeleiders die overal ophangen.”

“Zet hier een metaaldetector voor de deur en er is nog maar weinig verschil met Mol”

“Wij willen vooral binnen kunnen in de voorziening en daarbinnen vrij bewegen.”

- Omgaan met extreem strenge regels is moeilijk. Een greep uit het “gekke” aanbod:
 - Strikt afgebakende uren voor tv-kijken: ook al duurt een programma nog maar drie minuten, om 21u30 gaat die genadeloos uit.
 - Evenveel minuten vroeger gaan slapen dan dat je te laat in de voorziening was, ongeacht de reden.
 - Je televisie moet je naar het bureau van de begeleiding brengen als je ziek bent. Jongeren willen graag kunnen doen wat eenieder ander kan wanneer ze ziek zijn. Onder een dekentje even naar tv kijken hoort daar ook bij.
 - Als je jou 's ochtends 'te laat' aanmeldt bij de begeleiding, maar wel op tijd op je vrijwilligerswerk was, moet je toch een kwartier van je vrije tijd inleveren.
 - Een studio voor BZW gaan bezichtigen, door vertragingen met het openbaar vervoer te laat in de voorziening zijn en als sanctie 's anderendaags niet naar een andere studio mogen gaan kijken.
 - De jongeren op kamertraining mogen om 23u geen bezoek meer hebben op hun studio. Er gaat op dat uur een bel af. Extern bezoek moeten ze dan wegsturen, alsook de andere jongeren. Die kijken dan vaak op hun eigen studio verder naar hetzelfde programma, maar dan met een muur ertussen. Communiceren erover kan enkel via sms of door het raam.
 - Elke keer je vertrekt naar je dagbesteding, moet jouw studio volledig opgeruimd zijn. Begeleiding komt overdag nazicht doen en sanctioneert wanneer er iets niet in orde is. Je kan er niet voor kiezen om de afwas 's avonds te doen.
- Ook regelmatig op onaangekondigde momenten een drugtest afleggen waarbij je in een potje moet plassen met de deur open, geef ons geen thuisgevoel.
- We voelen ons niet thuis als bijna alle deuren, keukenkasten en -schuiven op slot zijn. We moeten altijd gaan vragen om een mes, een schiller of een koekje en kunnen dat niet gewoon nemen.
- We mogen geen passer of een schaar op de kamer hebben. We mogen geen deo hebben in een spuitbus. Maar dan plaatsen ze wel zo van die 'naakte' en lelijke spiegels op onze slaapkamers. Doe eens normaal!

5.3 NIET THUIS BIJ ANDEREN

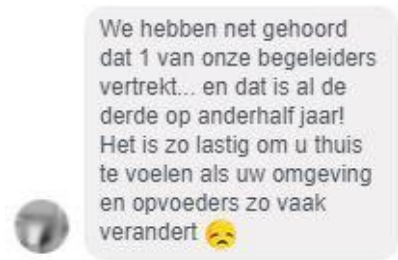
Je ergens thuis voelen, doe je zelden alleen. Zeker niet in de context van een voorziening waar andere jongeren, begeleiders en nog veel andere personen rondlopen.

5.3.1 Jongeren

- Sommige jongeren zouden het fijn vinden als er bij hen ook jongeren uit andere voorzieningen of leefgroepen op kamertraining zouden komen. In de leefgroep waarover ze spreken, verblijven er veelal jongeren die van een gemeenschapsinstelling komen waardoor de groep minder divers is.
- Als je als jongere een broer of zus hebt die ook in een jeugdhulpvoorziening geplaatst is en je mag deze niet zien omdat je in een andere leefgroep verblijft, dan is dit niet bevorderlijk voor het thuisgevoel.
- Je mag op geen enkel vlak te close worden met de andere jongeren. Geen knuffels, voldoende afstand houden, geen vriendschappen opbouwen en al zeker geen relatie.
- Als je opgroeit met jongeren die heel erg verschillen van jezelf, gebeurt het wel eens dat je door de begeleiding niet meer voldoende wordt uitgedaagd omdat ze werken op het algemene niveau van de groep.

5.3.2 Begeleiders

- Het hele badges- en sleutelsysteem geeft me niet bepaald een warm gevoel. Wij willen ook vooral binnen kunnen en niet zozeer naar buiten.
- De begeleiding zit volgens de jongeren soms heel dicht op hen. Je kan amper drie dagen ziek zijn zonder dat men zich zorgen maakt over schoolmoeheid of verdrietig zijn zonder in een depressie te zitten.
- Het is niet evident om niet te kunnen kiezen of geen inspraak te hebben in wie jouw IB is; de begeleider die het dichtst bij jou staat en die je het meest in vertrouwen moet nemen.
- Jongeren in de jeugdhulpverlening hebben een tiental halftime ‘moeders en vaders’.
- Ik heb nog nooit in dezelfde woonkamer gezeten bij een volwassene in pyjama.

Figuur 7: Een spontaan bericht van een jongere die contact opnam naar aanleiding van de enquête.

5.3.3 Vrienden

- Er mogen wel vrienden op bezoek komen (als ze zich voorstellen en hun identiteitskaart afgeven aan onze begeleiding), maar we mogen er niet mee naar onze kamer.
- Mijn lief mag niet blijven slapen.
- Het systeem waarbij vrienden en collega's eerst hun pas moeten tonen aan de begeleiding en een gesprek met hen moeten hebben alvorens we samen ergens naartoe mogen gaan. Zo'n screening doen ouders toch ook niet bij de vrienden van hun kinderen? Jullie vragen zich af waarom wij niet zo'n groot netwerk hebben en onder welke stempels wij gebukt gaan? Ik zou het systeem van de passen veranderen. Het schrikt mij en nieuwe mensen erg af.
- Als wij weglopen belt de begeleiding alle mensen op die ons ooit bezocht hebben of met wie we afspraken.

5.4 EFFECT VAN BELEMMERENDE FACTOREN OP HET THUISGEVOEL VAN JONGEREN

Alle bovenstaande dingen, degene die klein lijken maar als jongere bijzonder groot aanvoelen, houden jongeren elk op hun manier tegen om zich thuis te kunnen en thuis te durven voelen in de voorzieningen waarin zij opgroeien. Jongeren ervaren het alsof ze op papier wel recht hebben op een thuis, maar dit in werkelijkheid niet mogelijk is.

De kritische lezer zal de bedenking maken dat vele zaken ook gaan over wat jongeren graag willen om op hun gemak en gelukkig te zijn. Dat klopt, maar wat nog meer klopt is dat het door deze zaken erg moeilijk is om ergens een thuis te vinden als je hier bij jouw ouders al niet de kans toe krijgt.

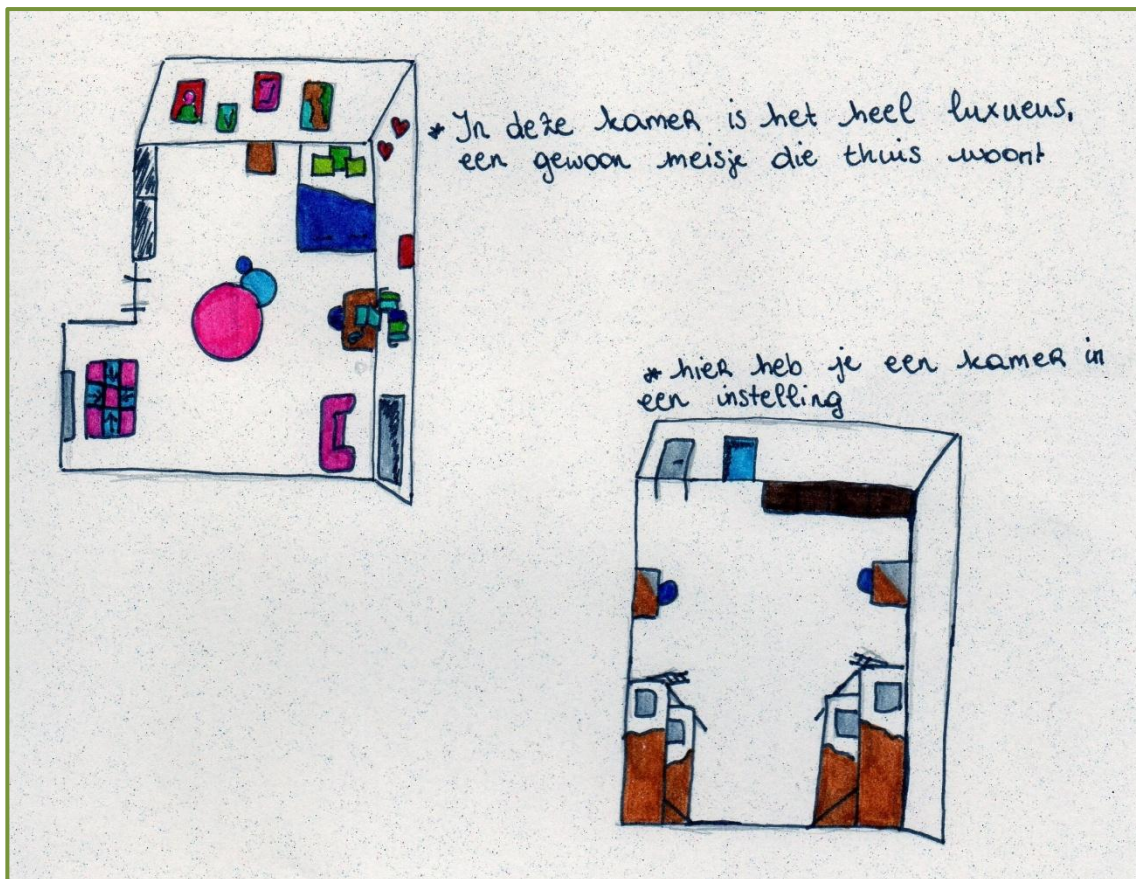
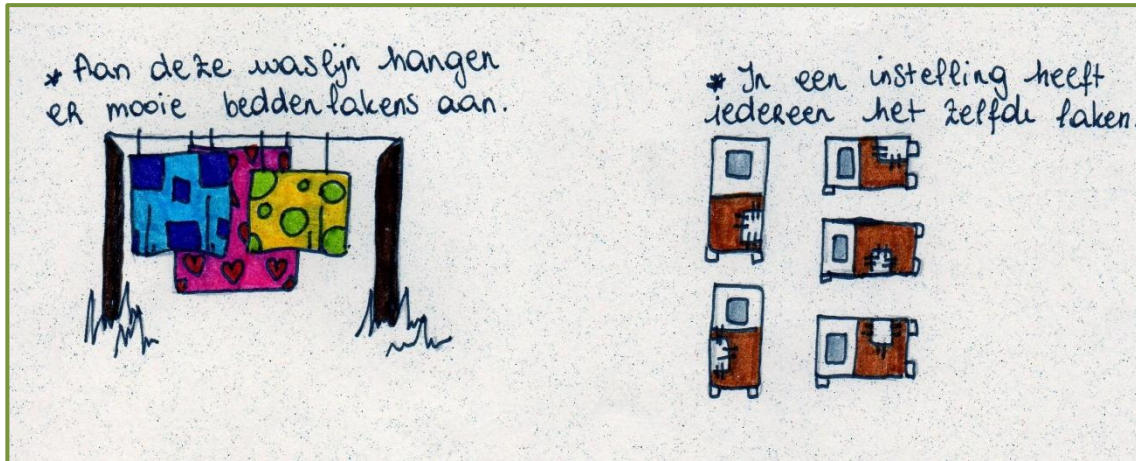
Jongeren voelen zich niet menswaardig behandeld. En over dat behandelen valt wel wat te zeggen, want zijn het altijd de jongeren die behandeld of begeleid moeten worden? Sommige praktijken in de residentiële voorzieningen werken de vele stempels die leven over de jongeren die er verblijven in de hand. Jongeren voelen zich afgeremd in sociale contacten. Met een verblijf in een voorziening moet je inboeten aan privacy en individuele aandacht. Er leeft bij jongeren onbegrip over de absurde regels die hen worden opgelegd.

Alles samen geeft het jongeren het gevoel dat zij zich niet maximaal mogen thuis voelen in de voorziening. Soms betrappen ze voorzieningen erop dat men dit ook uitdrukkelijk

opneemt in een visie. Zo'n zaken doen pijn. Ter Horst (2006) deed de uitspraak dat "kinderen zijn van wie ze liefheeft". Als je ouders dat niet kunnen, willen of doen en ook de jeugdhulp verwoordt dat ze hier nadrukkelijk niet op willen inzetten, dan voel je jou bijzonder alleen op deze wereld.

Jongepier, Struijk en van der Helm voerden onderzoek naar de repressieve kenmerken van een negatief klimaat in leefgroepen en de mogelijke effecten daarvan. Men kwam er op uit dat dit kan resulteren in onder andere agressie, aangeleerde hulpeloosheid en institutionele afhankelijkheid. (2010) Jongeren vinden dit te analytisch overkomen, maar kunnen het langs de andere kant wel herkennen. Ze voelen zich gefrustreerd omdat het zo'n zware zoektocht en strijd is om iets wat vanzelfsprekend zou moeten zijn en dat ook voor velen is: ergens een plekje en personen hebben waar(bij) je jou thuis voelt. Als ze de jeugdhulp verlaten voelen ze zich enigszins hulpeloos, maar hebben ze geleerd dit niet snel toe te geven. Jarenlang is hen gezegd hoe de dingen moesten gebeuren en bestond daar weinig flexibiliteit in. Het 'echte' leven waarin ze later terecht komen is niet zo eenduidig en afgelijnd. Institutionele afhankelijkheid klinkt hen groots in de oren, maar jongeren weten ook dat ze diep vanbinnen de plaatsen en mensen waar ze hun leven in de jeugdhulp mee doorbrachten altijd wel op een manier zullen missen.

Uit onderzoek bleek dat respectievelijk de responsiviteit van de begeleiders, de mate waarin jongeren het gevoel hebben dat ze iets leren, de structuur en de onderlinge relaties met de andere jongeren de belangrijkste bestanddelen zijn voor het leefklimaat. (Jongepier, Struijk & van der Helm, 2010) Jammer genoeg bleek ook dat de pedagogische visies van de verschillende hulpverleners die werkzaam zijn in een voorziening sterk uiteenlopen zijn. Er zijn begeleiders die de jongeren een heel warm hart toedragen en hen zowel letterlijk als figuurlijk in de armen sluiten. Ze blijven de jongeren kansen bieden. Ze leven heel oprecht met hen en laten dit zien met een traan en een lach. Evengoed zijn er anderen die met hetzelfde warme hart de jongeren streng controlerend gaan benaderen en hen vanuit de bezorgdheden die zij over de jongeren hebben gaan bestraffen. "Naast een ontoereikend opleidingsniveau kunnen ook angst voor incidenten, handelingsverlegenheid, werkdruk en gebrek aan leiding daaraan ten grondslag liggen. Deskundigheidsbevordering, teamoverleg, begeleiding en coaching moeten helpen de pedagogische visie en uitgangspunten in praktijk te brengen. (Jongepier, Struijk & van der Helm, 2010)

Figuur 8: Verschillen tussen opgroeien bij de ouders en in een voorziening.
Tekeningen door © Milo Deloos.

* De mama draagt een mooie ketting.

* De begeleider draagt een bos stentels.

* meisje wordt 18 jaar -> feestje!!

* In een instelling 18 jaar worden? -> instelling onmiddellijk verlaten.

Figuur 9: Verschillen tussen opgroeien bij de ouders en in een voorziening.
Tekeningen door © Milo Deloos.

6 DE VOORZIENING WAAR JONGEREN ZICH MAXIMAAL THUIS VOELEN

Nu een beeld kan gevormd worden over wat jongeren begrijpen onder een thuisgevoel, dringt zich stilaan de vraag op hoe dit gevoel geïnstalleerd kan worden bij twaalf- tot achttienjarigen die verblijven in een jeugdhulpvoorziening. De input die hierover verzameld werd door middel van de focusgroepen met de jongeren van Cachet en een eerste werksessie binnen het project in samenwerking met hun partner SOS Kinderdorpen, werd verwerkt aan de hand van volgende structuur: 'thuis in een huis', 'verhuizen', 'thuis in je hart' en 'thuis bij anderen'.

'Thuis in een huis' gaat over de locatie, de omgeving, het gebouw, de indeling en het interieur van de voorziening die jongeren een maximaal thuisgevoel laat beleven.

Van hieruit kan naadloos overgaan worden op het onderdeel 'verhuizen'. Eerder onderzoek (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2016), maar ook de eigen enquête bevestigde de significante cijfers over het aantal keren dat jongeren met een jeugdhulpervaring moeten verhuizen en de grote verschillen met het aantal keren dat jongeren die bij hun ouders opgroeien dit moeten doen. Er wordt geprobeerd om hierbij te omschrijven wat dit met hen en de beleving van hun thuisgevoel doet.

Hierop aansluitend wordt 'thuis in je hart' besproken. Men zou kunnen stellen dat dit over de essentie van het thuisgevoel gaat. De jongeren proberen via concrete voorbeelden en aanbevelingen de vaagheid van huiselijkheid vast te grijpen. Ook het thema regels en structuur wordt hieraan gekoppeld.

Als laatste wordt 'thuis bij anderen' aangehaald. In de setting van een jeugdhulpvoorziening lopen verschillende figuren rond: in eerste instantie de jongeren zelf, hun begeleiders, huishoudpersoneel en ander personeel. Daarnaast komen er ook ouders, familie en vrienden over de vloer en hebben ook dieren een plaats in de voorziening.

6.1 THUIS IN EEN HUIS

'Thuis' is de plek waar iemand woont. (Van Dale, 2015) Strikt genomen kunnen jongeren niet wonen in een jeugdhulpvoorziening, maar hier wel verblijven. Ze kunnen zich niet domiciliëren op het adres van de voorziening, maar krijgen er wel het zogeheten bed-bad-brood aanbod. De jongeren verblijven in een leefgroep die het milieu van het gezinsleven al dan niet tijdelijk vervangt, met begeleiders die hen begeleiden. (Jongerenwelzijn, 2014)

6.1.1 *Locatie en omgeving*

Jongeren hechten veel belang aan de plaats waar zij verblijven. Het gaat hierbij in eerste plaats over de aard van hun verblijfplaats – een grootstad, centrumstad of gemeente/dorp – en de mogelijkheden die deze met zich meebrengen. Niet alleen de locatie, maar vooral de omgeving en het gebouw van de voorziening spelen een aanzienlijke rol in het thuisgevoel dat jongeren hieraan linken.

De overgrote meerderheid van de jongeren verkiest een voorziening in een grootstad of een iets kleinere centrumstad. Slechts een minderheid verblijft liever op het platteland.

6.1.1.1 Stad

Door de ogen van jongeren bekeken, heeft de stad als leefomgeving vele voordelen. Een ruim aanbod aan verschillende faciliteiten en hiermee gepaard gaand de extra mogelijkheden op sociaal vlak, blijken doorslaggevend.

Winkels	Jongeren houden van het winkelaanbod in de stad, dit zowel om er te gaan shoppen als om dagdagelijkse boodschappen te doen.
Openbare ruimtes	Steden bestaan uit allerlei leuke pleintjes en wijken waar jongeren kunnen vertoeven. De gratis wifi die ze hier kunnen gebruiken zien zij als een groot pluspunt.
Openbaar vervoer	Zo niet het belangrijkste voordeel van een stad volgens jongeren, is het openbaar vervoersaanbod. Met metro, trein, tram of bus geraken jongeren vlot op hun bestemming. Ze hoeven hiervoor geen routes te gaan plannen, uren te wachten op de bus of meerdere keren over te stappen. Dagelijkse verplaatsingen kunnen vrijwel onbezorgd gebeuren.
Opleiding en werk	Ook het grotere en brede scholingsaanbod in de steden weet jongeren te bekoren. Er zijn meer verschillende scholen met meer verschillende opleidingen. Deze keuzemogelijkheden stellen de jongeren op hun gemak. Ze weten dat ze uit de hele waaier aan richtingen kunnen kiezen om te worden wat ze willen. Als ze de opleiding van hun voorkeur hebben afgerond, willen jongeren een job uitvoeren die ze graag doen. Jongeren zien de kans groter dat zij dergelijke jobs in een stad vinden dan elders.

“In een stad kan je gemakkelijker zijn wie en worden wat je wil.”

Levendigheid	In een stad voelen jongeren zich minder snel alleen. Er is altijd volk in de buurt en er is steeds wat te doen. Openbare evenementen, cafés en dancings, jeugdbewegingen, sporthallen, cinema, ... noem maar op. Een stad heeft het dikwijls allemaal.
Sociale contacten	Steden lokken jongeren meer 'uit hun kot'. Ze voelen er zich sneller geneigd om naar buiten te komen en deel te nemen aan het sociaal leven door contacten aan te gaan met anderen, vriendschappen op te bouwen en deze te onderhouden.

“Door een hobby te hebben, leer je mensen kennen en wordt je deel van een andere groep waarvan je na de voorziening deel van blijft uitmaken.”

Diverse samenleving	In steden wonen mensen die alle treden op de economische ladder vertegenwoordigen. Er is plaats voor iedereen en dus ook voor mensen met een migratieachtergrond en mensen met een beperking of een jeugdhulpervaring. De stedelingen zijn niet alleen diverser, maar denken ook diverser. Doordat zoveel verschillende personen zo dicht bij elkaar leven, houden ze meer rekening met elkaar. Jongeren met een jeugdhulpervaring zien zichzelf als een minderheid, maar in een stad valt hun anders-zijn minder fel op dan elders. Ze durven en kunnen er zich meer thuis voelen.

Een centrumstad heeft zowat het beste van twee werelden. Naast de gezellige drukte van de stad, is de natuur nooit veraf. Jongeren trekken zich graag terug in de stadsparken of natuur- en recreatiedomeinen aan de rand van de stad.

Hoewel de stad vele jongeren weet te verleiden, vallen niet alle jongeren hiervoor. Enkele jongeren missen er de natuur. Steden voelen soms te groots en te druk aan. Als je van een gemeente naar de stad verhuist, komt dit vaak heel overweldigend over. Niets voelt dan nog vertrouwd aan.

“Het is zo al moeilijk genoeg om naar een instelling te moeten. Verhuizen naar de stad maakt het extra lastig als je altijd al in een dorp woonde.”

6.1.1.2 Gemeente

De jongeren die liever in een voorziening in een gemeente verblijven, houden vooral van de rust die er heerst.

Het leven voelt in een gemeente veel rustiger aan. De leefwereld is daar compacter. Door de kleinschaligheid van een dorp verloopt alles er veel gemoedelijker. Inwoners van een gemeente of dorp kennen elkaar doorgaans beter, waardoor er minder vooroordelen bestaan en men gemakkelijker met elkaar kan samenleven. Als je in een dorp de straat op trekt, voelt niet iedereen als een vreemde aan. Jongeren vergelijken deze band met een familiair gevoel.

Rust vinden ze ook in de natuur en de dieren die de boerenbuiten typeren. Zonder de drukte en vervuiling van het verkeer kunnen ze hier ten volle van genieten.

Voor de pro-stedelingen heeft een gemeente dan weer heel wat nadelen. Het grootste nadeel omvat het beperkte openbaar vervoer. Een bus die om het uur rijdt of al om 19u30 een laatste keer voorbij de halte aan de voorziening passeert, beperkt hen sterk in hun mogelijkheden. Ze hebben vaak een afgebakend vrije tijdsmoment en moeten zich op een afgesproken uur terug melden in de voorziening.

6.1.1.3 Buurt

Of ze nu liever in een stad, dan wel in een gemeente willen wonen, alle jongeren vinden de buurt van hun voorziening nog belangrijker dan dit eerste gegeven.

Een aangename propere en gezonde buurt is van groot belang voor de jongeren. Ze willen een voorziening in een autoluwe straat. Alles wat ze dagdagelijks nodig hebben moet vlakbij zijn. De jongeren denken hierbij aan een bakker, slager, krantenwinkeltje, supermarkt, apotheek en een school, maar ook aan een pleintje, een bos of park en een bushalte om vlot op andere plaatsen te geraken.

Jongeren met een jeugdhulpervaring willen verblijven in een buurt die hen welkom heet, in een buurt waar ze gewoon jongere kunnen zijn. Jongeren willen kortom wonen in een buurt waar ook zij een plaats hebben.

6.1.2 Gebouw

In deze structuur wordt niet alleen van breed naar eng gewerkt, maar ook van minder naar meer belangrijk voor het thuisgevoel van de jongeren. Waar het hierboven over de locatie en de buurt van de voorziening ging, wordt nu ingezoomd op het gebouw.

6.1.2.1 Exterieur

“Een gewoon huis heeft een huiselijke uitstraling, ook al wonen wij daar niet als gezin.”

“Het moet lijken alsof het mijn eigen huis is.”

Jongeren hebben niet graag dat het gebouw van hun voorziening al te hard opvalt in het straatbeeld. Ze hebben dus liever geen te grote of te oude gebouwen die voorheen een andere bestemming hadden.

Voorzieningen op een groter domein of campus zijn uit den boze. Verschillende leefgroepen dicht bij elkaar vinden jongeren niet aangenaam. Het voelt aan alsof ze een aparte gemeenschap vormen in de straat. Ze zouden het beter vinden als iedere leefgroep huisde in verschillende straten van een wijk.

Over stempels gesproken; de gevel van de voorziening is nog zo'n gevoelig onderwerp. Jongeren willen dat hun burens weten dat hun gebouw een jeugdhulpvoorziening is. Dit vinden ze belangrijk omdat ze geloven hiermee taboes te kunnen doorbreken en

vooroordelen en misverstanden te voorkomen. Een plakkaat aan de gevel of een bord in de voortuin is hier niet voor nodig. Jongeren zouden graag hebben dat de naam van de voorziening enkel op de bel te lezen staat. Sommigen onder hen dromen er zelfs van om daar hun eigen naam te zien. Verder willen zij dat vooral de begeleiders zelf een goede band met de buurtbewoners onderhouden.

In de keuze voor het soort gebouw weerklinkt vaak een zorg voor de burens. Jongeren weten dat ze in een leefgroep met velen zijn. Ze weten dat ze jong en soms luid en wild zijn. Omdat ze ook de mogelijkheid willen hebben om jeugdig te kunnen zijn zonder anderen hiermee lastig te vallen, verkiezen jongeren eerder een open bebouwing. Zowel zij als de burens zijn dan meer op hun gemak en hebben de privacy die ze nodig hebben.

6.1.2.2 Indeling

“Het zou tof zijn als de voorziening ingericht zou zijn als een echt huis.”

“Het zou leuk zijn als het lijkt alsof er een groot gezin in onze voorziening woont.”

Wat de indeling van de ruimtes in de voorziening betreft, dromen jongeren van een gewoon huis dat wat groter uitvalt zodat er voldoende plaats is om er met een hele leefgroep te verblijven. Ze refereren naar een variant op de doorsnee gezinswoningen, want daaraan denken ze bij een thuisgevoel. Als men hen dit gevoel wil laten ervaren, geven de jongeren de tip mee om huizen in plaats van instituten te bouwen.

– Time-out

Eén van de grootste verschillen tussen een gezinswoning en een voorziening is wellicht de aanwezigheid van een time-outruimte.

Time-outruimtes halen jongeren het snelst aan als een ruimte die hen geen thuisgevoel geeft. Het is een ruimte die gezinnen thuis ook niet hebben. Het is een ruimte waar heel veel van hun negatieve gevoelens aan zijn gelinkt en waar ze liever niet te veel en liever niet te lang in vertoeven.

Langs de andere kant geven jongeren aan wel nood te hebben aan een dergelijke plaats in de voorziening, anders dan hun slaapkamer, waar zij op eigen initiatief heen kunnen gaan wanneer zij het moeilijk hebben. Dit vinden zij zowel belangrijk voor zichzelf als ook voor de rust van de anderen in hun leefgroep. Voor hen hoeft dit geen speciale time-outruimte te zijn. Dergelijke ruimtes hoeven dan ook niet per se een deur met slot te hebben. Een boksbal buiten onder een afdak of een hangmat onder de boom lijken de jongeren goede voorbeelden van plaatsen waar ze weer tot bij zichzelf kunnen keren zonder hierbij hun thuisgevoel te verliezen.

– Bureaus begeleiders

Wat in sommige huizen soms wel aanwezig is, is een bureau waar de ouders van thuis uit kunnen werken. Een bureau voor de begeleiders is in een voorziening dus niet zo bijzonder vreemd. Jongeren vinden het ook nodig dat hun begeleiders een aparte ruimte hebben om hun dossiers en zakgeld veilig te bewaren, maar ze willen er wel gewoon binnen kunnen wanneer daar een begeleider zit te werken. Nu moeten ze vaak duwen op een belletje en vervolgens wachten aan een rode lijn. Jongeren stellen voor om het ruitje aan het begeleidersbureau, de bel en de rode lijn gewoon overboord te gooien. Laat deze weg, zet de deur op een kiertje en maak hiermee een wereld van verschil voor de jongeren die daar verblijven.

Daarnaast zouden jongeren graag hebben dat de begeleiders van de directie een laptop krijgen waarmee ze hun verslagen gewoon in de woonruimte of elders in de voorziening gemakkelijk kunnen typen. Ze maken de vergelijking met ouders die geen bureau hebben en gewoon in de living werken terwijl ze hun kinderen in de gaten houden of met zichzelf wanneer ze hun huiswerk moeten maken aan de keukentafel terwijl de kleintjes spelen.

– Slaapkamer

Ook de slaapkamers van de jongeren leverden heel wat gespreksstof op tijdens de focusgroepen. Hoe ouder de jongeren zijn, hoe belangrijker zij het vinden om een eigen slaapkamer te hebben. Hun lichaam gaat bepaalde veranderingen door, ze beseffen meer dan toen ze klein waren dat ze geen doorsnee leven leiden en worstelen meer dan vroeger met uiteenlopende dingen. Een eigen kamer brengt hen rust en privacy. Ze zien dit als hun eigen plekje in een groter geheel. Hier voelen zij zich thuis.

In een ruimte van twee bij twee voelen jongeren zich opgesloten. Het geeft hen het gevoel dat zij geen plekje mogen hebben in de voorziening. Hun kamer is de enige plaats die aanvoelt alsof het van hen is, alsof ze er thuis zijn. Het is dus belangrijk dat deze plaats ruim genoeg is. Omdat deze plaats zo belangrijk is voor hen, willen zij zich hier ook echt goed en op hun gemak kunnen voelen. Jongeren willen hun eigen kamer zoveel mogelijk personaliseren met posters en foto's aan de muur, een leuk kleurtje hier en daar, gezellige verlichting, een eigen dekbed; het speelt allemaal een rol in de beleving van hun thuisgevoel. Ze verkiezen ruimtes die hen de mogelijkheid geven om de meubels eens van plaats te wisselen. Daarnaast zouden ze willen dat de kamer een 'echt' plafond heeft en volledig in het wit geschilderd is. Ze zouden het leuk vinden als iedere jongere die daar minimum een jaar verblijft één muur of een deel daarvan in een andere kleur zou mogen schilderen.

Over of ze al dan niet een lavabo op de kamer willen, geraken de jongeren het niet eens. De tegenstanders halen aan dat ze dit thuis ook niet hebben en de voorstanders beargumenteren hun standpunt met het gegeven dat een lavabo in de slaapkamer handig is. Je hoeft niet aan te schuiven aan de badkamer om je tanden te kunnen poetsen, meer nog de badkamer komt sneller vrij als je dergelijke dingen op je kamer kan doen. Daarnaast voelt het veiliger aan om je op jouw kamer te verfrissen dan in de badkamer.

Om af te sluiten worden nog twee belangrijke dingen aangehaald. Het eerste is het slot op de deur. Jongeren zouden het goed vinden als zij hun kamer van binnenuit kunnen sluiten met een draaiknop zodat zij zich rustig kunnen omkleden. Begeleiders kunnen dan via de gang met hun sleutels – enkel! – in nood wel nog altijd binnen, maar andere jongeren niet. Daarnaast willen jongeren het raam van hun kamer graag zonder meer volledig kunnen openen. Ze willen hun kamer goed kunnen verluchten of er bij goed weer langs gaan zitten om naar buiten te kijken en de zon op hun gezicht of de regendruppels op hun handen te voelen. Jongeren willen zich niet opgesloten voelen op de plaats waar zij zich het meest thuis voelen in de voorziening.

“... en eigenlijk zouden wij nooit uit het raam springen als we ons daar echt thuis voelden.”

– Slaapkamer begeleiding

Ook de begeleiders zijn elke nacht aanwezig in de voorziening en hebben dus een slaapkamer nodig. Jongeren vinden dat deze kamers gewoon dezelfde moeten zijn als die van hen.

– Sanitair

Het sanitair vinden jongeren ook niet onbelangrijk en dan vooral dat het afgestemd is op de groepsgrootte, veilig aanvoelt en goed onderhouden wordt.

Jongeren oordelen dat er per vier jongeren toch een toilet zou mogen zijn in de voorziening. Er hoeft geen onderscheid te worden gemaakt tussen de toiletten voor de jongens en de meisjes, maar er moet dus in elke toiletruimte een vuilbakje staan. Waar de jongeren wel een onderscheid in willen maken, is het sanitair voor de begeleiders. Begeleiders verblijven niet in de voorziening maar werken daar en jongeren vinden niet dat zij op dezelfde vuile toiletten moeten gaan als hen. Dit toilet hoeft niet continu op slot te zijn.

De jongeren hebben graag één volwaardige badkamer die ze van binnenuit op slot kunnen doen. Dit biedt hen veiligheid en rust. Het zou fijn zijn als iedere jongere een klein kastje

toegewezen krijgt waarin hij zijn spullen kan achterlaten. Een bad behoort volgens de jongeren tot luxegoed, maar het zou vanwege het rustgevende een meerwaarde zijn. Zo zouden de jongeren bijvoorbeeld een time-out in het zeepsop kunnen nemen. Naast de badkamer is het voor het samenleven in grote groep noodzakelijk om enkele individuele douchecellen te hebben.

- Keuken

Ook over de keuken hebben de jongeren wat te zeggen. Ze willen geen grote industriële keuken met veel inox, maar wel een gewone grote huiselijke keuken. Ook wat betreft het keukenmateriaal verlangen zij naar de 'gewone' spullen zoals zij die thuis kennen. Dat niet alles in ijzer is, zoals je dat in de ziekenhuizen hebt. Ze willen 'echte' tafels of misschien twee; één voor de groten en één voor de kleintjes. Belangrijker is nog dat zij kunnen kiezen waar zij aan tafel zitten.

- Woonruimte

Er zijn veel belangrijke ruimtes in het gebouw van een voorziening, maar de woonruimte zien jongeren als de plaats waarin zij echt met hun groepsgenoten samenleven.

Ook hier geldt weer dat er voldoende ruimte moet zijn om er met de hele leefgroep te vertoeven. Jongeren vinden het fijn als iedereen een plekje heeft in een zetel en dat er bovendien een 'big-ass' zetel is waarin ze samen kunnen zitten. Een chique lederen sofa hoeft het niet te zijn, wel een aangename zetel met knusse kussentjes en een fleecedeckentje die regelmatig gewassen worden en waar ze effectief onder mogen kruipen. Alles moet overeenkomen met de groepsgrootte: niet alleen de plaatsen in de zetels, maar ook de grootte van het televisiescherm.

De jongeren vinden het fijn wanneer ze muziek kunnen afspelen in de ruimte waar ze de meeste tijd doorbrengen. Het liefst van al zouden ze een stereo-installatie hebben via welke ze zowel naar de radio kunnen luisteren, als vanaf hun smartphone of via streamingdiensten muziek kunnen afspelen.

Naast de kussentjes, moeten ook staande en tafellampen een warm licht verspreiden in de ruimte en in plaats van de regels, zien jongeren graag leuke afbeeldingen of foto's van groepsactiviteiten met de begeleiding omhoog hangen. Tot slot willen de jongeren aan de ramen matte stickers of deftige gordijnen opdat voorbijgangers niet zomaar binnen kunnen kijken of ze de woonruimte donker kunnen maken voor een gezellige filmavond.

- Ontspanningsruimte

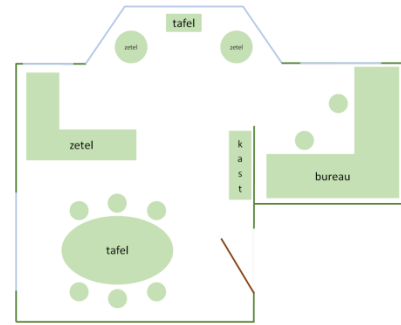
Sommige voorzieningen hebben dit, anderen niet. De jongeren die dit mochten meemaken waren hier heel enthousiast over. Zij die het niet hebben gehad, waren meteen overtuigd. De ontspanningsruimte is als een tweede woonruimte waar jongeren zich gedurende de dag en avond kunnen bezighouden. Het verschil met de woonkamer is dat hier meer lawaai kan worden gemaakt zonder dat men de anderen stoort. Waar er in de woonruimte zetels, een televisie, een tafel en een computer staat, kan je in de ontspanningsruimte gamen, poolen, kicken of pingpongen. Belangrijk is dat de ontspanningsruimte geen kale plaats mag zijn, maar dezelfde warmte moet kunnen uitstralen als de woonruimte.

- Stille ruimte

Eén jongere vertelde dat zij in haar eerste voorziening naast de woonruimte en de ontspanningsruimte ook een huiswerkruimte had. Het belang van een ruimte die speciaal voorzien is om er je huiswerk te maken, wist niet iedereen te overtuigen. Na een interessant gesprek kwamen jongeren tot een opwaardering van dergelijke ruimtes en vonden ze samen de stille ruimte uit. Een voorbeeldschets is hieronder te zien.

De stille ruimte is geen synoniem voor een saaie ruimte of een kale witte ruimte. Het moet een plek zijn die gezellig en motiverend is. Je kan er in alle rust jouw huiswerk maken of studeren. Het is een plaats waar je jou kan terugtrekken, bezoek kan ontvangen of in alle privacy een gesprek kan hebben met jouw begeleiding, aan tafel of gewoon in de zetels. Voor studenten is het een plek om te studeren.

– Tuin

Figuur 10: Schets stille ruimte

Een tuin – groot of klein – is voor sommigen een ‘nice to have’ en voor andere jongeren een ‘need to have’. In beide gevallen zijn jongeren het er over eens dat wanneer er een tuin aan de voorziening is, het er één moet zijn die ze ten volle kunnen benutten. Jongeren moeten vrije toegang hebben tot de buitenruimte. Vrije toegang, maar ook inspraak hebben in de invulling van de tuin en hiertoe bijdragen. Ze willen er gezellig samen zitten, op een aangename en droge plaats een sigaretje roken, barbecueën, spelletjes spelen, kamperen, springen op de trampoline en nog zoveel meer. Ze zien een tuin echt als een ruimte waarin ze kunnen bewegen en ontspannen, een verlengde van hun woonruimte waarin ze de rust vinden waarnaar ze soms op zoek zijn.

6.1.2.3 Interieur

Waar de jongeren het tijdens de besprekingen over het gebouw en de indeling ervan wel eens vaker ‘out of the box’ durfden denken, valt het op dat ze wanneer het over het interieur gaat, heel wat nuchterder zijn.

“Ik zou de muur wel willen herschilderen, maar ik weet dat niet elke jongere na mij die kleur ook mooi gaat vinden.”

“De kleur van de muren, meubels en decoratie doen heel veel. Het is een beetje zoals je jou in de lente beter voelt omdat de zon schijnt en de bloemen bloeien.”

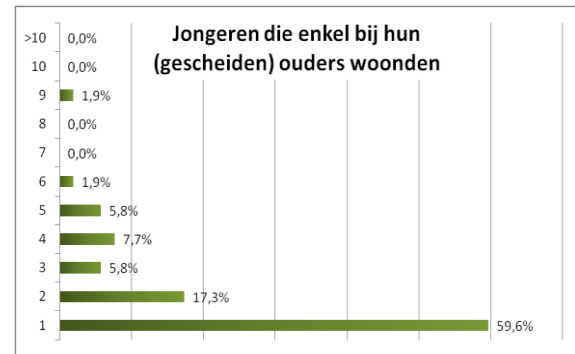
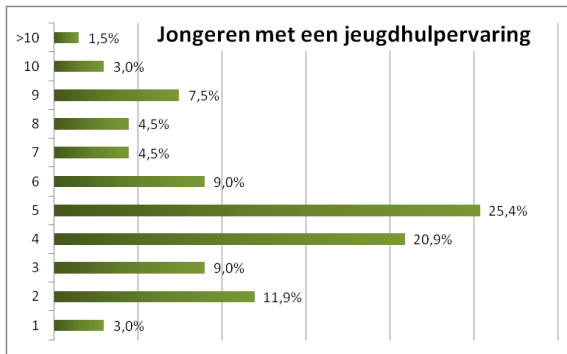
Ze houden niet van de typisch gelige muren in de jeugdhulpvoorzieningen. Deze zouden ze best wel willen herschilderen. Over één iets raken ze het eens: wit zal het niet worden. Welke kleur het dan wel moet worden, dat is een moeilijke vraag, want de jongeren zijn er zich van bewust dat er over smaken en geuren niet valt te twisten.

Verder spreekt de Ikea-stijl jongeren wel aan. Het is niet te duur, maar toch degelijk genoeg, mooi, fris en jong.

6.2 ‘VERTHUIZEN’

Zoals uit het onderzoek van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen (2016) bleek en ook het Kinderrechtencommissariaat kon vaststellen in haar jaarverslag (2017), verblijven jongeren in de jeugdzorg dikwijls in meerdere voorzieningen na elkaar. Meer dan de helft van de door hen bevraagde jongeren verbleef in meer dan twee voorzieningen en ruim een vierde deed meer dan vijf jeugdhulpvoorzieningen aan. (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2016)

Wanneer deze cijfers naast de resultaten van de enquête worden gelegd, is een zelfde besluitvorming mogelijk. Ruim drie vierde van de jongeren die bij hun al dan niet gescheiden ouders opgroeiden, woonden op één tot twee verschillende plaatsen. Dat jongeren met een jeugdhulpervaring op meerdere plaatsen wonen, verbaast niet. Dat dit bij 12% van hen over negen tot meer dan tien verschillende verblijfplaatsen gaat, wel.

Figuur 11: Resultaten enquête - 'Op hoeveel plaatsen heb jij gewoond?'

Niet alleen de uithuisplaatsing zelf vormt een niet te onderschatten breuklijn in het leven van een minderjarige. Het feit dat deze breuk nauwelijks eenmalig is, maakt het de jongeren er niet gemakkelijker op. De jongeren voelen zich zelden zeker van de plaatsen waar ze verblijven. Het gebeurt dat de voorziening niet meer kan aanbieden wat de jongere nodig heeft en dat men op een andere plaats meer gepaste hulp kan bieden. In andere gevallen zijn ze de leeftijdscategorie ontgroeid, hebben ze de maximale verblijfsduur bereikt of doen er zich allerhande problemen voor waardoor de jongere naar een volgende voorziening moet om het personeel en de andere jongeren te ontlasten. (Cachet vzw & Stamp Media, 2017)

“Als je verhuist naar een andere voorziening voelt niets nog vertrouwd aan.”

In een magazine dat jongeren zelf vormgaven, getuigt een jongen die tot twaalf keer toe naar een nieuwe voorziening moest over wat dit met hem deed. Hij geeft aan hoe moeilijk het was om steeds opnieuw te moeten beginnen: nieuwe regels en mensen leren kennen, wetende dat hij ze na enige tijd weer moet achterlaten. Hij miste een stabiele kring van vrienden en andere mensen die hij vertrouwde. Dat vertrouwen moest hij in zijn jeugd tijdens gesprekken over de meest gevoelige en persoonlijke dingen, steeds aan een nieuw en onbekend gezicht verlenen. Veelvuldig ‘verhuizen’ heeft een invloed op jongeren hun sociaal netwerk. De jongere vertelt hoe ondanks grootse beloftes en de mogelijkheden die de sociale media bieden, het contact met leeftijdsgenoten razendsnel verwatert. Het is ontzettend moeilijk om niet te weten hoe lang een plaats jouw thuis zal zijn. (Cachet vzw & Stamp Media, 2017)

Jongeren die aan dergelijk hoog tempo verhuizen, hebben recht op een thuis, maar is dit mogelijk? En zo ja, op welke manier? De jongeren slagen er niet in om hier een antwoord op te formuleren. Ze willen geen pleister op de diepe etterende wonde die het veelvuldig verhuizen is. Als de jeugdhulp het thuisgevoel van jongeren wil stimuleren, moeten ze hen in eerste instantie een thuis geven. Een thuis en geen tienvoud daarvan.

Een jonge boom die zo vaak wordt verplant, zal het ook moeilijk hebben om zijn wortels diep te verankeren in de aarde onder hem. Hij zal het lastiger hebben om uit te groeien tot een stevige boom die bestand is tegen de stormen van het leven.

6.2.1 *Thuis als stevige basis*

Een thuis is voor jongeren een eeuwig gegeven, het is een plaats waar ze steeds welkom zullen zijn en waar ze bij belangrijke levensgebeurtenissen – zowel de goede als de slechte – naar terug kunnen keren. Jongeren die bij hun ouders opgroeien, kunnen aan hun partner en kinderen tonen in welke omgeving en bij welke personen ze zijn opgegroeid. Ze tonen hun slaapkamer aan hun lief, tonen hem of haar jeugdfoto's en met welk speelgoed ze zich vroeger amuseerden. Hun ouders schudden de ene anekdote na de andere uit hun mouw. Dat zorgt soms voor gênante momenten, maar wat voor de één gênant aanvoelt, daar zijn jongeren met een jeugdhulpervaring stiekem jaloers op. Nadat ze doorgaans op hun achttiende de jeugdhulp achter zich laten, kunnen ze hier niet naar terugkeren en wordt hun

leven van voorheen een zwarte vlek. Er zijn geen kamers of geen foto's om te tonen en de anekdotes moet je zelf vertellen, of dan toch degene die je wist te onthouden.

Als men er ooit in slaagt om het overgrote deel van de jongeren die in de jeugdhulp opgroeit, zich daar thuis te laten voelen, dan moet de jeugdhulp een echte thuis voor hen worden. Eén die hun stevige basis is, van waar ze hun leven kunnen uitbouwen en daar waar ze in alle betekenissen van het woord altijd thuis zullen zijn.

6.3 THUIS IN JE HART

Zoals reeds vermeld, wordt in de gehanteerde structuur van breed naar eng gewerkt. Van minder naar meer bepalend voor het thuisgevoel, maar ook van gemakkelijk benoembaar naar abstracter. Bij het onderdeel 'thuis in je hart' wordt getracht om het abstracte begrip 'huiselijkheid' te benaderen aan de hand van enkele belangrijke elementen.

6.3.1 Huiselijkheid

In onderstaande meer concrete subthema's hebben jongeren het over de dingen waarvan ze vinden dat deze bijdragen tot hun thuisgevoel.

Vieren	Jongeren willen vieren en gevierd worden. De sleur van alledag kan met een slinger, een speciale maaltijd, extra aandacht, een persoonlijke boodschap of een cadeautje op een welgekomen manier doorbroken worden. Ook al geloven ze niet (meer) in de Sint, jongeren houden van een kleine attentie. Op hun verjaardag horen ze graag meer dan "Gelukkige verjaardag!". Ze willen voelen dat ze de moeite waard zijn om gevierd te worden. Door niet of slechts oppervlakkig te vieren, wordt hun leven afgevlakt. De kleine hoogtepunten zijn niet meer en wanneer ze op school met hun vrienden praten, wegen de verschillen soms zwaar door. Feestdagen zijn niet gemakkelijk om door te brengen in een voorziening. De hele wereld stelt als norm dat je deze dagen met familie en vrienden moet doorbrengen. Als je dit niet kan of mag en er wordt bovendien niet gevierd, dan heeft dit effect op de groepsdynamiek, jouw levensvreugde alsook op je thuisgevoel.
Reizen	Met het hele gezin op reis vertrekken, is samen met het vieren, één van de dingen die jongeren het meest missen wanneer ze uit huis geplaatst worden. Op vakantie gaan met de groep ziet er heel wat anders uit. Er is minder budget, er zijn minderjarige jongeren die zonder de toestemming van hun ouders niet naar het buitenland mogen, er zijn begeleiders die gewoonlijk in shifts werken en niet 7 dagen op 7 en 24 uur op 24 uur. Voor jongeren betekent reizen evenveel als gevierd worden. Reizen is even op een positieve manier weg zijn van je vertrouwde omgeving. Reizen is de drukte en de moeilijkheden van alledag even achter jou laten, even stilstaan bij jezelf en je batterijen opladen. Reizen is op avontuur gaan en nadien verhalen kunnen vertellen. Reizen is jouw wereld verbreden

"Een typisch gerecht voor leefgroepen is 'heten duvel' of 'hete bliksem'. Ik maak dat nu nog klaar en denk dan terug aan onze kookmoekes."

Eten	Voldoende en lekker eten maakt jongeren blij. Als het dan ook nog eens met liefde voor hen is klaargemaakt, dan durven jongeren zich thuis te voelen. Eten en drinken is veel meer dan basisbehoefte. Op je verjaardag

de zelfgemaakte cake mogen aansnijden, een kom verse soep krijgen wanneer je ziek bent, een broodje meekrijgen wanneer je op schooluitstap gaat, een tasje warme chocomelk in de zetel mogen drinken wanneer je op zondagavond terugkeert naar de voorziening; het doet heel veel met het thuisgevoel van jongeren.

Jongeren kunnen genieten van de dagelijkse maaltijden in groep, vooral dan van de topgerechtjes van de kokkin of de begeleider van dienst. Ook het eten van een mama die mee komt helpen in de keuken smaakt nog zo goed. Af en toe eens iets speciaals doen, zoals een pizza bestellen of naar de frituur gaan, moet kunnen.

“Het zou leuk zijn als de begeleiders fotoboeken van ons zouden bijhouden, want herinneringen zijn heel belangrijk. Zonder herinneringen ben je niemand.”

Herinneringen Jongeren brengen soms het grootste deel van hun jeugd door in een voorziening. Ze leren er ontelbaar veel anderen kennen, delen er lief en leed mee, gaan ermee samen naar school of op kamp. Jongeren met een jeugdhulpervaring hebben verschillende slaapkamers gehad, maar houden hier na hun vertrek amper tastbare herinneringen aan over. Het enige wat ze kunnen meekrijgen, is een deel van hun dossier. Huiselijkheid gaat volgens jongeren ook over herinneringen die je kan vastleggen en op latere leeftijd van onder het stof kan halen. Herinneringen geven jouw verleden ‘body’. Je begint niet te leven na je achttiende. Het leven ervoor is soms hard en zwaar. Je wil de pijn of de moeilijkheden niet altijd herinneren, maar op een dag zal je fier zijn op jezelf.

Meer abstract gaat het hieronder verder over algemene waarden en normen die zowel tijdens de focusgroepen, als in de enquête aan bod kwamen.

Figuur 12: Resultaat Mentimeter ontmoetingsavond Limburg

Sfeer Een goede groepsdynamiek is bepalend voor de sfeer in de voorziening. Jongeren die samenleven in een leefgroep kozen er niet voor om in dezelfde zetel naar hetzelfde programma te kijken. Ze hebben dikwijls een heel verschillende achtergrond en levenservaring. Toch moeten ze het met elkaar en de begeleiders van dienst doen. Wantrouwen en jaloezie zorgen voor spanning en moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Het

leven in de voorziening kan al snel zwaar aanvoelen. Een aangename losse sfeer is hiertegen het beste medicijn en daar kunnen de begeleiders een grote rol in spelen.

Groepsgevoel Voor vele jongeren zijn hun leefgroepsgenoten al broers en zussen. Ze leven heel nauw samen en delen vaak lief en leed. De jongeren maken onderling wel eens ruzie, maar als het er op aankomt, staan ze er voor elkaar en trekken ze aan hetzelfde zeil. Hoe langer jongeren samen in een voorziening verblijven, hoe duurzamer hun relatie met groepsgenoten aanvoelt en hoe meer zij zich in de voorziening thuis voelen.

“Ik voel me meer thuis wanneer er een groepsgevoel is dan wanneer er een leefgroepsgevoel is.”

Samen leven Jongeren vinden het fijn om in groep samen te zijn en samen activiteiten te doen. Het meest houden ze van de ‘gewone’ dingen: samen een spel spelen, een uitstapje doen. Jongeren voelen zich eerder thuis als ze inspraak hebben in het weekprogramma en dit grotendeels zelf mogen invullen, dan wanneer de begeleiders alles voor hen uitstippelen en bijvoorbeeld speciaal voor hen een spel voorbereiden. Zo’n dingen doen jongeren graag in de jeugdbeweging, maar ‘thuis’ in de voorziening mag het allemaal een beetje spontaan gaan zonder dat de jongeren het gevoel hebben dat ze behandeld of begeleid worden.

Warmte, liefde Uit de enquête van deze bachelorproef bleek dat jongeren vooral nood hebben aan warmte en liefde opdat zij zich ergens thuis kunnen voelen. Jongeren willen zich welkom voelen in de voorziening, zowel doordat ze daar vrij binnen kunnen alsook doordat ze daar iedere dag opnieuw vriendelijk onthaald worden door de andere jongeren en de begeleiders. Jongeren durven zich sneller thuis te voelen als ze eens een gemeente knuffel krijgen of er zelf één mogen geven. Een koosnaampje krijgen en mopjes maken horen hier ook nog bij, want iemand plagen dat is nog steeds om liefde vragen.

“Als we echt heel ziek zijn, zou de dokter ook eens naar de voorziening kunnen komen.”

Zorg Naast behandeld, begeleid, ondersteund en opgevoed, willen jongeren ook gewoon verzorgd worden. Een begeleider die de haren kamt na het douchen, die de dokter laat komen wanneer de jongere echt te ziek is, iemand die een hardnekkige vlek uit je favoriete pull verwijderd.

Huiselijkheid valt niet altijd onder categorieën onder te brengen. Er zijn jongeren die in hun hele leven nog nooit een volwassene in pyjama zagen, er zijn jongeren die problemen hebben met hun stoelgang omdat ze nergens naar het groot toilet kunnen, er zijn jongeren die niet weten hoe een thuisgevoel juist moet voelen, er zijn jongeren die zich ergens thuis voelen, maar op deze plaats niet mogen of kunnen verblijven. Er zijn jongeren die verlangen naar een plaats waar ze binnen kunnen in plaats van dat ze steeds moeten worden binnen gelaten.

6.3.2 Regels en afspraken

In de strikte zin van het woord worden regels aan iemand opgelegd. Die zijn wat ze zijn en daar valt niet over te discussiëren. Afspraken worden in groep gemaakt. Er wordt over gesproken en wanneer iedereen hiermee instemt, worden ze vastgelegd met de bedoeling om ze na te leven. (Hanrath, 2013)

Samenleven in groep vraagt om duidelijke regels en afspraken, zo ook het leven in een jeugdhulpvoorziening. Jongeren zijn zelf vragende partij wat betreft afspraken die het

groepsleven mogelijk moeten maken. Wanneer ze bijvoorbeeld met Cachet vzw op kamp gaan, stelt de organisatie drie basisregels op en de rest laat men over aan de groep zelf. Jongeren reageren hier heel verwonderd op en hebben even nodig om aan het idee te wennen. Meermaals is gebleken dat – na een korte zoektocht – jongeren zichzelf al snel strengere regels opleggen dan degene die ze van hun begeleiders zouden krijgen. Ze verwachten meer van zichzelf en hun groepsleden dan hun begeleiders doen, maar jongeren verwachten ook andere zaken van hun begeleiders als het over regels en afspraken gaat.

“Een tuin is mooi om naar te kijken, leuk om te hebben, maar nog leuker als je er effectief in mag.”

“Thuis is de enige plek waar ik rommel kan maken.”

Biedt ons structuur, maar schenk ons ook vrijheid. Dat kan alle twee.”

6.3.2.1 Duidelijkheid

Regels en afspraken kunnen maar worden nageleefd als ze voor iedereen duidelijk zijn, als iedereen weet wat deze juist inhouden en als alle begeleiders deze eenduidig en ondubbelzinnig toepassen. (De Vos, 2016)

Het begrijpen van het waarom achter een regel, is voor jongeren van groot belang. Ze willen snappen wat juist maakt dat ze bepaalde dingen wel en andere niet mogen doen. Jongeren willen inzien dat regels er niet zijn om hen te pesten, want zo komt een regel over die zij niet kunnen plaatsen. Een regel waarvan ze het nut niet inzien voelt aan als een beperking in mogelijkheden die de voorziening oplegt. Een regel waarvan ze dit wel inzien, is een huisregel en zal door iedereen gedragen worden. Natuurlijk zullen jongeren de grenzen hiervan opzoeken – het blijven dan ook ‘gewone jongeren in een ongewone situatie’ (Cachet vzw & SOS Kinderdorpen, 2017) -, maar van zodra een groepsgeenoot hem schendt, zullen het de jongeren zijn die diegene hierover aanspreken. Daar kan men van op aan.

Een regel die er ooit is gekomen naar aanleiding van een incident en tien jaar later nog wordt toegepast, is geen duidelijke regel. Niemand weet nog waarom deze regel er is. Hij komt geheel absurd over en dat wekt frustraties op. Jongeren vragen om zoveel als mogelijk de geldende regels te herbekijken en aan te passen aan de groep jongeren die op dat moment in de voorziening verblijft. (De Vos, 2016)

Duidelijkheid in de regelgeving gaat ook over de omvang van de regels. Als er voor elke handeling op elk moment van de dag strikte regels gelden, scheidt dit geen duidelijkheid meer maar is dit een bron van stress. Jongeren moeten al deze regels continu in het achterhoofd houden en naleven. Ze hebben het gevoel dat alles voorbepaald is. Hun speelveld is afgebakend, niet in een vierhoek maar wel in een doolhof. (De Vos, 2016)

Er moet een groot misverstand bestaan over het duidelijk en helder communiceren van regels. Jongeren vragen hiernaar, maar hun vraag houdt niet in dat er in elke ruimte een papier – het ene al wat mooier, creatiever of grappiger dan het andere – hangt met wat ze absoluut niet mogen doen en laten. In de living: voeten niet op de salontafel, maar een kwartier op de computer en hem correct afsluiten. In de keuken: sorteer zoals het moet, enkel snoep om dat uur of op die dag. In de badkamer: geen etensresten uitstorten in de douche, geen douchegerei achterlaten. Op het toilet: geen maandverbanden doorspoelen. Op het terras: peuken in de asbak. Kortom, vaak kan je in geen enkele ruimte komen of er hangt een regel op. Als het gaat over thuisgevoel, hoeft het dan ook niet te verbazen dat jongeren hier niet bepaald warm van worden.

Als de regels voor iedereen duidelijk zijn, zouden ze ook door iedereen op dezelfde manier moeten worden toegepast. Op een dag tijd zien jongeren verschillende begeleiders. Het is super vermoeiend en onveilig om per begeleider te moeten onthouden bij welke je jouw chips uit een kommetje in de zetel mag eten en bij welke je hiermee aan tafel moet zitten.

6.3.2.2 Rigiditeit

Begeleiders kunnen het idee hebben dat jongeren gewoon over de hele lijn niet houden van regels en afspraken die het samenleven mogelijk maken, maar het leven langs de andere kant afbakenen of inperken. Niets is minder waar. Zoals hierboven werd aangehaald, zijn jongeren dus wel degelijk vragende partij. Ze willen regels en afspraken. Deze maken niet alleen het leven in groep veel aangenamer, het zorgt ook voor een vorm van veiligheid. Jongeren weten duidelijk wat binnen welke grenzen mogelijk is en waarmee ze deze grenzen overschrijden. Deze grenzen bakenen hun speelveld af. (De Vos, 2016)

Jongeren vragen niet alleen naar duidelijke, maar ook naar consequent toegepaste regels. Deze consequentie lijken sommige begeleiders te verwarren met rigiditeit. Ja is ja en nee is nee. Een uur is bijvoorbeeld een uur. Of jouw bus nu onderweg pech had, of jouw serie nog zeven minuten duurt; een uur blijft een uur. Elke minuut dat je te laat aankomt in de voorziening of elke minuut dat je zeurt over hoe graag je die serie wil afkijken, moet je vroeger gaan slapen. Nee, dit is niet wat er wordt verstaan onder een consequente toepassing van de regels. Dit geeft jongeren enkel en alleen het gevoel dat begeleiders geen menselijkheid leggen in hun handelen. Cachet vzw voert met haar jongeren betoog voor de 'wat-als-het-mijn-kind-was reflex'. Jongeren vragen om als mens behandeld te worden en dat begeleiders bij het toepassen ervan zich soms eens zouden afvragen wat ze zouden doen als de jongeren hun eigen kinderen waren. De regels zijn de regels en die moeten door iedereen nageleefd worden. Maar de regels zijn ook richtlijnen. Er moet een marge op zitten waarin je kan afwijken. We leven helaas niet in een ideale wereld; de bussen hebben meer vertraging dan dat je jouw klok er op gelijk kan zetten en series eindigen om 21u38 in plaats van om 21u30. Uitzonderingen zijn nodig om de regels te bevestigen.

Volgens Bruininks, in De Vos (2016), heeft een strikte handhaving van de regels als nadeel dat responsiviteit ondergeschikt wordt gemaakt aan de naleving ervan. Dat is de menselijkheid waar de jongeren het hierboven over hebben. Men raadt aan om in te spelen op de ondersteuningsnaden van de individuele jongere en hierbij rekening te houden met de situationele en persoonlijke omstandigheden.

Het wordt graag nogmaals meegegeven dat jongeren regels willen. Maar sommige dingen willen ze ook nog zelf kunnen uitzoeken. In vele voorzieningen bestaat er wel over alles een regel of afspraak. Er is weinig dat niet werd vastgelegd of afgebakend. Jongeren krijgen hierdoor de indruk dat begeleiders hen niet durven vertrouwen of ze de groeikansen missen om met dit vertrouwen te leren omgaan. Er wordt gevraagd naar meer flexibiliteit: geen overregulatie, wel een helder regelgevend kader voor de zaken die nodig zijn, aangevuld met ruimte voor onderhandeling over de zaken die niet strikt moeten worden vastgelegd. Jongeren vragen dus naar regels en afspraken zoals deze woorden hun betekenis dragen. (Hanrath, 2013)

6.3.3 *Enkele huisregels die het thuisgevoel van jongeren stimuleren*

De jongeren staken de koppen bij elkaar over de geldende regels in hun ideale voorziening.

Basisregels over de omgang met elkaar:

- Iedereen heeft respect voor elkaar, elkaars verhaal en het materiaal.
- Samen houden we onze voorziening proper.
- Geen diefstal, geweld of drugs.
- Roken moet buiten onder het afdak.
- Er wordt niet aan achterklap gedaan.

Meer specifieke afspraken voor het leven in een leefgroep:

- Je mag jouw gsm bij je houden, maar moet hier verstandig mee omgaan. Geen gsm's aan tafel. Tijdens activiteiten moeten deze op stil staan.

- Er zijn leeftijdsgebonden slaapuren.
- Eten en drinken is vrij beschikbaar, maar ga hier verstandig mee om.
- Je mag zelf kiezen wanneer je naar een andere ruimte gaat om af te koelen.
- ...

In hoofdstuk 5 werd verder ingegaan op de regels die het thuisgevoel van jongeren in de jeugdhulp belemmeren.

6.4 THUIS BIJ ANDEREN

Na het te hebben gehad over hoe jongeren denken zich meer thuis te voelen in een gebouw en in hun hart, hebben we het hierna over de mensen die mee hun leven en dus ook hun thuisgevoel vormgeven. In eerste instantie zijn de jongeren zelf de belangrijkste figuur in hun leven, gevolgd door degene met wie ze hun woonruimte voltijds en deeltijds delen; de andere jongeren en respectievelijk hun begeleiders. Naast deze personen werken ook verschillende andere personen binnen de muren van de voorziening en nemen ook het gezin, familie en vrienden een plaats in in het leven van de jongeren. Om af te sluiten gaat het over 's mens grootste vriend: dieren.

6.4.1 Een plek voor jezelf

'Een plek voor jezelf' werd door 70% van de jongeren met een jeugdhulpervaring die de enquête invulden op de eerste plaats gezet. Dit hebben jongeren het meest nodig om zich ergens thuis te kunnen voelen. Wat mag zo'n eigen plek dan wel zijn? Hieronder worden de deelaspecten jezelf kunnen zijn, privacy hebben en rust verder besproken.

6.4.1.1 Jezelf kunnen zijn

"Ik voel me thuis waar ik een boer of een scheet durf te laten."

Een plaats die van jezelf is, is een plaats waar je jezelf kan zijn. Je hoeft er niet op de tippen van je tenen te lopen of bij elke stap die je zet aan een regel te moeten denken. Nee, thuis is een plek waar je gewoon jezelf kan zijn, waar jongeren op hun gemak kunnen zijn. Ze hebben nood aan letterlijke en figuurlijke ruimte om hun eigen identiteit vorm te geven. (Creaynest, 2013)

Een plaats die van jezelf is, is ook een plaats waar je jouw eigen spullen bij jou kan houden zoals jij dat wil. Je kan er gewoontes eigen maken, zijn wie je bent en worden wat je ook maar wil.

6.4.1.2 Privacy

"Ik douchte me in sommige voorzieningen met mijn zwemgerief aan."

Privacy staat omschreven als "de persoonlijke vrijheid, het ongehinderd, alleen, in eigen kring of met een partner ergens kunnen vertoeven; gelegenheid om zich af te zonderen, om storende invloeden van de buitenwereld te ontgaan, een toestand waarin een mens er zeker van is dat zonder zijn toestemming zo weinig mogelijk andere mensen zich op zijn terrein zullen begeven." (Van Dale, 2018)

Een meisje vertelde hoe ze zich in de voorziening enkel op haar gemak voelde op het toilet. Dit was de enige ruimte die ze kon afsluiten, de enige ruimte waarvan ze wist dat er niemand ongevraagd komt binnenwandelen.

Samenleven in grote groep brengt automatisch minder privacy met zich mee. Helemaal weg mag deze nooit zijn. Wanneer dit toch zo is, slagen jongeren er niet in om zich thuis te voelen. Jongeren hebben in een voorziening haast voortdurend mensen om zich heen.

Vandaag zijn er andere gezichten dan morgen. Allemaal samen delen ze dezelfde woonruimte, dezelfde eettafel, dezelfde badkamer en nog zoveel meer. Jongeren vinden dit langs een kant heel fijn. Langs de andere kant hebben zij nood aan een ruimte die ze voor anderen kunnen afschermen, een eigen kamer waar zij zich op het gemak kunnen aankleden of waar ze in alle rust hun tranen de vrije loop kunnen laten. Een plaats waar ze zonder dat iemand over hun schouders meekijkt hun dagboek kunnen invullen. Jongeren willen dergelijke dingen op hun gemak doen. Ze willen hierbij alle privacy en dat houdt in dat ze de mogelijkheid willen hebben om zich af te zonderen op de momenten dat zij dit wensen en zich er geen zorgen over hoeven te maken dat iemand de kamer betreedt tot zolang ze dat niet willen. Als je jou geen zorgen hoeft te maken over je privacy, voel je jou meer ontspannen en veiliger. Je laat je niet tegenhouden om bepaalde dingen te doen.

6.4.1.3 Rust

Hoewel vele jongeren hun groepsgenoten soms letterlijk als broers en zussen benoemen, valt dit hier niet mee te vergelijken. Jongeren in een leefgroep hebben er niet voor gekozen om daar terecht te komen. Ze hebben veelal een heel verschillende achtergrond en een diverse inhoud van hun rugzakje. Deze heterogeniteit heeft mee als gevolg dat er in de leefgroep steeds wel leven in de brouwerij is. Het klikt en het botst, zoals dat in elke groep wel eens gebeurt. Maar zowel klikken als botsen kan de rust voor individuen verstoren.

Jongeren verlangen uitdrukkelijk naar rust. Deze rust impliceert voor hen een afwezigheid van voortdurend lawaai, een volgestouwd programma en spanningen zodat jongeren zich ook wel eens op een serene manier slecht kunnen voelen, kunnen studeren en slapen. Rust houdt ook in dat jongeren hier zelf voor kunnen kiezen. Geen verplichte time-outs en urenlange kamermomenten meer.

6.4.2 De jongeren

Samenleven in een leefgroep doe je vooral met de andere jongeren die daar verblijven. Het is niet altijd gemakkelijk om je met/bij hen thuis te voelen. De begeleiders die er werken moeten hun aandacht over de groep verdelen en niemand koos ervoor om daar een deel van zijn of haar jeugd door te brengen en toch is het wat het is. En toch voelen jongeren met een jeugdhulpervaring zich meer thuis bij anderen met een ervaring, omdat zij als geen ander weten hoe ze zich soms kunnen voelen, welke dingen hen kunnen frustreren, wat de gevoeligheden zijn en welke stempels er zoal op hen rusten.

“Groepen groter dan 10 jongeren zijn te hectisch. Er is minder aandacht voor ons als individuele jongere en de pot Nutella gaat sneller op.”

Als het gaat over de groepsgrootte geven jongeren aan dat ze een voorkeur hebben voor kleinere leefgroepen met een maximum van ongeveer acht jongeren. Ze zien in de kleinschaligheid enkele waardevolle voordelen: vooral de gezelligheid, rust en meer individuele aandacht spreekt tot de verbeelding. Met een kleine leefgroep lijkt het meer op hoe het er bij veel gezinnen aan toe gaat. Er is meer quality-time mogelijk en je kan eens met het vliegtuig op reis of gewoon al een terrasje doen zonder raar bekeken te worden. De begeleiders kunnen meer kwaliteit leveren en gezinsgericht werken en hebben ook minder snel hoofdpijn wanneer ze huiswaarts keren.

Belangrijker dan de groepsgrootte vinden jongeren dat de samenstelling van de leefgroep niet te vaak wisselt. Ze begrijpen dat er jongeren komen en gaan, maar getuigen hoe moeilijk het is om telkens opnieuw een plekje te gaan zoeken in de groep terwijl ze eigenlijk met andere dingen zouden moeten bezig zijn.

“Ik zat in een groep met enkel jongens. Daar woedde elke dag een testosteronoorlog.”

“Gaan ze dan binnenkort ook leefgroepen oprichten voor mensen die zich ‘X’ voelen?”

Voor sommige jongeren brengt een leefgroep met enkel jongeren van het eigen geslacht rust en veiligheid met zich mee. Voor anderen is het zo dat het meer botst dan klikt met groepsgenoten van hetzelfde geslacht.

Jongeren zitten over het algemeen graag samen in de leefgroep met zowel jongeren van het eigen als met die van het andere geslacht. Een gemengde leefgroep is aangenamer om in te verblijven en leert hen heel veel over de omgang met mensen van het andere geslacht. Jongens maken de meisjes meer weerbaar, ze brengen sfeer en meisjes leren de jongens op hun beurt om onder andere rustiger en meer zorgzaam te zijn.

Jongeren zijn meestal geen fan van groepen die ingedeeld zijn naargelang de inhoud van de rugzakken die zij meedragen. Door jongeren met dezelfde problematieken samen te zetten, is de kans volgens hen veel groter dat men elkaar mee naar beneden trekt. Is het niet omdat men elkaar uitdaagt, dan is het wel omdat ze zich samen verliezen in dezelfde negatieve gevoelens. Diversiteit in de groepssamenstelling doet jongeren leren en groeien.

Aan de andere kant blijkt het als 'VOS'er' (jongere uit een verontustende opvoedingssituatie) soms moeilijk te zijn om in een leefgroep te verblijven waar ook jongeren met een MOF-statuuat (jongere die een als misdrijf omschreven feit pleegde) zijn. Hoewel ze niet houden van de labels en ze deze niet altijd correct of zuiver vinden, redeneren ze met schaamrood op de wangen dat VOS'ers veelal de pech hebben gehad om in het verkeerde gezin terecht te komen of dingen mee moesten maken die kinderen en jongeren nooit zouden mogen meemaken. MOF'ers hebben ook niet altijd dat geluk, maar hebben volgens jongeren wel meer nood aan structuur en kamermomenten en dergelijke. Over deze jongeren kan volgens hen worden gezegd dat ze heropgevoed moeten worden. De opvoedingsmaatregelen die naar hen toe worden getroffen, maar gelden voor de hele groep, kunnen een 'VOS' meer kwaad dan goed doen. Zij dreigen een tweede keer slachtoffer te worden.

“Als er leefgroepen zouden bestaan voor 0 tot 18-jarigen of ouder, dan kon ik tenminste samen met mijn kleine broertje opgroeien.”

“Het is leuk om kleintjes in de groep te hebben. Het is mooi om hen te zien opgroeien en je beseft dat je een voorbeeld bent voor hen.”

Leefgroepen zijn momenteel hoofdzakelijk afgebakend op de leeftijden van de jongeren die ze begeleiden. Jongeren pleiten voor twee tot drie leefgroepen binnen eenzelfde voorziening. Niet op een domein, maar wel in eenzelfde gebouw dat huiselijkheid uitstraalt of op een boogscheut van elkaar ligt zodat de verhuis van de ene leefgroep naar de andere niet langer zo drastisch is. Dergelijke voorzieningen zouden hen de kans geven om de contacten met eventuele broers en/of zussen te onderhouden en in dezelfde omgeving op te groeien.

6.4.3 De begeleiders

“Twee begeleiders voor twaalf jongeren is te weinig. Sommige ouders kunnen al niet voor drie kinderen zorgen en die moeten daar dan zelfs geen verslagen over schrijven. Zijn begeleiders dan superhelden of wat?”

“Opvoeder zijn, is een zware job. Het is belangrijk voor de begeleiding en voor ons dat de mensen die uitvallen vlot vervangen kunnen worden.”

Uit hoeveel begeleiders een team moet bestaan, kunnen jongeren niet zeggen. Ze vinden het belangrijker dat ze met voldoende op dienst staan. Twee begeleiders voor een groep met acht jongeren lijkt hen het minimum. Een derde persoon of een extra begeleider die 'vlindert' tussen twee leefgroepen zou ideaal zijn.

Er moeten natuurlijk wel genoeg begeleiders in het team zitten zodat iedere jongere een eigen IB kan hebben. Deze begeleider delen ze niet graag met een andere jongere, tenzij het gaat over een co-IB waar ze bij ziekte of verlof van hun IB terechtkunnen.

“Begeleiders horen bij ons in de leefgroep, niet op een bureau.”

Jongeren koesteren soms een haat-liefde verhouding tegenover hun begeleiders, maar dit zou niet persoonlijk bedoeld zijn en eerder gaan over het feit dat jongeren het liefst van al in een warme thuisomgeving met liefhebbende ouders opgroeien.

In tegenstelling tot wat vele begeleiders denken, hebben een groot aantal jongeren tonnen respect voor de begeleiders die er dagelijks voor hen zijn. Jongeren kijken altijd wel naar één van hen op. Er is altijd wel een begeleider die voor hen het verschil weet te maken. Het liefst van al hebben de jongeren hun begeleiding niet te dicht op hun vel, maar ook niet te vaak achter hun computer. Ze willen hen leren kennen, samen leuke dingen doen en praten over wat hen bezighoudt.

“Niet alle begeleiders moeten een perfect leventje hebben, maar ze moeten ook niet allemaal dezelfde zware ‘shit’ meegemaakt hebben”.

Jongeren pleiten spontaan voor meer diversiteit in het team van begeleiders: voor een gezonder evenwicht tussen man en vrouw, maar ook een betere verdeling qua leeftijd en persoonlijkheden, kwaliteiten en achtergronden van de begeleiders.

In vrouwen weten jongeren hun empathisch vermogen te appreciëren. Ze geven vaker een knuffel of een opmerking wanneer jongeren slecht gekleed de deur uit willen. Mannen hebben volgens jongeren meer humor. Ze doen al eens zot en helpen jongeren om hun grenzen te verleggen. Zowel mannen als vrouwen zijn elk met hun kwaliteiten nodig in de begeleiding van jongeren, liefst van al in een evenwichtige mix.

Uit onderzoek van Jongepier en Struijk (2008) blijkt dat residentiële teams vaak oververtegenwoordigd zijn op vlak van jonge en relatief onervaren begeleiders. Degene met meer levens- en werkervaring verkiezen een job met meer regelmatige uren zoals een functie in de ambulante hulpverlening. De jongeren hadden geen onderzoek nodig om deze tendens op te merken. De ouderen en de ‘goeden’ gaan vaak weg of klimmen hogerop waardoor ze het contact met de jongeren verliezen en dat vinden ze bijzonder jammer. Ze houden van jonge mensen als begeleiders omdat deze iets dichters staan bij hun leefwereld en de brug slaan met oudere begeleiders. Daarnaast geven jongeren heel mooi weer nood te hebben aan jonge begeleiders opdat deze na een tiental jaren de oude wijze begeleider kunnen zijn waar zij zo naar opkijken.

Diversiteit is een woord dat jongeren niet schuwen. Ze zouden maar al te graag begeleiders hebben die elk uit ander hout vervaardigd zijn. Zo zou iemand met een beperking, een migratieachtergrond, een ander geloof of seksuele voorkeur of een ervaringsdeskundige hen zeker wel mogen begeleiden.

In elk team van begeleiders moet er wel een moederfiguur, ervaringsdeskundige, creatief en sportief persoon, een overjaarse puber, een jonge twintiger, een oud en/of wijs persoon, iemand die van alles op de hoogte is en een echt mens zitten.

Het ontbreekt hier aan paginaruimte om alle meningen van jongeren een plaats te geven. Bij interesse kan het verslag van de focusgroep opgevraagd worden. Hierin staat de uitvoerige bespreking van onder andere de personeuseigenschappen en kwaliteiten van het ideale begeleidingsteam waarbij jongeren zich thuis voelen.

Figuur 13: Foto's van de focusgroep over begeleiders aan de hand van het kwaliteitspel

6.4.4 *Het huishoudpersoneel*

“Ik voelde me altijd meer op mijn gemak en vertelde meer aan de kokkin omdat zij geen pedagogische opleiding heeft gehad. Zij was gewoon zichzelf.”

“De kokkin doet liefde in haar eten; dat smaakt veel beter.”

Er bestaat geen discussie over: jongeren zien de koks, poetshulpen en technische ondersteuners als een meerwaarde voor de voorzieningen. Wat de jongeren het meest in

deze personen waarderen, is hun echtheid. Deze mensen voeren hun job met veel liefde uit en hebben daarnaast een warm hart voor de jongeren dat ze vrijuit kunnen laten spreken.

In essentie hebben zij niet de opdracht om de jongeren op te voeden en te begeleiden, maar via hun functie kunnen ze vaak op een meer vrijblijvende manier hun zorg voor de jongeren uiten.

6.4.5 *Ander personeel*

“Iedereen moet iedereen kennen. Stel je voor dat je morgenavond iemand in jouw huis tegenkomt die je niet kent: dat zou raar zijn, toch?”

Naast de andere jongeren, begeleiders en huishoudpersoneel komen de jongeren geregeld ook andere personen tegen in de voorziening. Ook bij hen willen de jongeren zich in zekere zin thuis voelen. Ze willen niet dat deze mensen zo dicht bij hen staan als de begeleiders doen, maar elkaars namen kennen en weten welke functie ze ongeveer vervullen is een begin. Het wordt als een leuk idee geopperd om wekelijks iemand voor een maaltijd uit te nodigen in de leefgroep.

6.4.6 *Ouders, familie en vrienden*

“Mijn pepe kwam tijdens het WK bij ons naar de voetbal kijken en bracht dan lekkers mee en maakte grapjes met de andere jongeren. Hij was op die manier een beetje de pepe van iedereen.”

Jongeren kunnen hun thuisgevoel moeilijk loskoppelen van de aanwezigheid van vrienden en familie. Ze vinden dat hun begeleiders hun begeleiders moeten blijven, maar indien mogelijk moeten ouders ook hun rol kunnen behouden. Begeleiders zouden met hun ouders kunnen (samen)werken als ze daar nog contact mee hebben. Ouders zouden volgens jongeren een plek kunnen krijgen in de leefgroep: een mama die mee komt koken en eten, ouders die helpen bij het huiswerk, een activiteit mee begeleiden of voor het slapengaan een verhaal komen voorlezen.

Als geen ander beseffen ze dat dit geen eenvoudige opdracht is. Zowel door hun persoonlijke situatie alsook door de mogelijke jaloezie die de aanwezigheid van ouders in de leefgroep bij andere jongeren kan opwekken, is dit een ware uitdaging.

Niet alleen de ouders, maar ook vrienden en familie willen jongeren graag welkom heten in hun leven en in de voorziening. Jongeren zouden zich meer thuis voelen als ze op een minder ingewikkelde manier meer bezoek konden krijgen en hier minder rare regels over waren. Nu voelen ze zich vaak opgesloten.

De vriendschappen die zij duurzamer willen maken, moeten heel wat drempels overwinnen die voor pubers niet altijd even evident zijn en een vooroordeel of stempel gemakkelijk in de hand werken. Jongeren in de jeugdhulpverlening zouden graag ook eens impulsief met vrienden afspreken, ergens gaan overnachten zonder dat de ouders worden ingelicht over hun achtergrond, een vriend(in) of lief eens meenemen naar hun kamer of hen laten meeschuiven aan tafel; net zoals dat thuis kan.

6.4.7 *Dieren*

“Dat is liefde die je niet kan beschrijven.”

Het was op een bepaald moment een uitdaging om jongeren ruimer te laten nadenken dan dat ze deden over een huisdier, zo sterk is hun verlangen naar een kat of hond.

Als ze later alleen gaan wonen, is er alvast één ding zeker: een huisdier nemen ze van zodra dat kan. Voor jongeren is de aanwezigheid van een dier waar je iets mee kan doen, zoals een kat, een hond, een klein varkentje, een konijn, ..., meer dan extra leven in huis. Een

huisdier voelt hen aan, brengt hen tot rust, is er altijd, heeft onvoorwaardelijke liefde te over en leert hen zorg te dragen.

Jongeren zijn er zich van bewust dat niet iedereen van dieren houdt of dat jongeren en begeleiders hieraan allergisch kunnen zijn. Ze weten dat een dier getraind moet worden, geld kost en er door een verhuis of overlijden altijd wel een afscheid zit aan te komen. Indien het volgens voorzieningen of begeleiders onmogelijk zou zijn om een gezelschapsdier in huis te nemen, zien zij ook andere mogelijkheden om de gulden middenweg te betreden. Zo kunnen begeleiders hun huisdier nu en dan meenemen naar de leefgroep of er kan in het weekend een dier uit het asiel bij hen verblijven. Ze grappen dat er dan wel moet worden nagedacht hoe de goedkeuring van dit bezoek met overnachting kan verlopen. Dieren kunnen iets moeilijker hun pas afgeven aan de begeleiding en een gesprek met hen hebben alvorens ze tijd met de jongeren doorbrengen.

6.5 KORT SAMENGEVAT

De voorziening waar jongeren zich maximaal zouden thuis voelen, is er een die misschien wel in de stad gelegen is. Hoe dan ook moet de voorziening vlot bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en zijn er in de buurt voldoende faciliteiten. De burens weten dat de jongeren daar als leefgroep wonen, zonder dat hier een gevelbord aan te pas komt. Binnenin de voorziening is het modern en gezellig ingericht met huiselijke knusse spullen in leuke kleuren en foto's aan de muren. De regels en afspraken worden er in overleg met hen en op maat van hen opgesteld zodat de jongeren het waarom ervan begrijpen en hieruit kunnen leren. Jongeren zijn vragende partij naar regels, maar dromen van een menselijke opvolging ervan.

De mensen die een groot deel van hun dromen kunnen waarmaken, zijn hun begeleiders. Jongeren hebben ontzettend veel waardering voor de mensen die kiezen voor een job als hulpverlener. Het liefst hebben ze een divers team van begeleiders. Deze diversiteit gaat dan zowel over geslacht, als over leeftijd, achtergrond, afkomst en mogelijkheden of beperkingen. In ieder team willen de jongeren een moederfiguur, ervaringsdeskundige, creatief en sportief persoon, een overjarige puber, jonge twintiger, een oud en/of wijs persoon, iemand die van alles op de hoogte is en een echt mens.

Naast de begeleiders hechten de jongeren - met hun thuisgevoel in het achterhoofd - ook veel belang aan de andere mensen die werkzaam zijn in hun voorziening. Het huishoudpersoneel, administratief personeel en beleidsmedewerkers zouden om beurt wekelijks mogen aanschuiven aan hun huiselijk uitziende tafel.

Ook ouders, vrienden, familie en - last but not least - huisdieren hebben een plaats in de voorziening waar jongeren zich thuis voelen.

7 BESLUIT

Deze bachelorproef wordt hieronder afgesloten met twee kritische reflecties op zowel het proces van onderzoeken en schrijven, alsook op de verwachte en de bekomen resultaten van deze bachelorproef.

Nadat met het besluit de algemene bevindingen van dit eindwerk worden samengevat, is het laatste woord aan de auteur van deze bachelorproef. Hierbij wordt nog een bemoedigend slotwoord gericht aan zij die deze bachelorproef hopelijk met veel interesse lazen en met dit onderwerp verder aan de slag willen gaan.

7.1 REFLECTIE OP HET PROCES

De keuze voor het thuisgevoel van jongeren als onderwerp voor deze bachelorproef was een positieve keuze die al snel werd gemaakt en waar tot op de dag van vandaag geen spijt aan te pas kwam. Het was wel een zoeken naar wat er juist mee zou worden gedaan. Het moest iets betekenisvol zijn en iets dat met de jongeren tot stand kwam in plaats van dat er over hen werd geschreven. Deze zoektocht nam tijd in beslag. Kostbare, maar zeer waardevolle tijd. Er werd even overwogen om slechts een deelaspect van het thuisgevoel te behandelen opdat er volledig en diepgaand kon worden toegespitst, maar gelukkig werd op dit idee teruggekomen. Het voelde niet goed en jongeren gaven zelf ook aan dat het thuisgevoel een totaalidee is. Het één kan niet zonder het ander.

Onderweg vormden verschillende tegenslagen een obstakel op het pad richting de uiteindelijke doelen. Tegenslagen die eigen zijn aan het nog steeds krijgen van hulp, tegenslagen die eigen zijn aan onderzoeken, tegenslagen die eigen zijn aan het mens-zijn alsook tegenslagen die er gewoon bij horen. De motivatie voor het schrijven van dit werk was zeer groot. Dit werk voelde te zinvol en te belangrijk aan om het te laten schieten en dus werd opgeven uit het woordenboek geschrapt. De laatste rechte lijn richting de deadline was gezien de werklust een relatief korte lijn. Moordende tijdsdruk, mezelf blijven verliezen in de literatuur, worstelen tussen het belang van de mening van jongeren en de noodzaak om deze input te staven met theorie, elke doelstelling willen behalen en liefst nog op een kwalitatieve manier. Over een sprint gesproken... Al was het wel een zeer leerrijke spurt. Het is de kracht van de jongeren en de steun van velen waardoor deze bachelorproef nu een feit is.

7.1.1 *Aanbevelingen*

Waar het in deze tijden een groot voordeel is om een opleiding in een flexibel individueel traject af te ronden, is het eveneens een nadeel dat over sommige dingen veel minder tijd mag gaan. Zo was dit helaas ook het geval bij deze bachelorproef. Hij is niet rap rap afgehandeld, maar er kon gerust nog ruim een jaar langer aan dit werk besteed worden.

De input van de jongeren is correct verwerkt in verslagen en dergelijke, maar deze zijn in strikt wetenschappelijke zin niet valideerbaar. In deze bachelorproef was dit dan ook niet het hoofddoel. De mening van jongeren in kaart brengen was dat wel en dat is meer dan geslaagd. Jongeren hadden een stem in het opzet en de uitvoering van dit onderzoek. Het was bijgevolg niet vanzelfsprekend om alle gesprekken op te nemen en letterlijk uit te schrijven en nadien de woorden van jongeren wetenschappelijk te gaan onderbouwen. Even werd hier in het schrijfproces naartoe geneigd tot er aangegeven en beseft werd dat jongeren in de jeugdhulp al een levenlang dagdagelijks geregistreerd worden. Voor één keer wilden ze dat niet en zou hun stem ook zonder wetenschappelijke ondersteuning (al is die er wel) toch van tel zijn.

Aan degenen die deze bachelorproef niet als een einde, doch als een begin zien, kan worden meegegeven dat jongeren en enkele van hun begeleiders en voorzieningen

ontzettend gemotiveerd zijn om met hun thuisgevoel aan de slag te gaan. Hiervan getuigen de grote betrokkenheid en motivatie waarmee zij allen bijdroegen tot deze bachelorproef. Er waren jongeren die geheel op eigen houtje contact opnamen om iets aan te klagen of zelfs om hulp te vragen. Begeleiders begonnen alvast te reflecteren op het eigen handelen en gaven aan uit te kijken naar de resultaten. Vele andere jongeren dan de Cachetters wilden tot vlak voor de deadline van dit eindwerk de enquête invullen. Er werden al heel wat jongeren bevraagd, maar het is een zekerheid dat dit er met extra tijd heel wat meer kunnen zijn. Een tip van de jongeren: begin met degene waarmee jij in aanraking komt.

Door de jongeren op de juiste manier en met een gepaste nieuwsgierige en open houding te gaan bevragen, is er nog heel wat mogelijk. Start vanuit jezelf en de omgevingen waar jij jou als persoon thuis voelt. Het hoeft niet altijd zo bijzonder te zijn.

Het gedane werk moet zeker niet worden herdaan en kan zeker ter beschikking worden gesteld aan de geïnteresseerden. Al kan verdieping in bepaalde deelaspecten, zonder hierbij het geheel van een thuisgevoel uit het oog te verliezen, zeker leerrijk zijn. Ook het matchen van de bevindingen van hulpverleners met die van de jongeren, zoals Cachet vzw en SOS Kinderdorpen ambliëren, zal het slagen in een jeugdhulp die aanvoelt als een thuis verhogen.

7.2 REFLECTIE OP DE ONDERZOEKSRESULTATEN

Aan het begin van deze bachelorproef werden enkele doelstellingen vooropgesteld, gekoppeld aan de deelvragen van het centrale onderwerp: hoe de jeugdhulp en haar begeleiders het thuisgevoel van jongeren in de residentiële voorzieningen kan stimuleren.

Een eerste aspect was het komen tot een omschrijving van het thuisgevoel, ervaren door de jongeren. Een definitie kan er niet worden gegeven, omdat het thuisgevoel een abstract gevoel is dat zich niet zomaar in woorden laat uitdrukken. Bovendien wordt het door ieder mens anders ervaren. Jongeren geraakten er wel uit om aan te geven op welke plaatsen zij zich thuis voelen en wat zij hiervoor nodig hebben. Er bestaan verwaarloosbare, maar verklaarbare verschillen tussen het thuisgevoel van jongeren met en jongeren zonder een jeugdhulpervaring. Hoe dan ook eindigen warmte en liefde, een eigen plek, betekenisvolle anderen, de vervulling van basisbehoeften, rust, openheid, sfeer en gezelligheid, structuur, familie en hulp en steun bij iedereen in de top tien. Eveneens werden enkele opvallende zaken aangehaald zoals het kunnen laten van scheten en boeren.

Duyvendak (Dekeyser, 2018) beweert dat het in het spreken over thuisgevoel het gemakkelijker is om het te hebben over waar mensen geen thuisgevoel door ervaren dan dat je hen vraagt om te benoemen wat het wel is. Deze stelling kon via iedere onderzoeksactie bevestigd worden. Jongeren vinden het moeilijk om hun thuisgevoel onder woorden te brengen, maar haalden in hoofdstuk vijf vlot aan wat hen hierin tegenhield vanuit hun jeugdhulpervaring. Hun getuigenissen zijn heel treffend, maar brengen niets wat onveranderbaar is.

Een laatste doelstelling was om – tegenovergesteld aan de vorige doelstelling – datgene in kaart te brengen wat volgens jongeren de voorziening zou zijn waar zij zich maximaal thuis zouden voelen. Jongeren hebben heel wat aan te bevelen over de locatie van hun voorziening. Ze dromen ervan om hier langere periodes door te brengen, want dat hebben ze nodig om zich ergens thuis te kunnen voelen. Het veelvuldige verhuizen zoals zij doen, is voor niets goed. Verbeteringen zijn vooral mogelijk op vlak van de regels. Jongeren willen dat deze op maat van hen en met inspraak van hen worden vastgelegd. Ze willen begrijpen waarom ze bepaalde richtlijnen moeten volgen omdat ze hier het meest uit leren. Verder zijn jongeren het erover eens dat een ideale begeleider niet kan bestaan zonder een complementair team, aangevuld door een huisdier natuurlijk.

*“Niet waar je vandaan komt, maar daar waar het goed met je gaat, is je thuis”
(Bright O. Richards)*

“Als je die bachelorproef schrijft, wil je er dan zeker inzetten dat wij blij zijn dat er voorzieningen zijn met begeleiders die voor ons willen zorgen?”

“Mijn voorziening is echt een keigoed voorbeeld!”

Deze bachelorproef is met heel veel zorg geschreven. Het is niet de bedoeling om de jongeren surrealistische verwachtingen te laten scheppen. We willen van hen geen zwartkijkers maken, want dat zijn ze zeker niet. Bovenstaande quotes komen dan ook geheel oprecht uit hun monden. Jongeren zijn ontzettend dankbaar dat er een jeugdhulp als de onze bestaat. Ze zijn er niet altijd even gelukkig en voelen er zich niet altijd thuis, maar toch kan hun appreciatie voor wat vele hulpverleners voor hen doen niet op. Ook wanneer ze iets goed vinden, hebben ze dat graag gezegd.

Het valt op dat jongeren simpelweg vragen naar de ‘echte’ en ‘gewone’ dingen (net als waar ter Horst op aanstuurt) en hiervoor verwijzen naar hoe het er vroeger bij hen thuis en bij de ‘thuizen’ van hun vrienden aan toe gaat. Jongeren willen naast degene met het zware rugzakje gewoon ook jong kunnen zijn. Ze willen nu en dan onbezonnen kunnen zijn, getroost worden met een knuffel, eten uit ‘huiselijk’ servies en zich in de voorziening en bij hun begeleiders thuis kunnen voelen. Meer nog: ze spreken uit dat ze hopen dat hun begeleiding dit ook doet. In die zin lijken ze fan te zijn van het idee van de gezinshuizen.

Waar jongeren naar verlangen is niet altijd onmogelijk of een grote investering. Wat de aanbevelingen over de locatie en het gebouw betreft is dit in zekere mate wel het geval, maar wanneer het gaat over ‘thuis in je hart’ is hier geen sprake van. Het zijn vooral de visie van de voorzieningen en de personen van de begeleiders die moeten investeren in het thuisgevoel van de jongeren en die investeringen zijn onbetaalbaar, maar kosten geen geld.

7.3 EEN LAATSTE WOORD

Zo, dit was het dan. Mijn bachelorproef is af. Er is heel veel werk in gekropen, maar ik ben er nu al van overtuigd dat ik het zal missen om met dergelijke dingen bezig te zijn.

Intussen zijn mijn huisgenoten apart gaan wonen. Ik blijf alleen achter en sta nogmaals voor de uitdaging om van deze plek een thuis te maken. Deze keer is het een uitdaging waar ik zin in heb en barst van de ideeën. Jammer genoeg bepaalt de hulpverlening nog steeds de grenzen van mijn speelveld. Het zijn zij die beslissen wie er al dan niet in mijn appartement mag verblijven. Iedereen is welkom, behalve degene die ik liefheb. Ik troost me met de gedachte dat het op een dag allemaal voorbij zal zijn. Ooit kies ik zelf op welke manier ik me op een plek thuis voel en wie ik daarvoor nodig heb. Ooit wordt me niet langer gezegd welke absurde grenzen er zijn. Een misschien, ooit, werk ik als begeleidster in een voorziening die jongeren een warme thuis wil geven.

“... want wie je ook bent en waar je jou ook bevindt, je moet er toch voor zorgen dat je ergens een plek vindt waar je jou fijn voelt, waar je thuis komt en je met jouw vragen terecht kan. Ik denk dat we met zijn allen verschrikkelijk hard ons best moeten doen om daar écht werk van te maken. Ik wens jullie veel succes daarmee!” (Van Mulders, 2018)

De succeswensen van Van Mulders waren gericht op de jongeren die meewerkten aan het project van Cachet vzw en SOS Kinderdorpen, maar ik ben ervan overtuigd dat het hoofd van Jongerenwelzijn eenieder alle succes toewenst die inspanningen levert om jongeren meer thuis te doen voelen op de plaatsen waar zij verblijven. Dat is alvast wat ik wil doen: van het lezen van deze bachelorproef, reflecteren over het eigen handelen of over de praktijk waarin je werkt, tot het ondernemen van acties; ik wil je in naam van mezelf en alle jongeren die hun steentje bijdroegen aan deze bachelorproef ontzettend hard bedanken en jou alle succes toewensen. Als je ergens op zou vastlopen, geef dan niet op en leg je oor te luisteren bij de jongeren. Denk eraan hoe, zoals Ter Horst (2006) dit mooi aanhaalt, het gewone in het bijzondere kan liggen.

BIBLIOGRAFIE

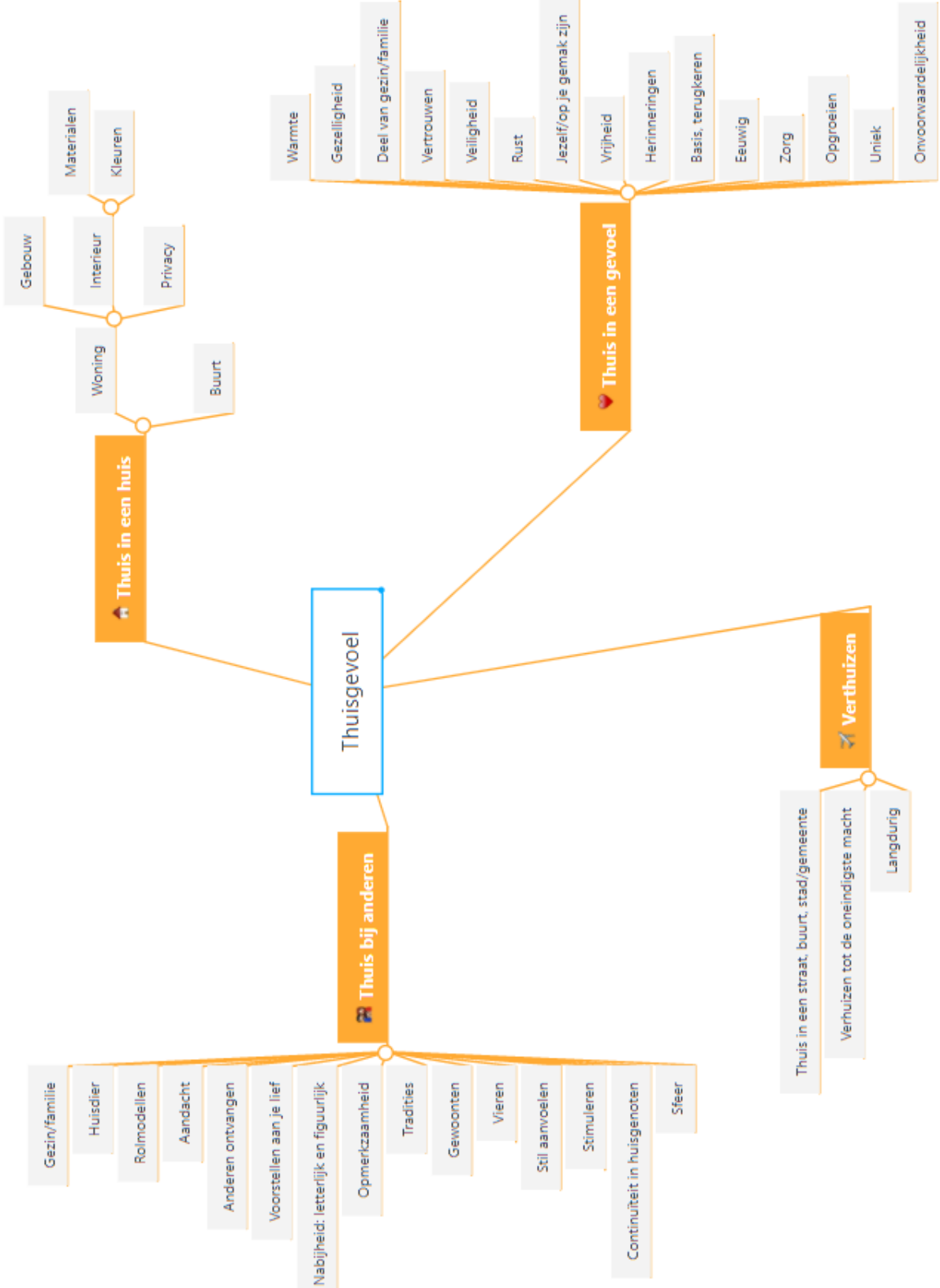
- Agentschap Jongerenwelzijn. (2016). *Jaarverslag jeugdhulp: Samenvatting 2016*. Geraadpleegd op 23 januari 2018, van <http://www.jaarverslagjeugdhulp.be>
- Boendermaker, L., Van Rooijen, K., Berg, T., & Bartelink, C. (2013). *Residentiële jeugdzorg: wat werkt?* Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- Cachet vzw, & SOS Kinderdorpen. (2016). *Wij zijn gewone kinderen in een ongewone situatie. Ervaringsdeskundigen aan het woord: waar moet jeugdhulp heen volgens de jongeren zelf*. Brussel, België: Cachet vzw & SOS Kinderdorpen.
- Cachet vzw. (2018). *Wie zijn we?* Geraadpleegd op 27 januari 2018, van <http://www.cachetvzw.be>
- Cachet vzw & Stamp Media. (2017). 1 jaar na Jordy: jongeren nemen zelf het woord. *PidMag*, 6(20), 11.
- Craeynest, P. (2013). *Psychologie van de levensloop: Inleiding in de ontwikkelingspsychologie* (11de dr.). Leuven, België: Acco.
- Dekeyser, A.-S. (2018, 28 april). Blijf van mijn erf: een eigen huis als identiteitsbewijs. *De Standaard*. Geraadpleegd op 29 april 2018, van <http://www.destandaard.be>
- de Lange, R., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2014). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals* (6de dr.). Antwerpen, België: Garant
- De Temmerman, G., Roose, R., & Vandevelde, S. (2017). *Een kwalitatief onderzoek naar hoe hulpverleners (een project rond) het leefklimaat in een residentiële voorziening van de bijzondere jeugdzorg ervaren* (Masterproef, Universiteit Gent, België). Gedownload op 19 januari van <http://www.lib.ugent.be>
- Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. (2005). *Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp*. Geraadpleegd op 23 januari 2018, van https://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/05-publicaties/werkmap-decreet_en_memorie.pdf
- De Vos, I. (2016). *Groepsdynamisch begeleiden : een praktijkgerichte benadering*. (1ste dr.). Leuven/Den Haag: Acco
- Eurostat. (2017). *Belangrijke mijlpalen in het leven*. Geraadpleegd op 22 april 2018, van http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/womenmen/nl_nl/bloc-1a.html
- Grömping, K. (2013). *Zich thuisvoelen is ook alleen kunnen zijn? Een kwalitatieve studie naar de betekenis van zich thuisvoelen* (Masterproef, Universiteit Twente, Enschede: Nederland). Gedownload op 18 januari 2018 van, <http://essay.utwente.nl>
- Hanrath, J. (2013). *De groepsleider als evenwichtskunstenaar: het dagelijks werk op de leefgroep in een justitiële jeugdinrichting*. Amsterdam, Nederland: Boom Lemma uitgeverij.
- Jongepier, N., & Struijk, M. (2008). Tijd voor herwaardering van het pedagogisch basisklimaat. *JeugdenCo*, 19-25. Gedownload op 19 april 2018, van <http://link.springer.com>
- Jongepier, N., Struijk, M., & van der Helm, P. (2010). Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *JeugdenCo*, 9-18. Gedownload op 19 april 2018, van <http://www.nji.nl>
- Agentschap Jongerenwelzijn. (2012, 18 juni). *Staten-generaal Jeugdhulp: met de kracht van de jeugd!* Geraadpleegd op 4 april 2018, van <http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/over-ons/staten-generaal-jeugdhulp>

- Agentschap Jongerenwelzijn. (2014, 6 april). *Modulering 2.0: beleidsnota versie 17*. Geraadpleegd op 19 januari 2018, van <http://jongerenwelzijn.be/professionelen/.../modulering-in-de-jeugdhulp>
- Kinderrechtencommissariaat. (2017). *Jaarverslag. Waar is mijn thuis?*. Brussel, België: Kinderrechtencommissariaat.
- Kinderrechtencommissariaat. (z.j.). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op november 1989: Officiële Nederlandse vertaling*. Geraadpleegd op 23 januari 2018, van <https://www.kinderrechtencommissariaat.be>
- Levrouw, D. (2017, maart). Back to basics in de residentiële jeugdzorg: de herwaardering van het pedagogisch leefklimaat. *Agora*, 33(1), 32-38.
- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and personality*. Geraadpleegd op 14 april 2018, van http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation_and_Personality-Maslow
- Parys, L. (2017). *N-VA wil met gezinshuizen jongste kinderen uit voorzieningen houden*. Geraadpleegd op 22 april 2018, van <https://www.lorinparys.be/nieuws>
- QinO Benelux BV. (2018). *Kwaliteit van bestaan*. Geraadpleegd op 19 april 2018, van <http://www.qol-instruments.nl/kwaliteit-van-bestaan>
- Steel, R., De Visscher, S., Vandevelde, S., Van Hove, G., & Poppe, L. (2009). Jonge fotografen als medeonderzoekers: het gebruik van foto's in onderzoek naar betekenisverlening van kinderen en jongeren. *Kwalon*, 14(1), 5-10
- Sutton, L., & Mannes, M. (2011). *Out of home placements and their developmental impact on children: a review of the research*. *International Journal of Child and Family Welfare*, 8.
- ter Horst, W. (2006). *Het herstel van het gewone leven* (4de dr.). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- J. (2014). *Cambuurplein, pisgeur en een half kapot stoeltje: het thuisgevoel van supporters bij het voetbalstadion* (Bachelorscriptie, Rijksuniversiteit Groningen, Nederland). Gedownload op 19 januari 2018, van <http://>
- van Dijk, J. (2012). *Wat is je thuis voelen?* Geraadpleegd op 13 februari 2018, van <http://www.omgevingspsycholoog.nl/wat-is-je-thuis-voelen>
- Van Dale. (2015). *Groot woordenboek der Nederlandse taal* (12de dr.). Antwerpen, België: Van Dale Lexicografie.
- Van Dale. (2018). *Groot woordenboek der Nederlandse taal*. Geraadpleegd op 5 januari 2018, van <https://www.vandale.be>
- van de Weerd, J. (2012). *Beyond the point of (no) return: een vergelijkend onderzoek naar gevoelens van home en belonging onder Angolese ex-Ama's in Nederland en in Angola*. (Masterthesis, Universiteit Utrecht, Nederland). Gedownload op 27 april 2018, van <http://dspace.library.uu.nl>
- Van Mulders, S. (Neyens, M.). (2018, 26 februari). Videoboodschap Stefaan Van Mulders. [Video-opname]. Brussel.

BIJLAGEN

Bijlage 1	Mindmap thuisgevoel	2
Bijlage 2	Flowchart project thuisgevoel	3
Bijlage 3	Vorbereidingen ontmoetingsavonden	4
Bijlage 4	Tekening thuisgevoel	8
Bijlage 5	Vorbereiding photovoice	10
Bijlage 6	Informed consent	13
Bijlage 7	Foto's photovoice	15
Bijlage 8	Enquête	16
Bijlage 9	Resultaten enquête	19
Bijlage 10	Brainstorm illustratiereeks	32
Bijlage 11	Videoboodschap Stefaan Van Mulders	34

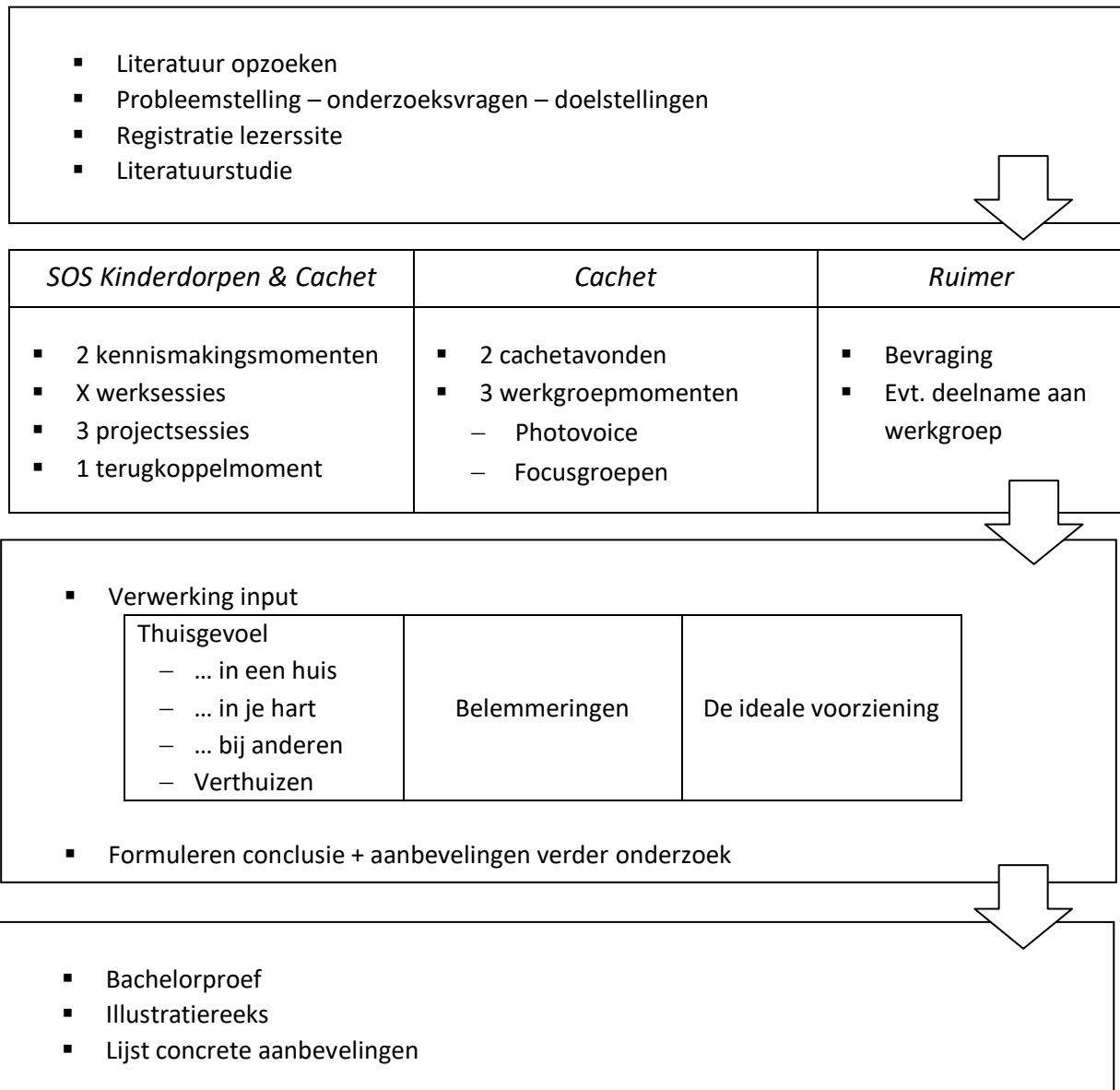
BIJLAGE 1: Mindmap thuisgevoel

BIJLAGE 2: Flowchart project thuisgevoel

“Hoe kunnen voorzieningen/opvoeders het thuisgevoel stimuleren bij jongeren die verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening?”

- Wat verstaan jongeren onder een thuis(gevoel)?
- Welke factoren remmen het thuisgevoel bij jongeren in de jeugdzorg af?
- Hoe ziet volgens jongeren de voorziening er uit waar zij zich maximaal thuis kunnen voelen?

BIJLAGE 3: Voorbereidingen ontmoetingsavonden

CACHETAVOND “Jouw voorziening. Een t(e)huis?”

Materiaallijst

- Reuzenjenga
- Stiften
- Beamer of televisie
- + onderwerpen en vragen
- Blad met codes Menti
- Grote flappen
- Plakband
- Computer
- Kwaliteitspel
- Blanco A4 blad
- Internetverbinding
- Blad met stellingen
- Tijdschriften
- IKEA-catalogi
- Flappen
- Post-its
- Balpennen

SimcityTM Youthcare

1. Kennismaking

Annelien legt kort uit waarover het deze avond juist zal gaan, hoe we bij dit thema gekomen zijn en wat zij er nu verder binnen haar stage bij Cachet en in het kader van haar bachelorproef mee doet.

We gaan verder met een namenrondje. Iedereen noemt zijn naam en vertelt wanneer hij zich ergens thuis voelt. Bijvoorbeeld: “Ik ben Annelien en ik voel me ergens thuis als ik er in mijn pyjama durf rond te lopen.”

Ondertussen geven we een blanco blad door en bieden de jongeren stiften in allerlei kleuren aan. Degene die zich net voorstelde mag op het blad iets tekenen. De bedoeling is dat op die manier de jongeren samen tekenen aan een tekening over thuisgevoel. Bijvoorbeeld: de eerste jongere tekent een huis, de tweede jongere tekent er een hond bij en zo verder.

2. Locatie - gebouw

- Grootstad
- Centrumstad
- Gemeente/dorp

→ De jongeren stemmen via menti.com op de locatie van hun voorkeur. Hierna gaan ze in groepjes samen zitten en gaan ze met gelijkgezinden dieper in op de locatie van hun ideale voorziening. Ze denken na over waar in de (groot)stad/gemeente/dorp ze dan juist zouden willen wonen. Wat er al dan niet in de omgeving moet zijn. Ze krijgen hiervoor een blad met topics om over na te denken. Er wordt aan elk groepje gevraagd om de goede ideeën te verzamelen op een flap en om op een andere flap de zaken kort te noteren die zij meemaakten en hen tegenhiielden om zich thuis te voelen in de voorziening.

Hierna gebeurt er vanuit elk groepje een korte terugkoppeling naar de volledige groep waarin ze hun flap met aanbevelingen/voorkeuren toelichten.

Reflectieve onderwerpen:

Park, grote baan, snelweg, verkeersloze straat, pleintje, groot plein, kerk, moskee, bankje, rivier, brug, bos, speeltuin, openbare fitnesstoestellen, jeugdbeweging, sporthal, sportplein, jeugdhuis, café, brasserie, terrasjes, vuilbakken, kiosk, openbare toiletten, school, bushalte, treinstation, tram, fietsenstalling, ...

Oud herenhuis, oud schoolgebouw, oud klooster, nieuwbouw, appartement, halfopen huis, op een campus, open bebouwing, huis met oprit, ...

3. *Plattegrond*

→ Onderaan de stoelen van de jongeren hangt telkens een post-it. De jongeren met een post-it van dezelfde kleur vormen steeds een groepje. In dit groepje krijgen ze een grote flap met stiften en tijdschriften of catalogi om in een half uur tijd een schets/plattegrond te maken van hun ideale voorziening. De jongerenwerker stuurt dit teken- en denkproces aan de hand van opdrachten/vragen.

Opdrachten/vragen:

- Hoeveel verdiepingen?
- Hoeveel slaapkamers? Slaapkamer opvoeder? Grootte?
- Badkamer? Toiletten?
- Indeling leefruimte, keuken, hal, ...?
- Bureau voor opvoeders?
- Inrichting van de verschillende kamers?
- Voortuin, tuin? Zo ja, wat staat er in? Dieren? Speeltuin? Gras? Terras? Afdakje voor rokers?

4. *De mensen*

We vragen ons af hoe een voorziening er zou uitzien als jongeren het voor het zeggen hadden. We focussen bij dit onderdeel op volgende aspecten:

– *De jongeren die er verblijven*

We voeren in groep de discussie over de jongeren die in de voorziening verblijven. We peilen naar het aantal jongeren dat hen ideaal blijkt, de verdeling van het geslacht en de leeftijden met de bijhorende consequenties. (bv. een leefgroep voor 12 tot 18-jarigen, houdt in dat je voor jouw twaalfde ergens anders moet verblijven) We focussen op deze topics en gaan het niet hebben over de problematieken of aanleidingen van het verblijf van jongeren in de voorziening.

– *De opvoeders die er werken*

De jongeren bepalen in groep uit hoeveel personen het ideale team van opvoeders bestaat. Ze mogen hierna op een flap gaan neerliggen terwijl een ander de omtrek van deze jongere op het papier tekent. We tekenen evenveel silhouetten als het aantal opvoeders dat de jongeren overeenkwamen.

We zetten het gesprek stapsgewijs verder met te bespreken hoeveel van hen man of vrouw moeten zijn en welke leeftijden deze personen moeten hebben. Deze gegevens worden door de jongeren aangeduid op de flappen zodanig dat we een concreet zicht krijgen op het team dat zij ontwerpen. Tijdens deze methodiek is het de taak van de jongerenwerkers van Cachet om te peilen naar het waarom achter de mening van de jongeren.

De kaarten van het kwaliteitenspel worden uitgelegd op tafel. De jongeren mogen de silhouetten aanvullen met deze kaarten en kunnen zelf andere kwaliteiten, attitudes, competenties en vaardigheden aanvullen op de flappen.

– *Andere personen die in de leefgroep en voorziening werken*

Naast de opvoeders, zijn er verschillende anderen nodig om een voorziening draaiende te houden. We verkennen in een groepsgesprek de noden van jongeren hierover m.b.t. hun thuisgevoel.

- Wat met huishoudsters, koks, klusjesmannen, tuinmannen, ...?
 - Wat met het administratief personeel, orthopedagogen, contextwerkers, directie, ...?
- *Ander leven in de voorziening: huisdieren*

Het zijn dan wel geen mensen, maar toch willen we heel even weten hoe jongeren denken over huisdieren in de voorziening. Wat doet dit met hun thuisgevoel? Hoe verklaren ze dit zelf?

5. Regels

→ De jongeren kunnen even ventileren over de regels die zij opgelegd kregen en waardoor zij zich minder thuis voelen. Via menti.com kunnen ze daarna in groep enkele regels die in hun ideale voorziening gelden op het scherm laten verschijnen. Na afloop overloopt de jongerenwerker enkele regels die hem/haar opvallen.

6. Huiselijkheid

In deze ronde spelen we een potje reuzenjenga. De jongeren mogen om beurten een houten blokje uit de toren lospeuteren en deze er bovenaan terug op leggen zonder dat de toren omvalt. De bedoeling van deze Jenga is om een zicht te krijgen op wat jongeren onder huiselijkheid verstaan, wat zij hierin gemist hebben in de voorzieningen waar zij verbleven en welke dromen zij hierover hebben. Om de dialoog op gang te brengen en de blikken te verruimen en de jongeren te inspireren, hangen er op sommige blokjes woorden of vragen te inspiratie. Bij het trekken van een leeg blokje kunnen de jongeren al dan niet zelf over iets beginnen wat bij hen opkomt.

→ Sfeer	→ Nabijheid	→ Reizen
→ Gezelligheid	→ Eten	→ Activiteiten
→ Rust	→ Tradities/gewoonten	→ Weekprogramma
→ Groep	→ Vieren	→ Uitstappen

Ook via menti.com kunnen de jongeren in een woordwolk nog even alle zaken aangeven die hen een warm thuisgevoel kunnen geven. Dit kan over eender wat gaan.

7. Stellingen

Indien er voldoende tijd zou zijn, kunnen we het met de jongeren nog hebben over enkele stellingen over het gebouw en de locatie van de voorziening en wat dit met hun thuisgevoel doet. De jongeren mogen zich op een lijn van niet akkoord tot akkoord positioneren om hun mening hierover te delen. Waar ze zich exact plaatsen is minder belangrijk dan de argumentering die ze hiervoor hebben.

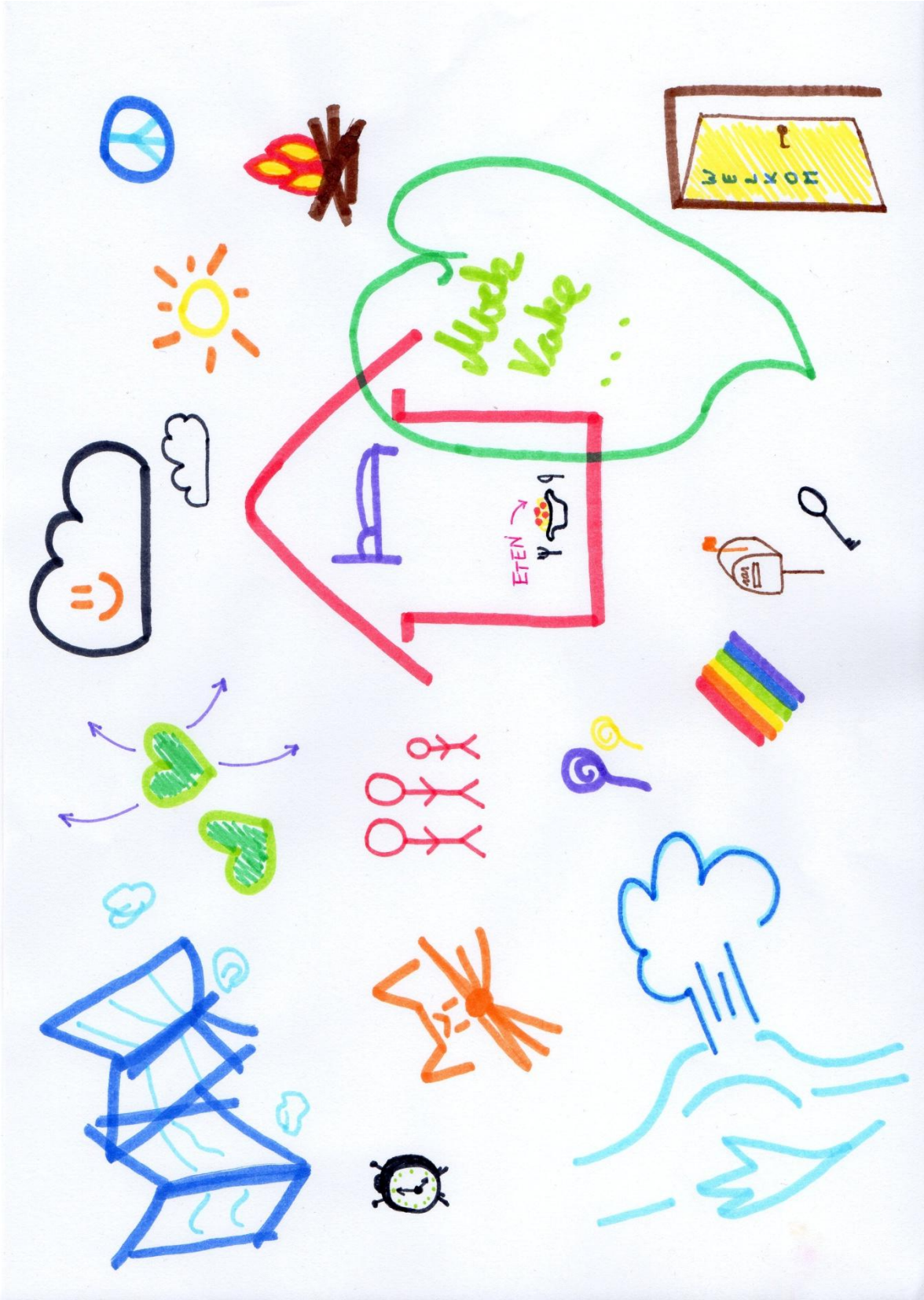
- Ik voel(de) me thuis in mijn voorziening.
- Ik wil dat de burens weten dat ons gebouw een voorziening is.
- Ik vind het niet erg dat mijn voorziening vroeger iets anders was (bv. klooster, internaat, ...).
- Ik heb liever een voorziening in een stad, dan een voorziening in een gemeente.
- Ik vind het leuk dat de verschillende leefgroepen en kamertraining dicht bij elkaar op een campus zijn.
- Ik vind het belangrijk dat de voorziening een rijhuis is.
- Ik vind een tuin heel belangrijk.
- Ik vind het belangrijk om mijn kamer zoveel als mogelijk te kunnen personaliseren.
- Je kan ongelukkig zijn op een plaats waar je jou thuis voelt.
- (Als de jongeren zelf een stelling willen formuleren, krijgen zij hier de kans toe.)

8. *Pauze en slot*

Tijdens de pauze worden de jongeren vriendelijk gevraagd of zij willen deelnemen aan de enquête die peilt naar de inhoud van het begrip thuisgevoel en de eventuele verschillen bij jongeren die opgroeien bij hun ouders enerzijds en anderzijds jongeren die in de jeugdhulp verblijven/verbleven.

Op het einde van de avond bedankt de jongerenwerker de jongeren voor hun bijdrage. Ze worden vriendelijk uitgenodigd om de enquête in te vullen die ook in het onderzoek van de bachelorproef kadert.

BIJLAGE 4: Tekening thuisgevoel

1. *Boeken*
Thuis moet het rustig genoeg zijn om een boek te kunnen lezen of je dagboek in te vullen.
Thuis heb je jouw eigen spullen.
 2. *Wolkjes*
Thuis moet je kunnen wegdromen.
 3. *Hartjes*
Thuis is er liefde.
 4. *Pijlen bij hartjes*
Door de liefde thuis, sta je steviger in jouw schoenen. Je kan anderen liefhebben en van thuis uit jouw vleugels uitslaan om de wereld te verkennen.
 5. *Wolk*
Thuis moet het ook eens kunnen stormen en bliksemen zonder dat dit erg is. De moeilijke en verdrietige tijden horen erbij, maar thuis kan je dit gemakkelijker 'handelen'.
 6. *Smiley in wolk*
Na regen komt er altijd zonneschijn.
Omdat je thuis nooit alleen bent met jouw verdriet, wordt je daar ook wel gelukkiger van.
 7. *Zonnetje*
Een thuis geeft jou energie en maakt jou gelukkig, net zoals de zon dat doet.
 8. *Peace-teken*
Thuis moet een vredige en veilige plaats zijn.
 9. *Vuur*
Een thuis is warm. Letterlijk en figuurlijk.
 10. *Wekker*
Een thuis is voor altijd.
 11. *Kat*
Ik voel me thuis als er huisdieren zijn.
 12. *Mannetjes*
Ik kan er niet aan doen, maar ik denk bij een thuisgevoel altijd aan ouders en kinderen. Oké, of ook opvoeders of andere volwassenen.
 13. *Huis*
Een thuisgevoel heb je niet alleen door een huis, maar een onderdak helpt wel om een thuisgevoel op te bouwen. Dat is een beetje zoals de kookpot voor alle ingrediënten.
 14. *Bed*
Een eigen bed, een eigen kamer met eigen spullen. Daardoor voel ik me thuis. Een thuis is uniek en is alleen van jou. Het thuisgevoel van een ander is altijd anders.
 15. *Eten*
Thuis moet je goed en lekker kunnen eten.
 16. *Hart met moeke en vake*
Ik vind ook dat er ouders moeten zijn. Hun liefde is heel anders dan andere liefde.
 17. *Scheet*
Ik kan enkel thuis op mijn gemak naar het groot toilet en scheten laten. Op school enzo kan ik dat moeilijk. Thuis is het toilet ook proper en de bril niet continu warm.
 18. *Snoep*
Thuis mag je snoepen.
 19. *Regenboogvlag*
Thuis wordt je aanvaard. Wie je ook bent of wat je ook doet.
 20. *Brievenbus*
Als je thuis bent, dan woon je daar echt. Je adres staat daar en je krijgt er post. Van daaruit heb je contact met anderen.
 21. *Sleutel*
Thuis kan je altijd terecht. Letterlijk en figuurlijk.
 22. *Open deur*
Thuis ben je welkom en zijn ook vrienden welkom. De deur staat altijd open voor iedereen omdat je ook wil dat anderen zich een beetje thuis voelen bij jou.
-

BIJLAGE 5: Voorbereiding photovoice

Deelnemers

→ Zes jongere twintigers die de jeugdhulp achter zich hebben gelaten en één jongere die geen jeugdhulpervaring heeft en nog bij zijn ouders woont.

Er werd een oproep geplaatst in de besloten Facebookgroep van de Cachetters. De jongeren kregen hierin kort informatie over de photovoice en werden gevraagd om via een poll aan te geven wat ze wel of niet willen bijdragen. De eerste optie geeft de jongeren de mogelijkheid om niet deel te nemen aan deze photovoice, maar wel aanwezig te zijn op de ontmoetingsavonden waar het ook over het thuisgevoel zal gaan. Via de tweede optie kunnen de jongeren aangeven dat ze geïnteresseerd zijn, maar meer informatie of antwoorden op hun vragen nodig hebben alvorens ze toezeggen. Met de laatste optie konden jongeren aangeven dat ze graag deelnemen en ik hen mocht contacteren voor verdere toelichting en afspraken.

Uiteindelijk werd bovenstaande groep jongeren samengesteld. Er werd aan verschillende zaken aandacht besteed. Zo zijn het op één persoon na allemaal meerderjarige jongeren die zonder toestemming van hun ouders of voogd in beeld mogen komen. De helft van de jongeren zijn mannen en er zijn dus evenveel vrouwen die hun leefwereld in beeld zullen brengen. Er werd bewust gekozen om één jongere tussen de deelnemers te hebben die bij zijn ouders opgroeit. De leeftijden van de jongeren variëren tussen 17 en 24 jaar.

Plan van aanpak

→ Opstart

In de week van 26 maart 2018 worden alle deelnemers via een individueel contactmoment geïnformeerd. Tijdens dit contactmoment komen volgende zaken aan bod:

- Onderzoek toelichten
- Concept photovoice uitleggen
- Informed consent overlopen, aanvullen/wijzigen en ondertekenen
- Leidende vragen toelichten
- Eventueel een persoonlijke leidende vraag toevoegen aan de photovoice-opdracht
- Afspraken maken
 - Neem geen foto's van mensen zonder dat je hiervoor de toestemming kreeg.
 - Voel je niet verplicht om dingen te fotograferen die je liever niet deelt.
 - Je hebt steeds de mogelijkheid om achteraf een foto te verwijderen.
 - Probeer het fototoestel niet te verliezen.
 - Je levert het fototoestel in op het moment dat je overeenkwam met Annelien.
 - Hou ... april 2018 vrij in jouw agenda om het in groep over de foto's en het thuisgevoel te hebben.
 - Je trekt enkel foto's in functie van dit onderzoek.
- Tips and tricks voor het nemen van leuke foto's
- Meegeven van de wegwerpcamera
 - Op de wegwerpcamera's staat de voornaam van de jongere en kleven de leidende vragen.
- Ruimte voor vragen van de jongere

De jongerenwerker verplaatst zich op 28 maart 2018 naar Hasselt om daar twee jongeren te ontmoeten. Drie andere jongeren worden geïnformeerd voor de cachetavond te Antwerpen op 29 maart 2018. De twee overige jongeren worden in Gent geïnformeerd over het project.

→ **Foto-fase**

De jongeren krijgen ruim twee weken de tijd om foto's te trekken. De Limburgse jongeren bezorgen hun wegwerpcamera aan een collega van Cachet. De Gentse jongeren bezorgen dit aan Annelien zelf. Twee Brusselse jongeren brengen hun camera naar het bureau van Cachet. De deadline voor het inleveren ligt op maandag 16 april 2018.

Volgende leidende vragen worden hen meegegeven ter inspiratie:

- Wie ben jij?
- Op welke plaatsen voel jij jou thuis?
- Bij welke personen voel jij jou thuis?
- Waardoor voel jij jou ergens thuis? Wie of wat heb jij nodig om je ergens thuis te voelen?
- Waardoor kan jij jezelf juist niet thuis voelen?
- Waarom vind jij het belangrijk om je ergens thuis te voelen?
- Wat is voor jou een thuis? Wat betekent dit voor jou?

→ **Individuele besprekingen**

Annelien maakt individuele afspraken met de jongeren om hun foto's te overlopen en te bespreken. Sommige jongeren gaven reeds aan dit liever samen met een andere jongere te doen. Indien beiden dit wensen, kan er worden ingegaan op deze vraag. Deze momenten vinden plaats tussen 17 en 25 april 2018.

Wat tijdens deze gesprekken aan bod komt:

- Hoe vond je het om foto's te trekken over jouw thuisgevoel?
- Wat was moeilijk? Wat was gemakkelijk?
- Heb je hierover verteld aan anderen? Heb je hulp gekregen van anderen?
- Welke foto vind je het leukst/mooist?
- Er wordt de jongere gevraagd om alle foto's rustig te bekijken. De foto's die hij/zij er liever uit laat, worden aan de kant gelegd en krijgt de jongere meteen mee naar huis.
- De foto's worden één voor één met de jongerenwerker overlopen. Volgende vragen worden gesteld:
 - Bij welke leidende vraag hoort deze foto?
 - Wanneer is deze foto genomen?
 - Wie was er in de buurt toen de foto genomen werd?
 - Wat staat er op de foto?
 - Welke betekenis heeft dit voor de jongere?
 - Waarom werd deze foto genomen?
 - Mag deze foto gebruikt worden voor het onderzoek?
 - Welke vijf foto's mogen op het groepsoverleg besproken worden?

→ Groepsoverleg

Vooraf, alsook na dit overleg hebben de deelnemers de mogelijkheid om alsnog wijzigingen aan te brengen in de foto's die gebruikt worden voor het onderzoek en degene die besproken zullen worden in het overleg.

De deelnemers die aangaven dit te zien zitten, worden uitgenodigd voor een groepsoverleg in de week van 23 april 2018. Tijdens dit overleg worden per jongere vijf foto's in groep besproken.

Risico's en eventuele acties

→ De jongeren haken vroegtijdig af.

Jongeren worden vooraf geïnformeerd over het feit dat dit een iets intensiever engagement is. Indien de jongeren dit willen stopzetten, wordt gevraagd hierover in dialoog te gaan met Annelien. Ze kunnen hun deelname ten alle tijden stopzetten zonder dat dit hen kwalijk genomen wordt.

→ De jongeren trekken random foto's.

In theorie is het zo dat bij photovoice geen enkele foto als fout kan worden gezien en dat deelnemers de vrijheid hebben om op deze manier hun kritiek te uiten op de verschillende aspecten van het onderzoek.

De opzet en belang van het onderzoek wordt hen vooraf toegelicht. De jongeren krijgen leidende vragen die hen op weg moeten helpen.

Bij wijze van bedankje mogen de jongeren vijf foto's trekken die niet met het onderzoek te maken hebben.

→ De jongeren verliezen hun wegwerpcamera.

Er was voldoende enthousiasme voor dit onderzoek. Met aanvankelijk acht deelnemers kunnen er onderweg enkelen afvallen zonder dat het onderzoek in het gedrang dreigt te komen.

Iedereen die het onderzoek afrondt en zich hierbij aan de afspraken hield, ontvangt een kleine attentie.

BIJLAGE 6: Informed consent

Toelichting onderzoek

Hoe kunnen voorzieningen/opvoeders het thuisgevoel van jongeren die verblijven in een residentiële jeugdhulpvoorziening stimuleren?

Uit een onderzoek van SOS Kinderdorpen en Cachet vzw bij jongeren in en na de jeugdhulp klonk de verzuchting "Geef ons een thuis". Deze jongeren brengen van enkele dagen tot jaren van hun leven door in één tot meerdere voorzieningen en geven aan zich hier niet thuis te voelen.

Met haar bachelorproef onderzoekt Annelien Coppieters, laatstejaarsstudente orthopedagogie aan Hogeschool Gent, hoe opvoeders en voorzieningen ervoor kunnen zorgen dat de jongeren die bij hen verblijven zich meer kunnen thuis voelen.

Eén van de doelstellingen van het onderzoek is om vanuit het perspectief van de jongeren vat te krijgen op het begrip thuisgevoel. Jongeren worden via een enquête, focusgroepen en een photovoice gevraagd naar hun invulling van dit onderwerp. Er wordt tevens nagegaan of jongeren die in een voorziening opgroeien anders kijken naar een thuisgevoel dan jongeren die bij hun ouders konden opgroeien.

Verklaring - Overeenkomst deelname photovoice en gebruik foto's

Hierbij verklaart (voor- en achternaam),
geboortedatum / / bereid te zijn om deel te nemen aan de photovoice in het kader van bovenstaand onderzoek. Hierbij wordt ook toestemming verleend aan Annelien Coppieters, laatstejaarsstudente bachelor in de Orthopedagogie aan Hogeschool Gent, om de gemaakte foto's in de periode van 26 maart 2018 tot 15 april 2018 te gebruiken voor een eenmalige/tweemalige bespreking. De eerste bespreking is individueel. De tweede bespreking is in het bijzijn van één of meerdere andere participanten.

Annelien Coppieters engageert zich om:

- Bovenstaande participant in heldere taal te informeren over het onderzoek en de methodiek.
- De participant van een wegwerpcamera en fotografische tips te voorzien.
- Bereikbaar te zijn voor verdere vragen of opmerkingen via:
anneliencoppieters@cachetvzw.be
Facebook: Annelien Cachet of Annelien Coppieters
GSM: 0472 71 73 77
- De participant steeds te bevragen naar zijn/haar toestemming voor het gebruik van het beeldmateriaal.

Voor bovengenoemde participant: (Gelieve aan te kruisen waarmee je akkoord gaat)

- Ik wil gedurende een tweetal weken foto's trekken in functie van het onderzoek.
- Ik zal zorg dragen voor de wegwerpcamera en trachten deze niet te verliezen.
- Ik weet dat ik maximum 5 foto's mag trekken die niet gerelateerd zijn aan het thuisgevoel.
- Ik zal geen foto's te trekken van minderjarige personen zonder dat hiervoor schriftelijk toestemming werd verkregen van hun ouders of voogd.
- Ik zal geen foto's te trekken van volwassenen zonder dat zij dit weten en hier mondeling hun toestemming voor gaven.
- Ik weet dat ik zelf mag kiezen wat ik fotografeer omtrent mijn beleving van het thuisgevoel. Ik weet dat ik me niet verplicht hoeft te voelen om dingen in beeld te brengen die ik liever niet deel.
- Ik behoud het recht om op elk moment foto's terug te trekken uit het onderzoek.
- Ik ben bereid deze foto's te bespreken tijdens een individueel gesprek met Annelien Coppieters.
- Ik ben bereid vijf van deze foto's te bespreken tijdens een overleg met andere deelnemers.
- De foto's waarvoor ik expliciet de toestemming verleen mogen gepubliceerd worden in het kader van de bachelorproef.
- Ik begrijp het doel van dit onderzoek en wat in deze verklaring omschreven staat.
- Ik heb de mogelijkheid gekregen om al mijn vragen te stellen en kreeg hier een duidelijk antwoord op.

Ondertekening

.....
(handtekening jongere)
Naam:.....
Datum:

.....
(handtekening student)
Naam:.....
Datum:

BIJLAGE 7: Foto's photovoice

De foto's die de jongeren met een wegwerpcamera trokken in functie van de photovoice zijn terug te vinden in een externe bijlage (CD-rom).

BIJLAGE 8: Enquête

Thuisgevoel

Hallo!

Ik ben Annelien Coppieters, laatstejaarsstudente Orthopedagogie aan Hogeschool Gent. In het kader van mijn bachelorproef onderzoek ik op welke manier jeugdhulpvoorzieningen het thuisgevoel van jongeren die bij hen opgroeien kunnen stimuleren.

Ben je tussen de 12 en 25 jaar? Waar je bent opgegroeid, maakt niet uit. Je kan me zeker van grote dienst zijn door deze enquête van zeven vragen even voor mij in te vullen en me te vertellen waar en waardoor jij jou ergens thuis voelt. Alle antwoorden worden anoniem verwerkt en foute antwoorden bestaan niet. Voel je dus volledig vrij om mijn vragen te beantwoorden zoals jij erover denkt.

Dankjewel om hier even de tijd voor te nemen.

Voor meer informatie, vragen of opmerkingen ben ik steeds bereikbaar via annelien.coppieters.s3486@student.hogent.be

Wie ben jij?

1. Geslacht * Vereist (Slechts één antwoord mogelijk.)

- Man
- Vrouw
- X

2. Leeftijd * Vereist (Slechts één antwoord mogelijk.)

Jammer genoeg is deze enquête enkel gericht op jongeren tussen de 12 en 25 jaar oud.

☐ 12 jaar	☐ 17 jaar	☐ 22 jaar
☐ 13 jaar	☐ 18 jaar	☐ 23 jaar
☐ 14 jaar	☐ 19 jaar	☐ 24 jaar
☐ 15 jaar	☐ 20 jaar	☐ 25 jaar
☐ 16 jaar	☐ 21 jaar	
-

3. Waar ben jij opgegroeid en hoe lang verbleef je hier? * Vereist (Eén antwoord per rij.)

	Hier heb ik nooit gewoond	0-1 jaar gewoond	1-2 jaar gewoond	2-5 jaar gewoond	Langer dan 5 jaar gewoond
Bij mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Bij mijn gescheiden ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Bij andere familieleden	☐	☐	☐	☐	☐
In een pleeggezin	☐	☐	☐	☐	☐
In een adoptiegezin	☐	☐	☐	☐	☐
In een jeugdhulpvoorziening	☐	☐	☐	☐	☐
In een VAPH-voorziening	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐

Indien andere:

Wanneer je hierboven 'andere' hebt aangeklikt, kan je hieronder deze plaatsen kort omschrijven.

.....

4. Hoe thuis heb jij jou hier gevoeld? * Vereist (Eén antwoord per rij.)

	Helemaal niet	Een beetje	Neutraal	Helemaal wel	Ik heb hier nooit gewoond
Bij mijn ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Bij mijn gescheiden ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Bij andere familieleden	☐	☐	☐	☐	☐
In een pleeggezin	☐	☐	☐	☐	☐
In een adoptiegezin	☐	☐	☐	☐	☐
In een jeugdhulpvoorziening	☐	☐	☐	☐	☐
In een VAPH-voorziening	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐

5. Op hoeveel verschillende plaatsen heb jij gewoond? * Vereist (Slechts één antwoord mogelijk.)

☐ 1	☐ 5	☐ 9
☐ 2	☐ 6	☐ 10
☐ 3	☐ 7	☐ Meer dan 10
☐ 4	☐ 8	

Een thuis

7. Waar voel jij jou zoal thuis? * Vereist

Som hieronder kort de plaatsen, situaties of personen op waar(bij) jij jou thuis voelt.
Foute antwoorden bestaan hier niet, vul dus gerust in wat in jou opkomt.

.....

8. Omschrijf in vijf woorden wat jij nodig hebt om jou ergens thuis te voelen. * Vereist

.....

.....

.....

.....

.....

BIJLAGE 9: Resultaten enquête

Tabelgegevens

Geslacht

Man	Vrouw	X	
43	92	2	137

Leeftijd

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
4	6	5	9	12	12	12	5	13	18	12	10	11	8	137

Waar heb jij gewoond en hoe lang?

	Nooit	0-1 jaar	1-2 jaar	2-5 jaar	>5 jaar	
Ouders	9	11	11	10	96	128
Gescheiden ouders	84	1	5	8	39	53
Familie	106	19	7	1	4	31
Pleeggezin	124	0	0	8	5	13
Adoptiegezin	136	0	0	0	1	1
Jeugdhulp	70	7	14	18	28	67
VAPH	134	0	1	0	2	3
Andere	115	12	5	5	0	22

Andere

	0-1 jaar	1-2 jaar	2-5 jaar	>5 jaar	
Vrienden	-	1	1	-	2
Lief	3	-	-	-	3
Gezin lief	2	-	-	-	2
Alleen	1	-	1	-	2
Straat	2	-	-	-	2
Ziekenhuis	2	-	-	-	2
Kot	-	1	2	-	3
Buitenland	4	1	-	-	5
Internaat	-	2	1	-	3
Opvangcentrum	1	-	-	-	1

Hoe thuis heb jij jou hier gevoeld?

	Helemaal niet	Een beetje	Neutraal	Helemaal wel	
Ouders	10	21	28	69	128
Gescheiden ouders	3	18	12	20	53
Familie	1	8	7	15	31
Pleeggezin	1	3	3	6	13
Adoptiegezin	0	1	0	0	1
Jeugdhulp	11	22	21	13	67
VAPH	1	1	1	0	3
Andere	2	3	4	13	22

Andere

	Helemaal niet	Een beetje	Neutraal	Helemaal wel	
Vrienden	-	-	1	4	5
Lief	-	-	-	3	3
Gezin lief	2	-	-	-	2
Alleen	-	1	-	1	2
Straat	-	-	1	2	3
Ziekenhuis	1	-	1	3	5
Kot	-	2	1	-	3
Buitenland	-	-	1	1	2
Internaat	-	-	-	1	1
Opvangcentrum	-	-	-	1	1

Op hoeveel plaatsen heb jij gewoond?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	>10	
33	21	15	23	20	8	5	3	6	2	1	137

→ Jongeren die enkel bij hun - al dan niet gescheiden -ouders woonden

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	>10	
31	9	3	4	3	1	0	0	1	0	0	52

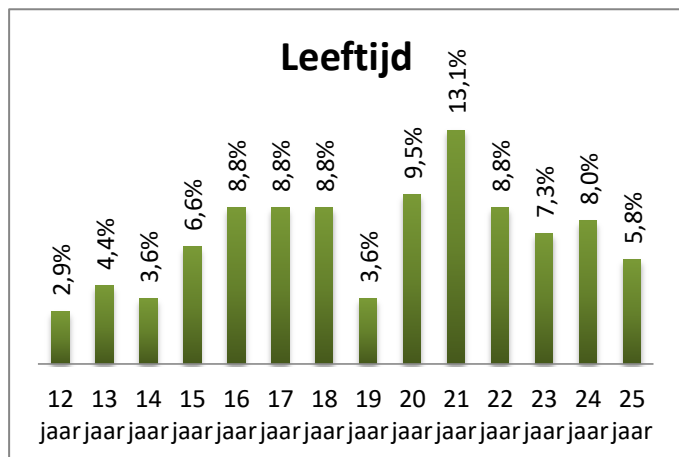
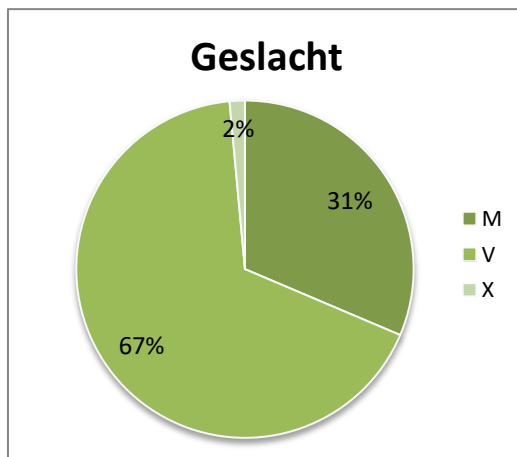
→ Jongeren die enkel bij hun ouders woonden

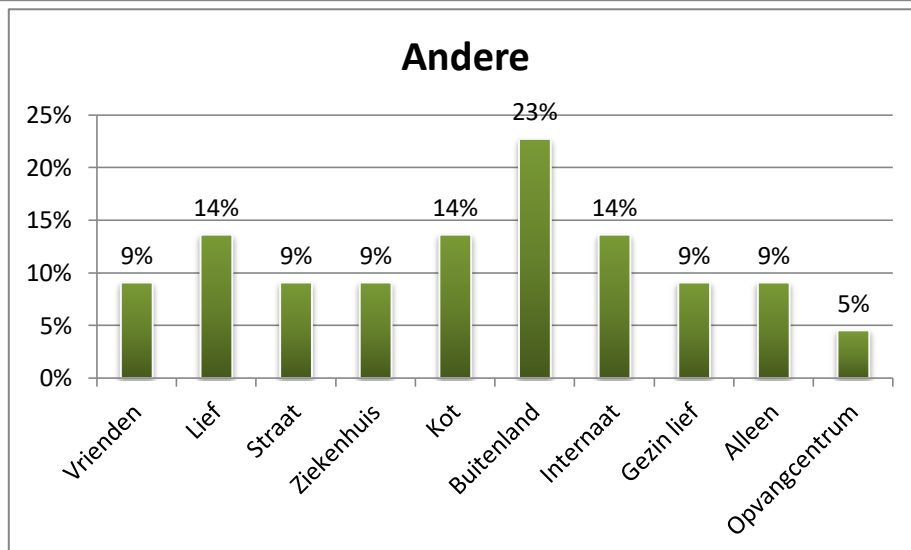
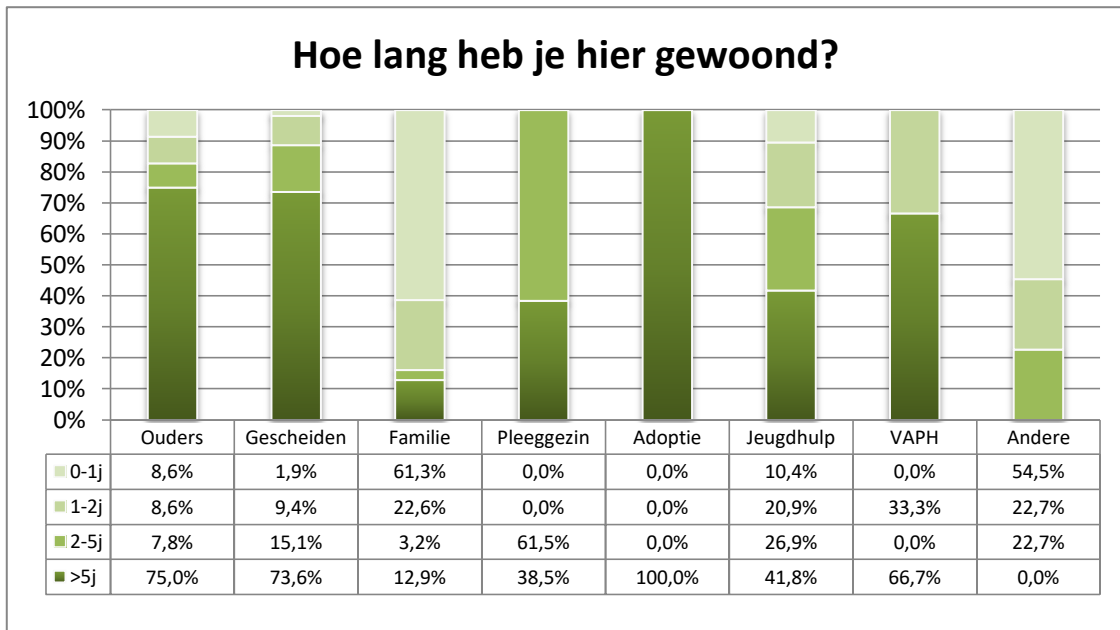
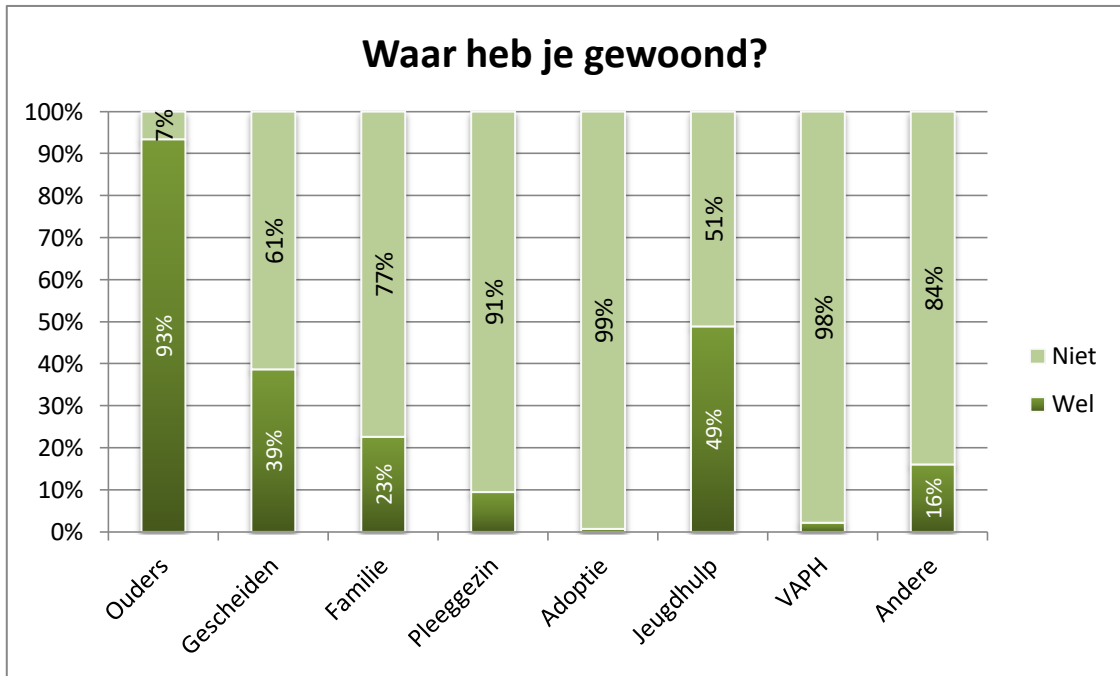
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	>10	
28	6	3	1	0	0	0	0	0	0	0	38

→ Jongeren met een jeugdhulpervaring

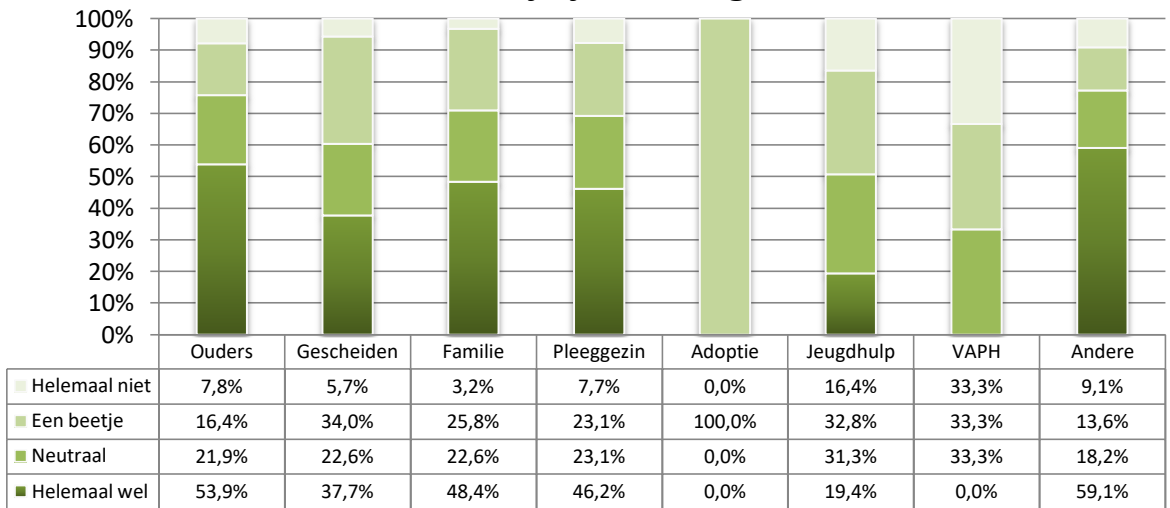
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	>10	
2	8	6	14	17	6	3	3	5	2	1	67

Grafieken

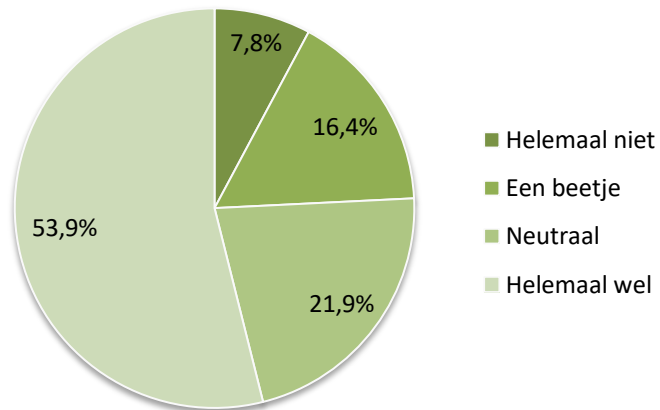

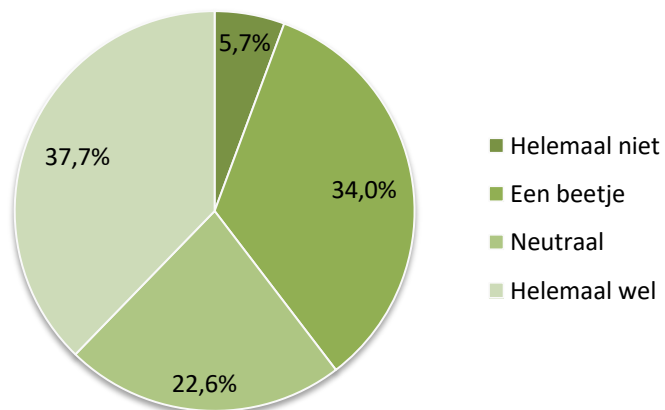
Hoe thuis heb je jou daar gevoeld?

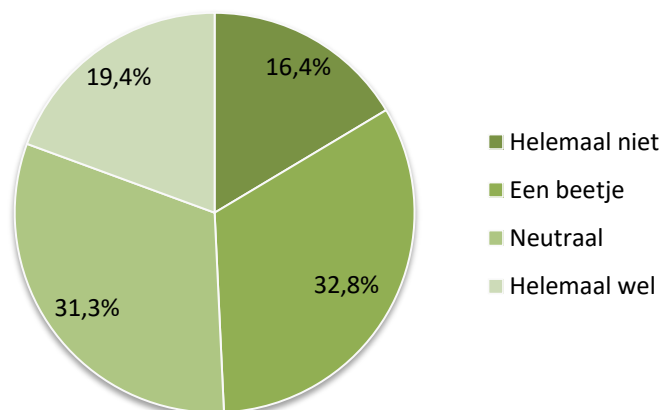
Thuisgevoel bij ouders

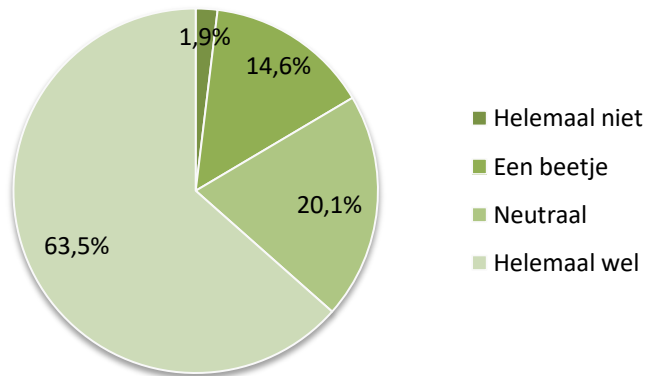
Thuisgevoel bij gescheiden ouders

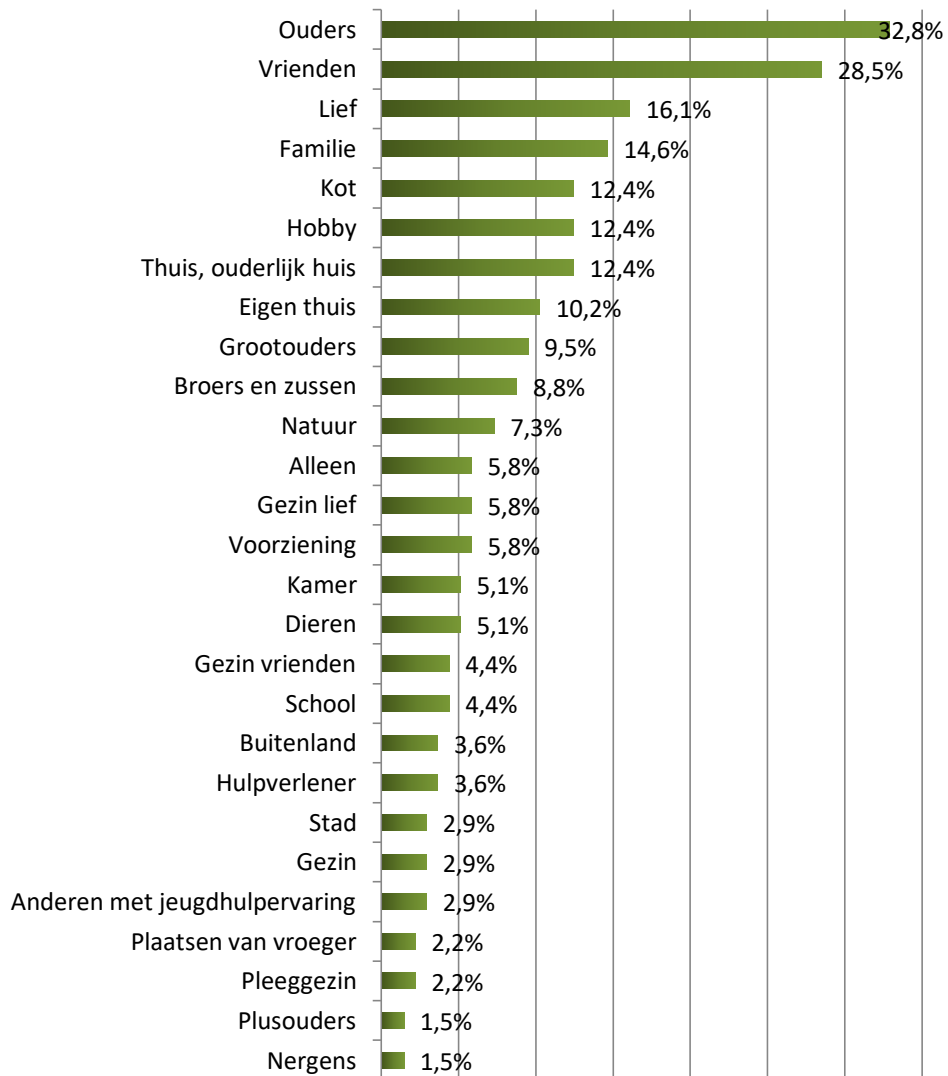
Thuisgevoel in de jeugdhulp

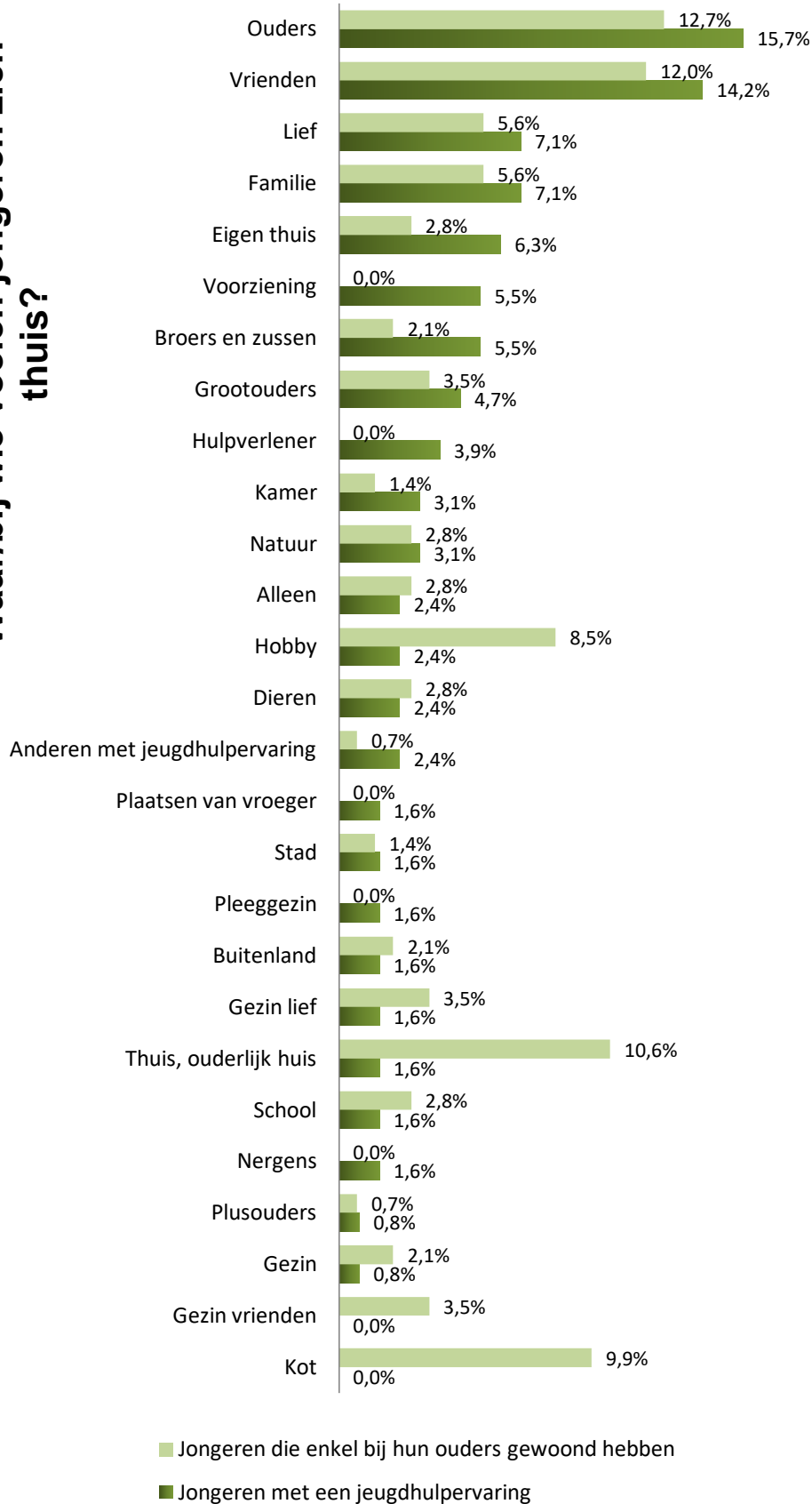
Thuisgevoel van jongeren die enkel bij hun (gescheiden) ouders woonden

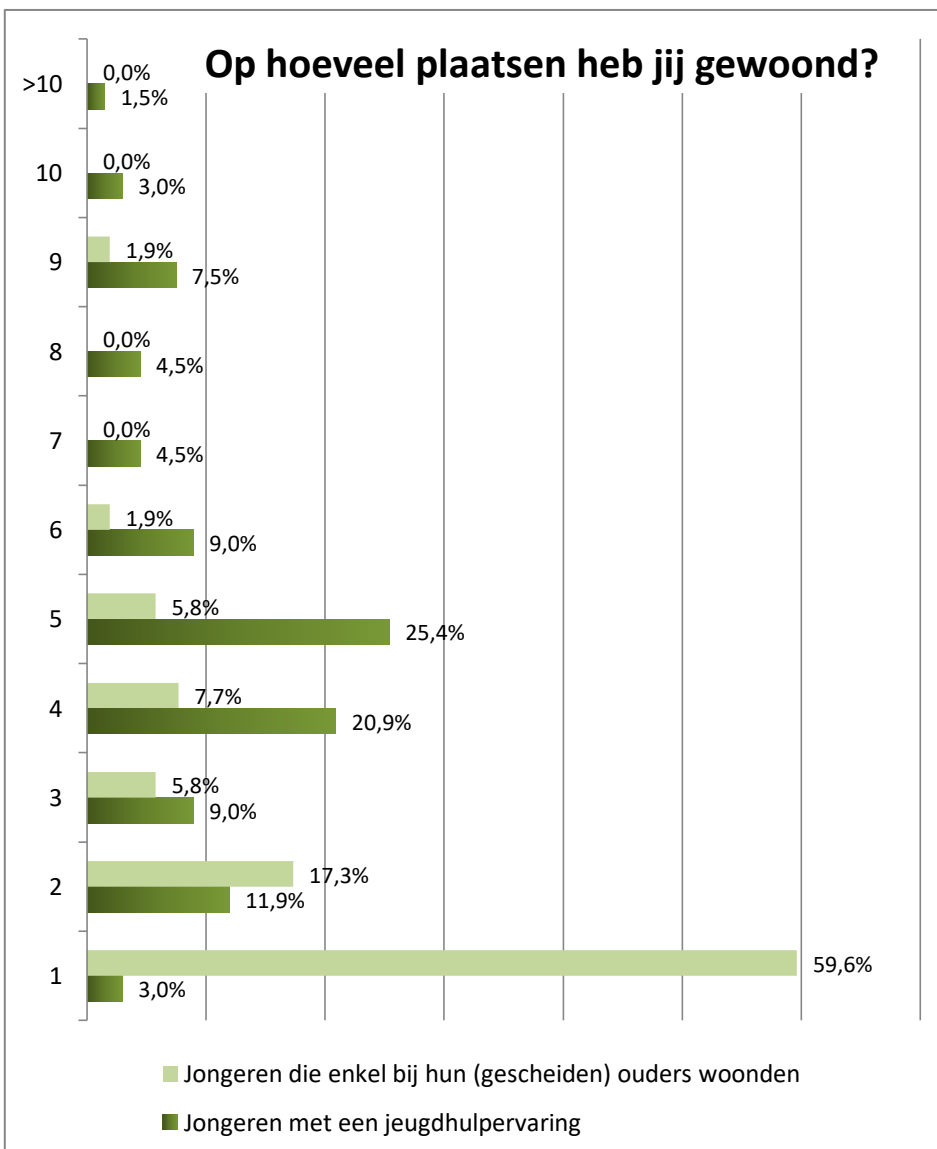
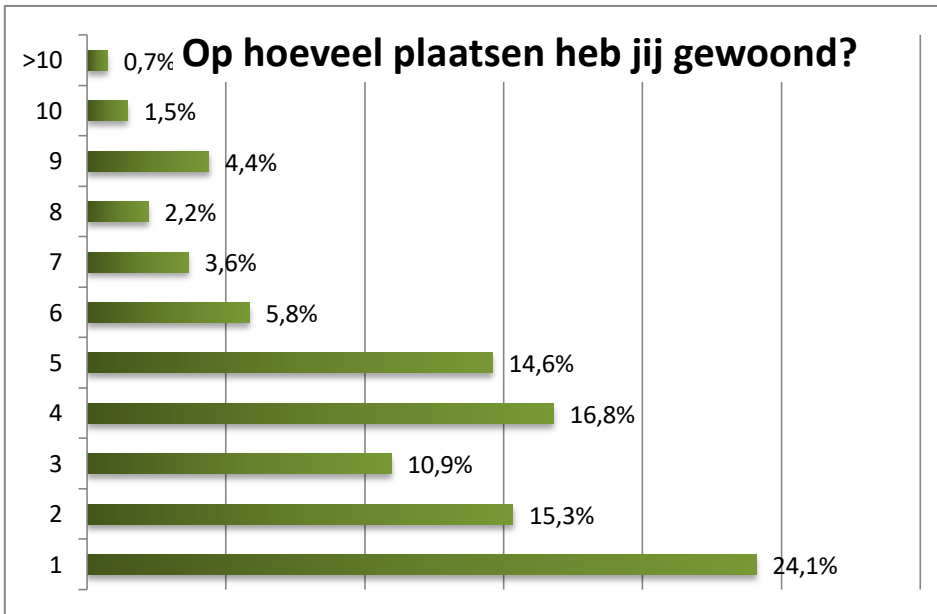

Waar/bij wie voelen jongeren zich thuis?

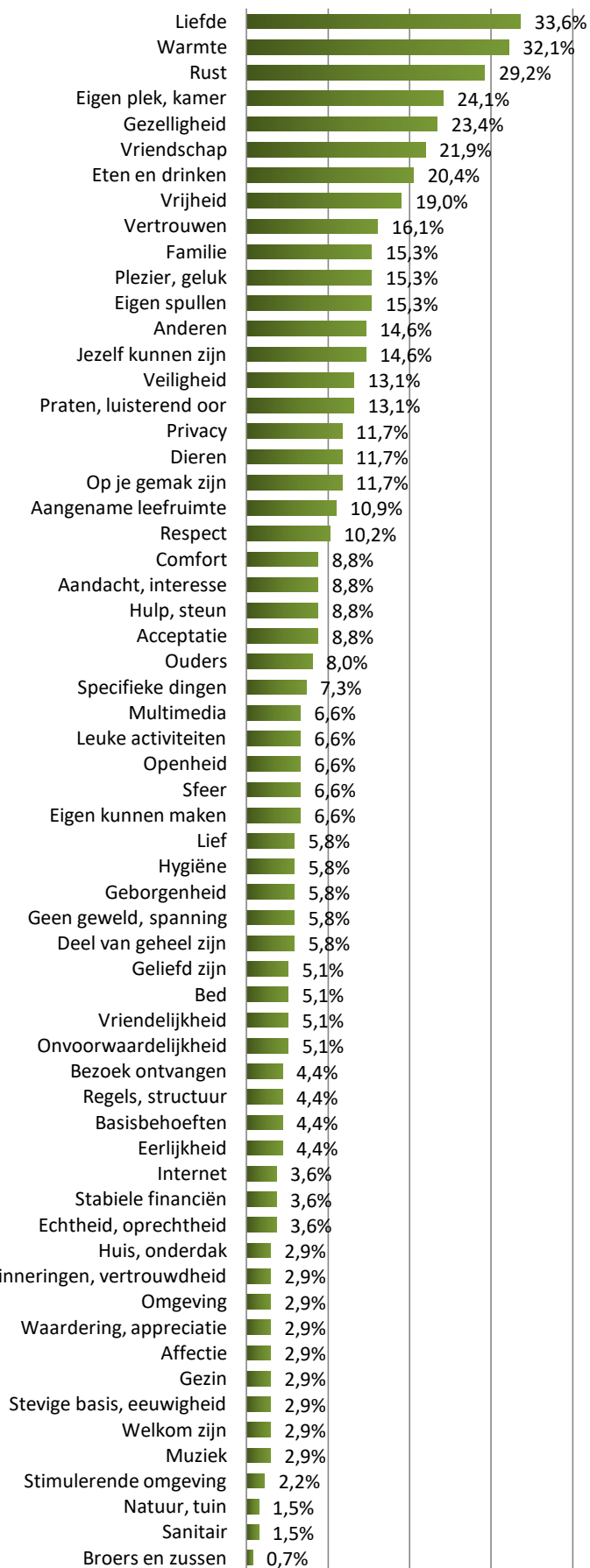

Waar/bij wie voelen jongeren zich thuis?

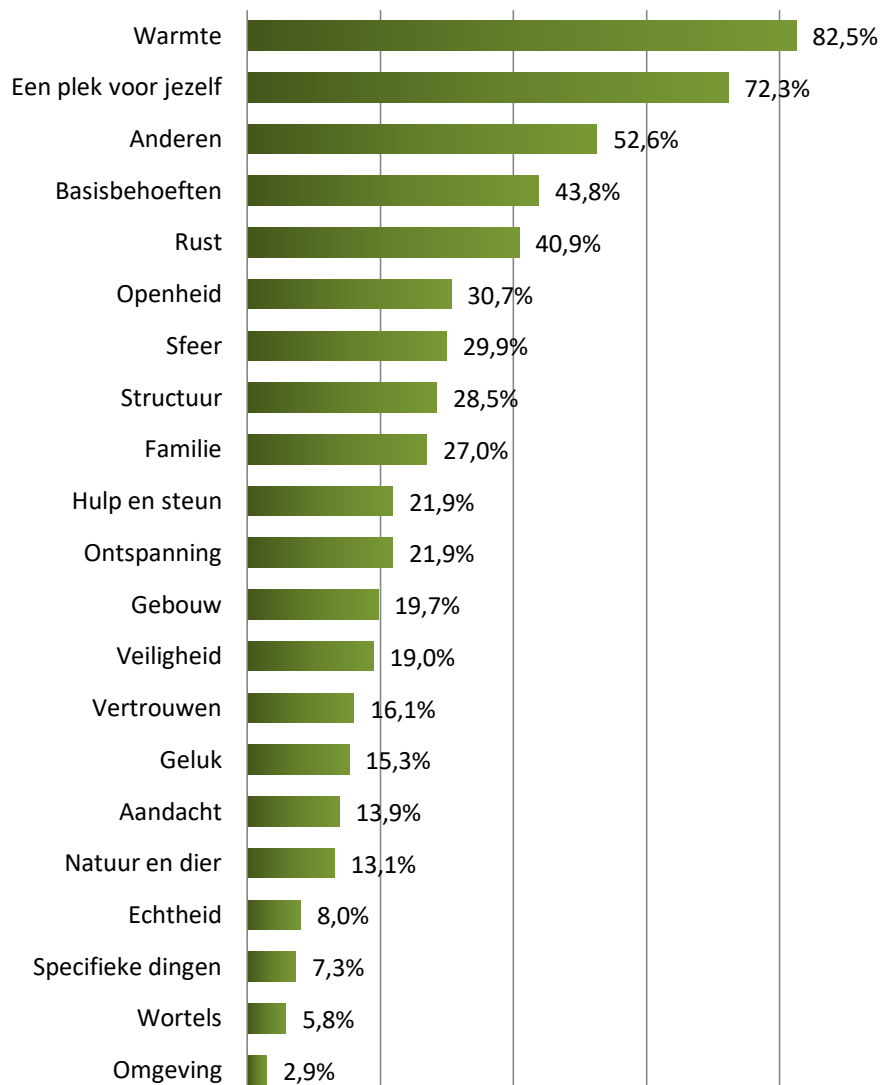

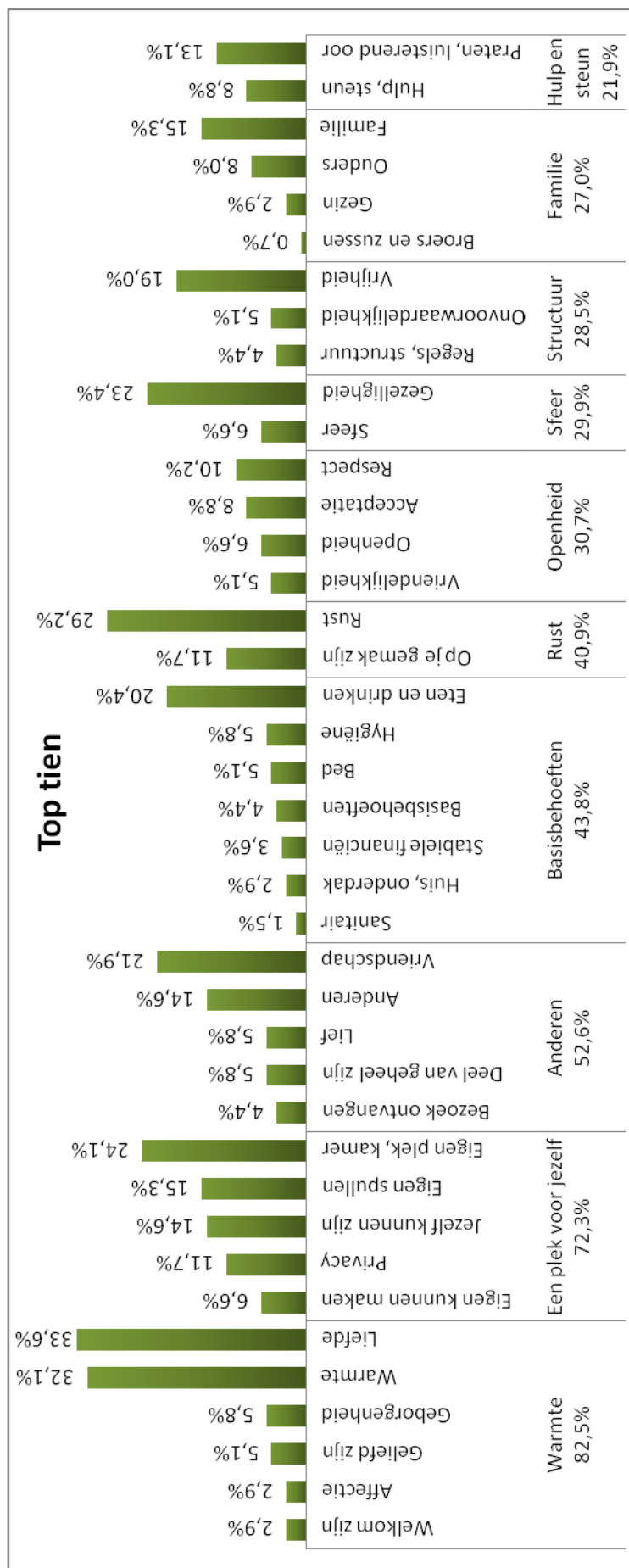

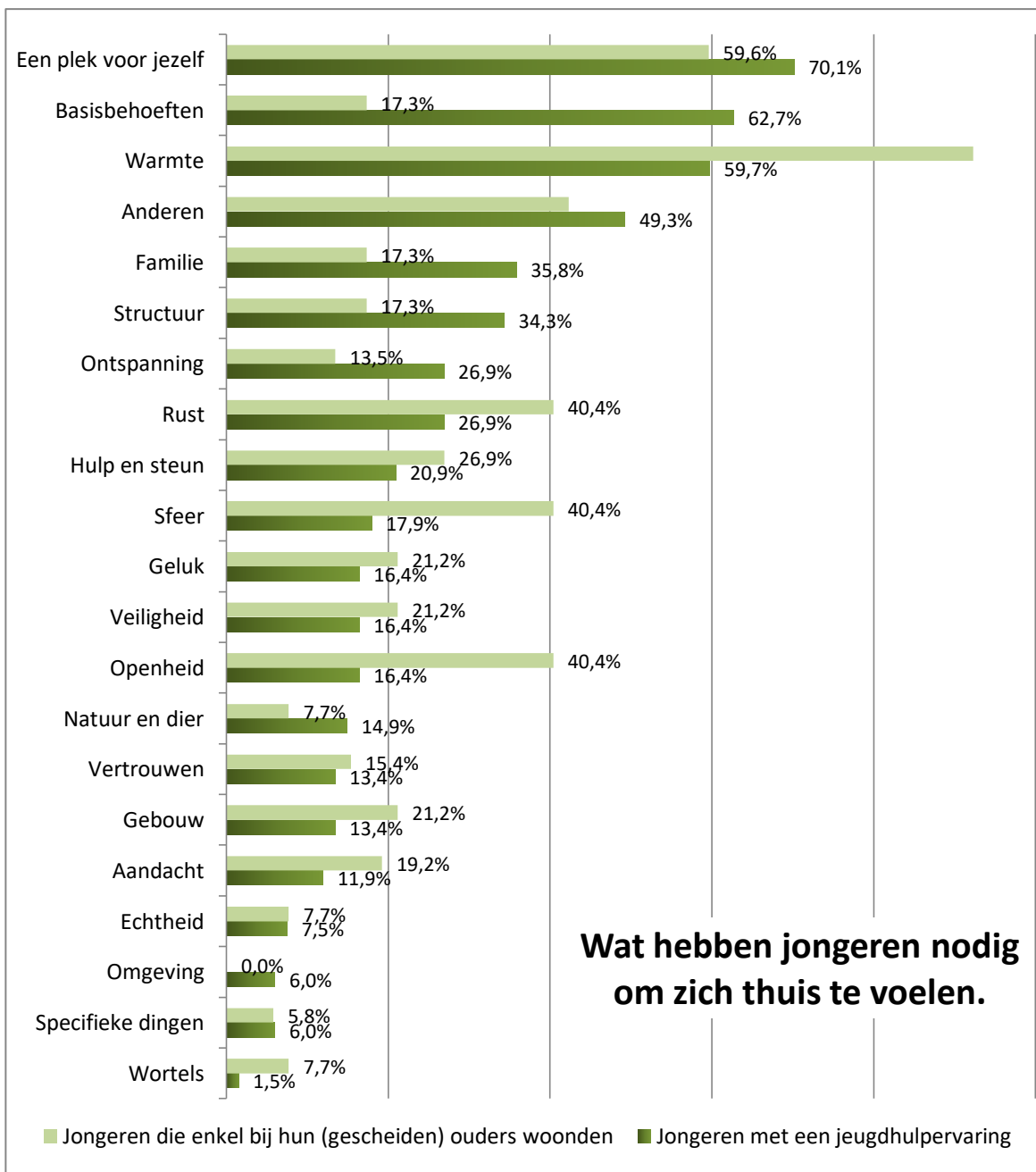
Wat hebben jongeren nodig om zich thuis te voelen?

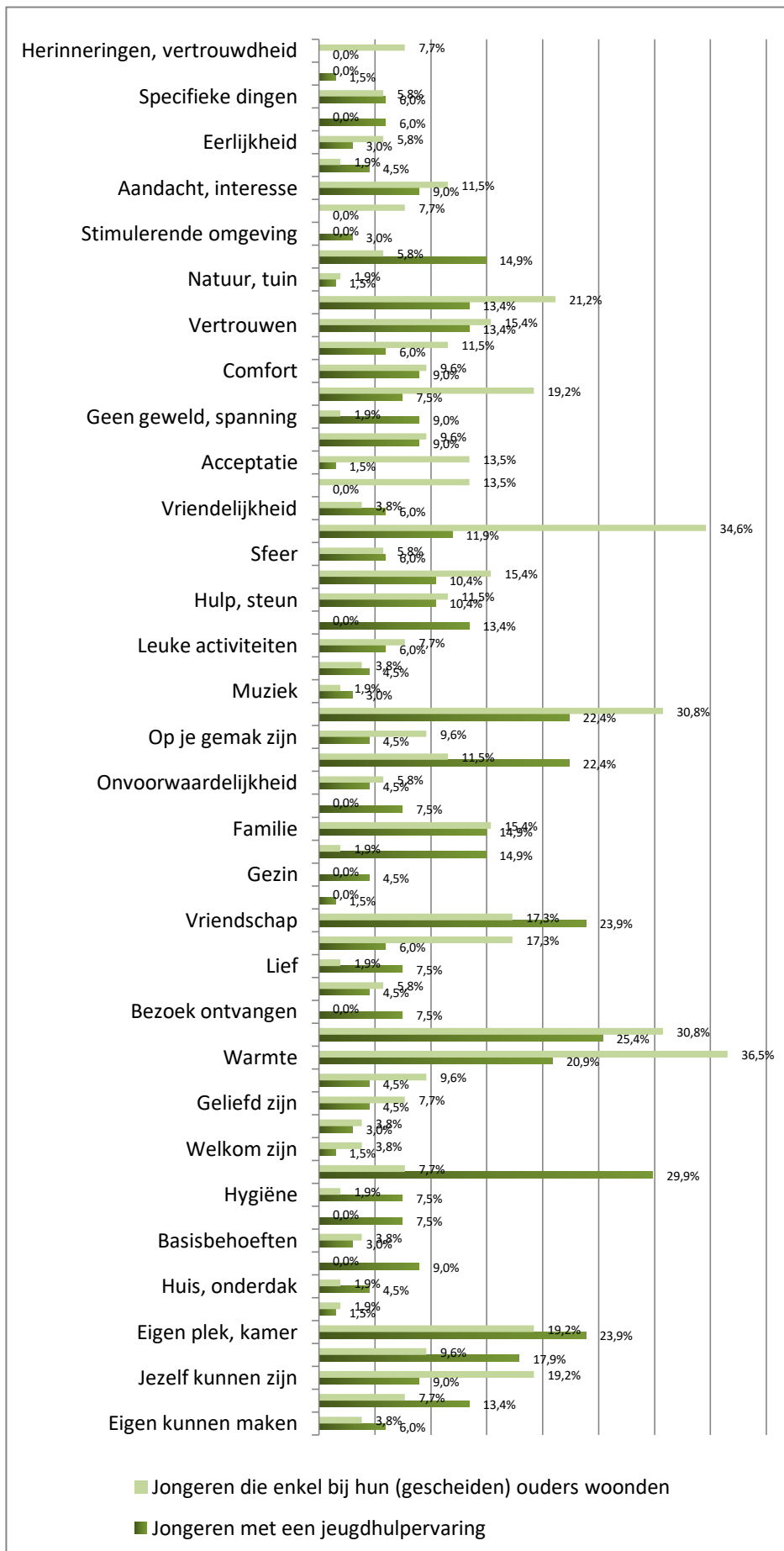

Wat hebben jongeren nodig om zich thuis te kunnen voelen?

BIJLAGE 10: Brainstorm illustratiereeks

Naast een longlist met concrete aanbevelingen vanuit de jongeren zelf over zaken die men kan veranderen ter bevordering van hun thuisgevoel, stellen we ook een ander eindproduct voor ogen.

Er wordt getracht om een illustratiereeks voor en door jongeren te bekomen. Deze reeks geeft op een laagdrempelige manier de verschillen aan tussen opgroeien in een warm nest en opgroeien in een voorziening. Ze is voor en door jongeren omdat het de jongeren zelf zijn die de inhoud van de illustraties bepalen en omdat we het tekentalent van één van hen, Milo Deloos, hiervoor inschakelen.

Onderstaand overzicht is een bundeling van de voorstellen. De illustrator krijgt de artistieke vrijheid om deze concreet vorm te geven a.d.h.v. een tekening.

Thuis	T(e)huis
Jongere vult dagboek in.	Opvoeder schrijft observaties neer in het logboek.
Op de deurbel van het gezin staat de naam van de familie(leden).	Aan de gevel van de voorziening hangt een naambord met daarop "Begeleidingstehuis bijzondere jeugdzorg".
Kind krijgt een uitnodiging op maandag voor een verjaardagsfeestje op woensdag.	Kind schrijft twee weken op voorhand een brief naar de jeugdrechter/consulent om toestemming.
Jongeren shoppen samen met vriendinnen een outfit voor de 100-dagen fuif.	Opvoeders bellen naar de ouders van de vrienden om te vertellen wie je bent en vertellen dat je in een voorziening zit.
Jongeren spelen buiten of gamen na schooltijd.	Verplicht kamermoment zonder gsm van 18-19u.
Moeder draagt een halsketting.	Opvoeder draagt een lanyard met sleutelbos.
Ouders zitten gezellig met hun kinderen in de zetel: pyjama's aan, tegen elkaar leunen.	Jongeren zitten in pyjama allen recht naast elkaar in de zetel. Opvoeder zit in zijn gewone kledij bij hen.
Kind gaat met mama en/of papa in een gewone auto naar het oudercontact.	Kind gaat met opvoeder in het busje met logo naar het oudercontact.
Groot feest op je achttiende verjaardag.	Jongere moet de voorziening verlaten en alleen gaan wonen.
Ouder schrijft zakgeld over via bankrekening. Stort misschien een extraatje voor een speciale gelegenheid.	Jongere ondertekent een ontvangstbewijs op het bureau van de opvoeders.
Jongere zit met de knieën opgetrokken aan het open raam om na te denken/een frissen neus te halen.	Raam op de slaapkamer van de jongere kan enkel op klikstand omdat jeugdhulp het gevaar te groot vindt dat ze eruit zullen springen.
Kind is boos, slaat en schopt om zich heen. Ouders nemen het stevig in hun armen om zo tot rust te komen.	Opvoeders sturen je naar de time-outruimte. Nadien volgt eventueel een sanctie.
Iemand doucht zich in een badkamer met een leuk douchegordijn.	Jongere douchet zich tijdens het douchemoment. In de douche hangt een blad met de regel dat je geen spullen mag achterlaten in de douche en er niet mag plassen.
De verschillende lakens hangen te drogen op de wasdraad.	In de voorziening heeft iedereen dezelfde 'saai' lakens en handdoeken.

Kinderen en jongeren hebben een mama en/of papa	Jongeren in de jeugdzorg hebben een IB.
Een gezinswoning met een oprit.	Een campus met een grote oprit met parking en pijltjes naar de verschillende leefgroepen.
Een gezin op vakantie naar een zonnige bestemming. De kinderen kunnen spelen.	De leefgroep gaat met het busje op kamp naar de kust. Er is een vast activiteitenprogramma.
Dit is mijn huis. Ik voel me er thuis.	Een afbeelding met de verschillende plaatsen waar de jongere al verbleven heeft. Eventueel iets doen met alle spullen die de jongere telkens meeneemt in en valies en enkele dozen.
Er hangt een familiefoto in de woonkamer.	De regels hangen aan de muur.

Indien mogelijk worden er ook tekeningen ontworpen voor de deelaspecten van het thuisgevoel:

- Thuis op een plek
Over de buurt, het gebouw en interieur
- Thuis in je hart
Over het gevoel: de warmte, de veiligheid, ...
- Thuis bij anderen
Over de personen met wie je jouw woonst en leven deelt
- 'Verhuizen'
Over de vele keren dat jongeren hun thuis moeten inleveren voor een andere plek

BIJLAGE 11: Videoboodschap Stefaan Van Mulders

Agentschap Jongerenwelzijn, maandag 26 februari 2018

Ik ben, zoals men dat zegt, het hoofd van het Agentschap Jongerenwelzijn. Alles wat met jeugdhulp te maken heeft, komt bij ons in het Agentschap samen.

Aan mij is gevraagd wat voor mij een thuisgevoel, zich thuis horen, wat dat betekent. Ik vind dat eigenlijk een moeilijke vraag, omdat het misschien zo evident is dat iemand zich altijd en overal wel ergens thuis voelt. Maar is dat zo?

Ik vroeg mij dan ook af: zich thuis voelen, is dat hetzelfde als gelukkig zijn? En dat denk ik niet. Ik denk dat je best ongelukkig kan zijn op een plek waar je jou thuis voelt. Thuis voelen is dus vanalles. Thuis voelen is dus een plek waar je met je vragen en zorgen en noden en wensen en verlangens terecht kan. Een plek waar er echt en oprecht interesse in jou is. En waar je met je goede en slechte gevoelens, goede en slechte dagen, met je zorgen en verdriet en met je vrolijkheid terecht kan. Dat denk ik is thuisgevoel, zich thuis voelen.

En daarom denk ik dat het zo belangrijk is dat zowel Cachet als SOS Kinderdorpen, maar ook jullie in de voorzieningen daarmee aan de slag gaan. Want wie je ook bent en waar je jou ook bevindt, je moet er toch voor zorgen dat je ergens een plek vindt waar je je fijn voelt, waar je thuis komt en waar je jouw vragen kan stellen. En daarom denk ik dat we met z'n allen verschrikkelijk hard ons best moeten doen om daar écht werk van te maken.

Ik wens jullie verschrikkelijk veel succes daarmee!

Stefaan Van Mulders

Administrateur-generaal – Agentschap Jongerenwelzijn

Figuur 14: Screenshot videoboodschap Stefaan van